

**QUINS ELEMENTS POT OFERIR LA JUSTÍCIA
RESTAURATIVA EN LA INTERVENCIÓ DE DELICTES
SEXUALS?**

**APROXIMACIÓ D'UNA PROPOSTA DE MILLORA DES DE
L'EDUCACIÓ SOCIAL**

Maria Solà Jordan

4t, Treball Final de Grau

Tutora: Yanina Diaz Ortega

Grau en Educació Social

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya

Vic, 15 de maig del 2020

"Si tu única herramienta es un martillo, tiendes a tratar cada problema como si fuera un clavo"

Abraham Maslow

Resum

Els delictes sexuals són una de les formes de violència sexual més habituals contra infants i dones. Una nova mirada jurídica pot oferir una millor resposta a les necessitats de les persones i comunitats danyades per delictes sexuals. La Justícia restaurativa té la capacitat d'abordar el dany i el crim, ja que atenciona de millor manera les necessitats de les víctimes, responsabilitza a les persones que han comès el delictes i fomenta la participació comunitària.

Aquesta investigació pretén conèixer quins elements pot oferir la Justícia restaurativa en casos de delictes sexuals i també, què pot aportar l'Educació Social en la Justícia restaurativa i en tots els seus processos restauratius relacionats amb aquesta tipologia delictiva.

Per tal d'obtenir aquests coneixements, per una banda, la investigació es basarà en l'anàlisi de tres projectes restauratius de diferents països (Estats Units, Canadà i Austràlia) per tal de veure quins models utilitzen i com duen a terme processos específics. Per altra banda, a partir de veus i experiències d'una víctima d'agressió sexual i de professionals de l'àmbit, es vol obtenir informació sobre la situació actual a Espanya i Catalunya, la finalitat de la Justícia restaurativa, les necessitats dels participants, la metodologia emprada, l'impacte i els beneficis en l'individu i en la societat, i per últim, les millores que calen en l'àmbit.

Paraules Clau: justícia restaurativa, abús i agressió sexual, educació social, tècniques restauratives, mediació penal, víctima, ofensor, comunitat.

Abstract

Sex crimes are one of the most common forms of sexual violence against children and women. A new legal look can offer a better response to the needs of people and communities harmed by sex crimes. Restorative Justice has the capacity to address harm and crime, as it better addresses the needs of victims, holds people accountable for their crimes, and encourages community involvement. This research aims to find out what elements Restorative Justice can offer in cases of sexual crimes and also what Social Education can provide in Restorative Justice and in all its restorative processes related to this type of crime. In order to obtain this knowledge, on the one hand, the research will be based on the analysis of three restoration projects in different countries (United States, Canada and Australia) in order to see which models use and how they carry out these processes. On the other hand, from the voices and experiences of a victim of sexual

assault and professionals in the field, we want to obtain information on the current situation in Spain and Catalonia, on the purpose of restorative justice, the needs of participants , the methodology used, the impact and benefits on the individual and society, and finally, the improvements needed in the field.

Keywords: restorative justice, sexual abuse and assault, social education, restorative techniques, criminal mediation, victim, offender, community.

Agraïments

Afortunadament, aquesta investigació i tot el recorregut per arribar fins aquí, sempre l'he fet acompanyada de persones que m'han donat la seva mà quan ho he necessitat, fins i tot, sense adonar-me'n.

Gràcies a totes les persones que han volgut participar i aportar el seu granet de sorra en aquesta investigació, sense les vostres veus, no hagués tingut sentit.

Gràcies a la meva tutora, la Yanina, per acompanyar-me en un tros molt important del meu camí, per fer-ho amb sensibilitat, paciència, confiança i dedicació. Gràcies, ha sigut una sort i una oportunitat compartir-ho amb tu!

Gràcies a la Ingrid, Carlota, Xènia i Roser per tantes hores i anys de suport mutu, amb vosaltres és sempre tot millor!

Gràcies a la Judit, per tot, però sobretot, per la seguretat de saber que caminem juntes!

Sobretot, gràcies al meu pare, la meva mare i el meu germà, per ajudar-me, després de molts entrebancs, que estigui aquí, podent agrair-vos que ho he aconseguit! Només nosaltres sabem tota la força que tenim junts!

Gràcies a tothom que ha format part d'aquests últims anys, ha sigut genial!

Índex

1. Introducció	8
2. Justificació de la investigació	9
3. Hipòtesi o pregunta de recerca	10
4. Objectius.....	10
5. Marc teòric	11
5.1. La justícia restaurativa.....	11
5.1.1. Estat actual de la justícia restaurativa dins del sistema penal espanyol.....	17
5.2. Justícia restaurativa vs Mediació penal	23
5.3. Marc jurídic.....	25
5.3.1. Normativa internacional	25
5.3.2. Normativa europea	25
5.3.3 Normativa nacional.....	27
5.4. Entenent els abusos i les agressions sexuals.....	29
5.5. Impactes de l'abús i/o agressió sexual	32
5.6. Necessitats a causa del delicte sexual	34
5.7. Necessitats del sistema penal envers la reparació del dany causat pels delinqüents	37
5.8. Arguments crítics sobre l'ús de la justícia restaurativa en delictes sexuals.....	38
5.9. Educació social i justícia restaurativa	41
6. Part pràctica.....	45
6.1. Metodologia.....	45
6.1.1. Eines de recollida de dades.....	47
6.1.2. Treball de camp.....	48
6.1.3. El perfil de les persones entrevistades	49
6.1.4. Aspectes ètics	50
6.2. Explicació dels 3 projectes internacionals	51
6.3. Anàlisi de resultats	53
6.3.1. Resultats entrevistes	53
6.3.2. Conclusions dels resultats de les entrevistes.....	61
6.4. Discussió.....	63
7. Conclusions	73
8. Aproximació d'una proposta de millora.....	77
9. Bibliografia	79
ANNEXOS	84
ANNEX 1	86
1. Taules categoritzades dels projectes internacionals.....	86
1.1. The RESTORE Program of Restorative Justice for Sex Crimes (Arizona).	86
1.2. Circles of Support and Accountability (COSA) (Canadà)	90
1.3. Project Restore New Zealand Incorporated (Aukland).	93
ANNEX 2	97
2. Guions de les entrevistes	97
2.1. Entrevista Agent 4	97
2.2. Entrevista Agent 2	98
2.3. Entrevista Agent 1 i 3:.....	100

ANNEX 3	102
3. Transcripció entrevistes	102
3.1. Entrevista Agent 4	102
3.2. Entrevista Agent 2	105
3.3 Entrevista Agent 1	110
3.4. Entrevista Agent 3	118

1. Introducció

Els delictes sexuals són una de les formes de violència sexuals més habituals contra nenes i dones; és una violència que roman arrelada i amagada en molts casos, i que en certs contextos, és acceptada i normalitzada (ADAVAS, 2020).

Oudshoorn, Jackett i Stutzman Amstutz (2015):

“A girl is sexually abused by her stepfather. How can we help? A man is arrested for soliciting sex from a minor. What can we do to make sure it doesn't happen again? A teenager is sexually assaulted by his youth pastor. How can a community of faith respond? An indigenous community is devastated by sexual abuse. How is it cured (p.1)?”

Les persones que han comès delictes sexuals han estat i estan greument estigmatitzades per la societat, i les víctimes d'aquests delictes, han estat silenciades i apartades de tot el procés penal que això comporta. La motivació d'aquest treball sorgeix, principalment, de tres aspectes: la dificultat de contemplació de processos alternatius a la justícia tradicional en els casos delictes sexuals; les ganes de descobrir si la Justícia Restaurativa (en endavant JR) pot oferir una intervenció més òptima a les necessitats del procés de canvi de l'agressor i especialment, el procés d'apoderament de la víctima; i per últim, com l'Educació Social pot aportar elements de millora.

En el moment en el qual em vaig plantejar què volia investigar, tenia clar que el tema d'investigació seria de l'àmbit de la justícia, ja que anteriorment havia realitzat una assignatura sobre l'àmbit i vaig tenir la sort de poder visitar diferents centres penitenciaris que van fer remoure la meva curiositat. Un dia va arribar a mi el concepte de JR, i vaig sentir la necessitat de saber més sobre el tema perquè no n'havia sentit a parlar gaire bé mai. També tenia clar que no volia fer la investigació sobre el sistema de justícia tradicional, perquè tenia la sensació que la finalitat retributiva i les ganes de càstig de la societat estava guanyant impuls en els darrers anys amb El dret penal de l'enemic (G. Jackobs, 1985), deixant en un segon pla a les víctimes i a la reparació del dany causat. Això, afecta especialment als delictes sexuals, que s'han vist totalment estigmatitzats tan pel que fa a la tipologia o perfil dels delinqüents sexuals com per la idea de neutralitzar-los. És per això, que encara que en un primer moment pugui semblar contradictòria la possibilitat de defensar l'ús de la JR per determinats casos d'abusos i/o agressions sexuals, crec necessari aprofundir en el tema, ja que la nostra societat, no contempla aquesta possibilitat, ni tampoc coneix les possibilitats de la JR. Per acabar, aquesta investigació em pot proporcionar una nova perspectiva com a educadora social i

una nova manera d'entendre la violència estructural perpetuada al sistema de jerarquies imposat per la cultura patriarcal.

2. Justificació de la investigació

L'origen que desencadena aquest treball és el debat existent sobre l'aplicabilitat de la JR en casos d'agressió i/o abús sexual a dones i de la prohibició a Espanya de la mediació penal (en endavant MP) en els delictes de violència de gènere, estipulat a l'article 44.5 de LO 1/2004.

La selecció d'aquesta investigació sorgeix de la necessitat de contribuir en el debat existent sobre l'aplicabilitat de la JR en aquests casos, així com la necessitat d'incorporar la visió de les víctimes, dels agressors i dels professionals que treballen en l'àmbit.

Una nova mirada jurídica ens indica un possible nou camí: la JR, la qual està guanyant una creixent acceptació per abordar el dany i el crim, ja que atent de millor manera les necessitats de les víctimes, ajuda als infractors a responsabilitzar-se i a fomentar la participació de la comunitat (Oudshoorn et al. 2015). Aquest treball és important per diferents factors, però en concret és d'especial rellevància en l'àmbit social. Per una banda, la JR aposta per creure en les persones i en la seva capacitat per dur a terme processos inclusius, participatius i que aborda els aspectes més socials i emocionals del delicte. Per altra banda, la reparació de les víctimes d'abús i/o agressió sexual i la responsabilització dels agressors, obra un nou ventall de possibilitats per canviar conceptes estereotipats, pautes culturals i rols limitadors.

Aquesta investigació pretén explorar l'ús de la JR com a metodologia d'intervenció entre agressor i víctima de delictes sexuals i tenir una aproximació del que actualment s'està fent per tal de veure què pot aportar l'Educació Social.

Concretament, els objectius principals d'aquesta recerca són: conèixer quines són les crítiques i argumentacions expressades per la literatura sobre l'ús de la JR en casos d'abusos i agressions sexuals, com hauria d'estar dissenyat un procés restauratiu en aquest tipus de delicte, esbrinar en quina mesura el posicionament favorable a reparar els danys, és viable, coherent i beneficiós i per últim, fer una aproximació de proposta de millora per l'aplicació de la JR en delictes sexuals des de l'Educació Social.

El treball està dividit en dues parts principals: per una banda el marc teòric, en el qual es farà una definició i contextualització de la JR; seguidament, s'exposarà el marc jurídic corresponent; després s'assentaran les bases per entendre els abusos i les agressions sexuals; a continuació; les necessitats a causa del delicte sexual; i finalment, es relacionarà amb les funcions i el sentit de l'Educació Social.

Per altra banda, la part pràctica, la qual està dividida en quatre blocs diferenciats. Primer, l'explicació de la metodologia emprada en la investigació; segon, l'anàlisi documental de tres projectes internacionals específics sobre la JR en casos d'abús i agressió sexual en l'àmbit adult, que ens permetrà conèixer com hauria d'estar dissenyat un procés restauratiu en aquests casos; tercer, un recull dels resultats obtinguts en entrevistes semiestructurades realitzades a professionals de Catalunya per conèixer que s'està fent en l'àmbit nacional, i també, els resultats d'una entrevista estructurada a una víctima d'agressió sexual; quart, s'exposaran els resultats de la categorització, les conclusions i les funcions de l'Educació Social. Per últim, es trobarà l'aproximació a la proposta de millora en els processos de justícia restaurativa en casos de delictes sexuals.

3. Hipòtesi o pregunta de recerca

La pregunta de recerca que em porta a realitzar aquesta investigació és: *com pot la JR millorar les relacions trencades en casos de delictes sexuals?*

Amb aquesta pregunta es pretén conèixer i investigar en quina mesura el posicionament favorable a l'existència d'un procés restauratiu proporciona elements beneficiosos per les parts involucrades. Analitzar tres projectes de JR específics per delictes sexuals de diferents països, pot apropar-me a conèixer com intervenen i quins elements són necessaris per obtenir un disseny restauratiu òptim. A més, les diferents entrevistes a professionals i víctimes del nostre país, m'aproximarà a saber què s'està fent en l'àmbit nacional i quines necessitats no estan cobertes. A partir d'això, es poden aportar elements de l'Educació Social que afavoreixin a aquests processos.

4. Objectius

Amb relació a la pregunta de recerca exposada anteriorment, aquesta investigació pretén donar-li resposta a través d'aquest objectiu general:

- Esbrinar en quina mesura el posicionament favorable a la JR és viable, coherent i beneficiosa en delictes sexuals.
- Conèixer quins elements pot aportar l'Educació Social en la JR en casos de delictes sexuals.

Aquests objectius es pretenen aconseguir a través de diferents objectius específics:

- Conèixer el model de JR en delictes sexuals d'altres països

- Identificar a la situació actual de la JR a Catalunya.
- Realitzar les bases d'una proposta de millora per l'aplicació de la JR en delictes sexuals des dels principis de l'Educació Social.

5. Marc teòric

5.1. La justícia restaurativa

Les Nacions Unides defineix la JR com “una forma de respondre al comportament delictiu balancejant les necessitats de la comunitat, les víctimes i els delinqüents” (Nacions Unides, 2006).

Una altra definició la proporciona la Resolució Europea adoptada pel *Consejo Económico y Social*, en el seu tercer punt afirma que:

“La justicia restaurativa se entiende aquel procedimiento por el cual la víctima y el reo, u otro individuo o miembro de la comunidad lesionada por un delito, participan activamente de manera conjunta en la resolución de las cuestiones relativas al ilícito penal, generalmente con la ayuda de un facilitador”.¹

El concepte de JR es produeix com una reacció que sorgeix de les ciències socials en resposta als estralls de la hipertròfia del Dret penal i de la insatisfacció pels resultats de la justícia penal. Per tal de contextualitzar el naixement del concepte, cal nomenar breument, d'on ve el fracàs del Dret penal (Manozzi, 2011). Focalitzant a occident, la venjança privada va anar perdent hegemonia quant a l'Edat mitjana els reis van començar a posseir el poder d'atorgar justícia penal. El càstig es va començar a vincular al concepte de poder, i es va considerar un pas cap a l'eliminació del concepte venjança i deshumanització de les penes, d'aquesta manera, i focalitzant-se en la pena, la víctima va començar a quedar en segon pla i les parts protagonistes eren solament l'Estat i el delinqüent (Gatti & Marugo, 1995). Solteo (2013) assenyala cinc factors causals de les modificacions en el sistema de justícia penal occidental tradicional: a) corrents retributives: es va començar a iniciar un moviment reformador a favor de la participació de la víctima en la justícia penal, així com d'atendre les necessitats en matèria de reparació econòmica de les víctimes; b) corrents d'empoderament social: el desenvolupament de projectes i programes d'intervenció de la participació de la ciutadania en els assumptes polítics i de resolució de

---

¹ Resolució 2000/14.

conflictes durant els anys seixanta als Estats Units, van fer sorgir reclamacions socials en matèria jurídica; c) Ineficiència i recerca de satisfacció amb l'Administració de Justícia. Un moviment crític amb el sistema judicial va impulsar les *Alternative Dispute Resolution (ADR)*, amb la idea de la desjudicialització dels conflictes. Un punt d'inflexió en aquest camp va ser la conferència Pound l'any 1976 "*National Conference on the Causes of Popular Dissatisfaction with the Administration of Justice*" en la qual. Sander (1979) va exposar la idea de concebre l'Administració de Justícia com un centre de resolució de disputes "multidoor courthouse", en què l'Administració de justícia pogués resoldre els conflictes de manera judicial, però també utilitzant la mediació, conciliació, arbitratge i l'avaluació d'experts. Cada forma de resolució de conflictes responia a la necessitat d'adequació del cas (com es cita en Soleto, 2013); d) Finalitat de reinserció: apareix al Handbook of restorative Justice de les Nacions Unides, com apunta Soleto (2013), un recull de programes de JR que poden oferir als agressors; i per últim, e) Importància de la víctima, l'oblidada en el procés judicial (Soleto, 2013).

Mannozi (2011) fa un recorregut per la història de la JR, en la qual considera que la JR neix a Occident com un moviment cultural amb la idea de la cultura de la pau i que els fenòmens que més han determinat el naixement del JR són la victimologia i la preocupació per la víctima. Altres autors com Varona (2013) afegeix que el seu origen es troba en la innovació de les respostes a les infraccions penals poc greus comeses per menors d'edat a Nord Amèrica als anys seixanta, i vinculat amb el moviment mennonita. Aquesta innovació en les respostes, va sorgir de la insatisfacció dels professionals relacionada amb el sistema judicial de menors. Tot i això, autors com Zehr (1990) reconeix que les arrels de la JR van més enllà dels anys seixanta, ja que moltes tradicions indígenes i religioses practiquen i practicaven formes de JR. Defensen aquesta posició, autors com Oudshoorn et al. (2015) els quals creuen que el moviment de la JR deu molt a les comunitats indígenes de tot el món per mantenir i fomentar pràctiques de justícia que tenen més a veure amb la curació que no pas amb el càstig. Per tant, com evidencien els autors, les arrels de la JR no són exclusives de la cultura occidental. Des de l'antropologia s'han dedicat a estudiar cultures en les quals la manera d'abordar els delictes no eren les tradicionals. En el seu estudi Vezzadini (2003) estableix que la JR té antecedents llunyans que van estar, i encara estan, molt presents en cultures com la Mapuche, la Mahorí i la Wayúu. A més, afirma que fins i tot abans de crist, existia el concepte de JR. La Llei Romana de les XII Taules (449 AC) establí, per exemple, que els lladres condemnats paguessin el doble del valor dels béns robats Vezzadini (2003).

El terme anglosaxó "Restorative Justice", apareix per primera vegada als anys cinquanta definit pel psicòleg EGLASH. En la seva obra "*Más allá de la restitución: restitución creativa*" (Eglash, 1977) va exposar la seva opinió envers els errors del sistema de justícia imperant. Per una banda, negar a la víctima una participació activa dins del procés penal, i per altra banda, simplificar al màxim la participació de l'autor del delictes, transformant-lo en subjecte passiu. Aquest concepte sorgeix de la necessitat de reformar l'actual sistema de justícia penal mitjançant mètodes restauradors.

Anys més tard, Mark Yantzi, un jove oficial de llibertat condicional a Kitchener, Ontario, va fer que un grup de joves conegués a les víctimes de la seva onada de vandalisme l'any 1974, va generar algunes preguntes fonamentals sobre les pràctiques de justícia i les necessitats de les persones afectades pel crim (Oudshoorn et al. 2015).

A principis de la dècada de 1980, Howard Zehr va començar a articular un esperit que sustenta l'enfocament de Mark Yantzi. En el seu treball fonamental en *The Little Book of Restorative Justice*, (Zehr, 2008) veu la JR com un procés dirigit a involucrar [...] a tots els que tinguin un interès en una ofensa particular, i identificar i atendre col·lectivament els danys, necessitats i obligacions derivats d'aquesta ofensa, amb el propòsit de sanar i esmenar els danys² i suggereix que una orientació de JR fa preguntes com les següents després d'un crim:

Qui ha estat ferit? Què necessiten? De qui són les obligacions? Quines són les causes fonamentals? Com involucrem als interessats rellevants per a abordar aquestes necessitats i obligacions? Què s'ha de fer perquè les coses siguin el més correctes possible, inclòs abordar les causes fonamentals?

Oudshoorn et al. (2015) fa una definició més extensa en la qual exposa que la JR és un marc per abordar i prevenir danys. Com a corrent filosòfica, està més enllà del càstig, i reconèixer que, quan ocorren esdeveniments que trenquen les regles com els crims, les persones i les relacions es veuen més directament afectades. Les regles i lleis continuen sent importants, i ha de reconèixer-se el desig de reivindicació que sentim quan se'ns tracta injustament. No obstant això, la curació dels éssers humans, les relacions i les comunitats són el focus principal de la JR. Essencialment, la JR orienta les respostes de justícia envers el que les persones necessiten després d'un delictes o mal. La justícia,

---

² Els dos últims paràgrafs estan adaptats de "Perspectives sobre la justícia restaurativa", produït per la Conflict Resolution Network Canada, amb seu en l'Institut d'Estudis de Pau i Conflictes del Conrad Grebel University College, Universitat de Waterloo, Waterloo, Ontario, N2L 3G6 (www.crnetwork.ca).

llavors, s'entén millor com satisfer les necessitats de les víctimes, delinqüents i comunitats amb el propòsit de sanar. Utilitzant la lent de la JR, els investigadors i els professionals articulen un conjunt comú de necessitats per a cadascun d'aquests grups. Per descomptat, no totes les necessitats són rellevants per a totes les persones. És important escoltar, no imposar la teva visió de la justícia als altres (Oudshoorn et al. , 2015).

Des de llavors, la JR s'ha implementat en moltes altres esferes més enllà de la justícia penal, incloses les escoles, la protecció infantil i el lloc de treball. Com a pràctica, sovint implica algun tipus de diàleg o trobada entre persones que han estat danyades, aquelles que han causat mal i membres de la comunitat. No obstant això, alguns programes se centren únicament en delinqüents, alguns exclusivament en víctimes i uns altres més en el desenvolupament i la prevenció de la comunitat. Les pràctiques restauratives es veuen millor com un continu d'enfocaments, implementant un marc de JR íntegrament o en part (Oudshoorn et al. 2015).

A paraules de Gimenez-Salinas i Rodriguez (2020) hi ha diverses pràctiques restauratives que s'emmarquen principalment en el context de la JR. Són diverses les pràctiques que s'han desenvolupat en el món. Seguidament, en aquesta taula, es destaquen les que van significar l'inici del moviment restauratiu³:

---

³ Les definicions de les següents pràctiques restauratives estan extretes del *document Justícia restaurativa Una resposta al conflicte més humana, inclusiva i transformadora* de E. Gimenez-Salinas i A. Rodriguez, (2020).

PRÀCTIQUES RESTAURATIVES

a. La mediació:	<p>El concepte de mediació s'ha imposat a Espanya per referir-se a la "mediació víctima-delinqüent", conegut en sigles com a VOM.</p> <p>Es defineix com l'acompanyament que una persona neutral, la mediadora, fa de la trobada voluntària (directa o indirecta) entre la víctima i l'ofensor per tal que puguin parlar de l'impacte del delictes i elaborin un acord de reparació.</p> <p>La mediació és probablement la pràctica restaurativa més estesa en l'àmbit penal. Un exemple de cas de mediació penal podria ser el d'un conflicte entre veïns que acaba amb la comissió d'un delictes.</p>
b. Les conferències restauratives: .	<p>Aquesta pràctica restaurativa també anomenada reunió restaurativa, s'ha desenvolupat principalment a la cultura anglosaxona i es caracteritza per la introducció de més persones en el procés restauratiu. Té una dimensió comunitària</p>
c. Family Group Conferencing (FGC):	<p>Són principalment trobades en les quals es reuneixen els familiars d'un menor que ha comès un delictes per tal de parlar sobre els fets i construir junts un pla d'acció que garanteixi el benestar del menor i que tingui en compte les necessitats de la víctima.</p> <p>En aquest cas, la persona que acompanya el procés és anomenada "facilitadora" i sol ser professional dels serveis socials.</p>
d. Conferencing:	<p>A paraules d'Olalde (2017) les conferències restauratives són processos en els quals un grup de persones relacionades i afectades per un delictes s'uneixen per discutir sobre els problemes apareguts per tal d'elaborar conjuntament una proposta de futur que inclogui tots els participants (citada a Gimenez-Salinas i Rodriguez, 2020).</p> <p>A diferència de la mediació, en aquesta pràctica restaurativa hi participen, a més de la víctima i ofensor, d'altres persones que també han estat afectades pel</p>

	delicte en un sentit menys restringit.
e. Els cercles:	Els cercles són útils per ajudar a refer les relacions entre les persones i les comunitats, però també per treballar desequilibris de poder en els grups a fi d'assolir resultats consensuats de manera col·laborativa. Segon Zehr (2015) la capacitat dels cercles per reforçar la comunitat també és un element que s'identifica en la prevenció del delicte, ja que la participació en aquest tipus de pràctiques permet a les persones refermar la seva autoimatge positiva i la vinculació a valors prosocials (citats a Gimenez-Salinas i Rodríguez, 2020).
f. Cercles de pau:	Són reunions en les quals tothom ha de tenir l'oportunitat de participar tantes vegades com vulgui a través d'un "objecte de diàleg" que s'utilitza per parlar i que simbolitza, a més, que totes les veus puguin ser escoltades. Segons Pranis (2005) els cercles de pau poden aplicar-se a casos com: construcció de comunitat, conflicte, generació de comprensió, entesa, suport, celebració, reintegració... (citats a Gimenez-Salinas i Rodríguez, 2020).
g. Cercles de suport i responsabilitat:	També anomenats COSA (en l'acrònim anglès) són un nou enfocament de suport comunitari al desistiment delictiu per part de delinqüents sexuals. L'objectiu és afavorir la reinserció social de les persones que han comès delictes sexuals a través del suport comunitari que un grup de voluntaris presta durant el període que va dels primers contactes amb l'exterior a la llibertat definitiva.
h. Cercles de reentrada i transició a la llibertat:	Consisteix en una trobada on es reuneixen l'intern d'un centre penitenciari, els seus familiars, un professional del centre penitenciari i la persona que facilitarà el procés. L'objectiu és redactar una planificació cap a la transició de dins a fora de la presó, especificant les necessitats que

	cal cobrir.
i. Els panells d'impacte victimal:	Són un mecanisme bàsicament aplicat en l'àmbit de la justícia juvenil per la seva capacitat pedagògica (Nacions Unides, 1999), ja que són espais on víctimes expliquen l'impacte que el delictes ha tingut sobre les seves vides a persones que han comès aquell tipus de delictes.

Taula d'elaboració pròpia d'informació extreta de *Justícia restaurativa Una resposta al conflicte més humana, inclusiva i transformadora* de E. Gimenez-Salinas i A. Rodríguez (2020)

5.1.1. Estat actual de la justícia restaurativa dins del sistema penal espanyol

En aquest apartat s'explicarà quin és l'ús actual de la JR dins del sistema penal espanyol, i per tal d'explicar l'actualitat de la JR, es farà primer, un breu esment a la història de la JR a Espanya. També s'exposaran alguns exemples de JR a l'Estat espanyol.

Alatregos (2017) contextualitza l'aparició de la JR a Espanya als anys vuitanta, sobretot a València, la qual va ser pionera en obrir un centre per a víctimes i un programa de mediació. Posteriorment, a Barcelona (Olalde, 2017) i Vitòria (De diego, 2008) l'any 1998, van començar en els seus respectius jutjats, experiències pilots de programes de JR. Per exemple, la Generalitat de Catalunya va impulsar la primera experiència de mediació per a joves menors (Giménez-Salinas, 1999). Després d'altres experiències restauratives com les de la Asociación Apoyo a Madrid l'any 2007, el Consell General del Poder Judicial va posar en marxa un projecte de Mediació Penal a Saragossa que va servir per donar impuls als programes de JR a tot l'Estat Espanyol (Olalde, 2017).

La JR té el seu lloc a l'àmbit penitenciari espanyol. Segons Manzanos (2005) vivim en societats carceràries. La indústria policial i carcerària ha incrementat, amb més del doble de places. Això destrueix sensiblement el teixit social.

Gruben (2012) afegeix que el nombre de presons, funcionaris i presos és excessiu. A més, exposa que les penes resulten excessives i que les alternatives a la privació de llibertat en casos de delictes menors, insuficients. En aquest panorama psicosocial en les presons, Gruben (2012), treballadora social i medidora, impulsa des de fa tres anys un projecte de JR anomenat: *gestión positiva de conflictos en Centros Penitenciarios*. De manera breu, explica que es tracta d'una intervenció psico-socio-comunitària en l'àmbit penitenciari per prevenir i millorar les situacions de conflictivitat derivades a les condicions

de vida i relació interpersonal que la presó mateixa genera. La gestió positiva de conflictes entra dins el marc teòric de la JR, i fa referència al conjunt d'eines i habilitats cognitives, emocionals i conductuals necessàries per assumir i gestionar de forma més positiva dels conflictes quotidians (Gruben, 2012).

Per tal de fer una pinzellada a l'evolució que ha patit el sistema penitenciari, Giménez-Salinas i Rodríguez (2020) van establir una classificació dels models penitenciaris i en van destacar el model dominant per cada categoria. Cap dels models es dóna en estat pur de manera que al llarg del temps s'han anat barrejant.

a) Model penitenciari: destaca la importància de la feina, la disciplina i la penitència. A Espanya els dos grans precursors de la reforma penitenciària van ser Concepción Arenal (1894) i Manuel Montesinos.

b) Model terapèutic: després de la Segona Guerra mundial i de tots els seus horrors, va sorgir un moviment humanitari. En el cas de les presons va anomenar-se "la revolució de les bates blanques", ja que el personal mèdic va defensar l'opció d'aplicar mesures terapèutiques als interns. El concepte "tractament" ve d'aquesta època, d'això s'esdevé que hi hagi la idea de medicalització.

c) El model rehabilitador: a conseqüència del terme "tractament", va aparèixer un nou plantejament: el delinqüent pot i s'ha de rehabilitar. La idea que la pena privativa de llibertat ha de tenir una finalitat reinsertadora, es troba pràcticament en totes les constitucions democràtiques. També és el cas de la constitució espanyola en el seu article 25.2.

d) El model de "normalització": Alguns països del nord d'Europa van introduir el concepte "normalització", a conseqüència de les divergències que va portar la resocialització (Giménez-Salinas, 1995). Van aparèixer dos conceptes fonamentals: la reducció de presos i la vida dins la presó. En el primer cas, el dràstic descens de la població penitenciària a Finlàndia a partir dels anys setanta, es va donar a conseqüència de la constatació de la ineficàcia de les presons en la finalitat resocialitzadora. Així (Clemmer, 1940) es van plantejar, que si realment es buscava la integració a la societat, la vida dins la presó s'hauria d'assemblar a la vida del món exterior (citada de Giménez-Salinas i Rodríguez, 2020). Com a resultat, les xifres de reducció d'empresonament van ser espectaculars.

e) El model garantista: es basa fonamentalment a aconseguir que en el compliment de la pena es respectin totes les garanties legals, és a dir, que també es compleixi en l'execució el principi de legalitat.

f) El model restauratiu i de pedagogia social: aquest model és la introducció d'una nova idea. Aquesta es fonamenta envers el no-oblit de la víctima. Figures com el penediment, la mediació i la possibilitat de fer una presó més permeable a la comunitat descriuen aquests models. Dins d'aquest model cal destacar la iniciativa portada a terme a la presó de Lledoners sobre la mediació penitenciària iniciada fa uns anys.

En la Secretaria General de Instituciones Penitenciarias a Espanya l'any 2018 es crea un programa de JR dirigit a persones condemnades a mesures penals alternatives que tenen com a objectiu oferir als penats l'oportunitat de responsabilitzar-se i de reparar el dany, possibilitant així la seva reinserció social. La JR té les bases en l'ordenament jurídic espanyol en diferents supòsits: com a forma de compliment de treballs en benefici a la comunitat, els quals obliguen a prestar la seva cooperació no retribuïda en determinades activitats d'utilitat pública (article 49 del Codi Penal); com regla de conducta imposada en la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat, és a dir, participar en programes formatius, laborals, culturals, d'educació viària, sexual, i altres similars (article 83.6 del Codi Penal); com a requisit per l'avançament de la llibertat condicional, aquesta mesura requerirà de participació efectiva i favorable a programes de reparació de les víctimes o de tractament o de desintoxicació (article 90.2 del Codi Penal); i per últim, com un servei al qual té dret la víctima (article 15.1, Ley 4/2015, de 27 de abril, del Estatuto de la víctima del delito).

Com s'ha comentat anteriorment, la JR dins el sistema penal espanyol no té una posició definida, només està regulada una de les pràctiques restauratives, la mediació penal, que s'explicarà amb més detall en el marc jurídic. La resta de pràctiques restauratives s'ha optat per introduir-la mitjançant projectes pilot. A més, quan s'ha introduït en l'ordenament jurídic dins la LO 4/2015 de 27 de abril del Estatuto de la Víctima del delito, s'ha fet només com un recurs al qual pot optar la víctima (Lecumberri i Santos, 2010).

Actualment, ni el Codi Penal de 1995 ni la Llei d'enjudiciament Criminal fan cap al·lusió a sistemes propis de JR. No obstant això, trobem concessions tant en el dret penal com en el processal. Per exemple: el perdó de l'ofès, l'atenuant de l'article 21.5 del Codi Penal, l'indult, responsabilitats civils, conformitat, conciliació penal, entre d'altres (Ruiz , 2018).

Com s'ha esmentat més amunt és la Llei 4/2015 de l'Estatut de la víctima del delictes, la que si recull al·lusions a la JR, però la seva aplicació és lenta i amb molt poca visibilitat. Inclou una referència a la possible actuació dels serveis de JR. Aquesta actuació està orientada a la reparació material i moral de la víctima, i té com pressupost el consentiment lliure i informat d'aquesta i el previ reconeixement dels fets i de la seva responsabilitat per part de l'autor. També està regulada a la Llei Orgànica de Responsabilitat Penal del Menor, a través del principi d'oportunitat, permet la utilització de la mediació com a instrument de resolució de conflictes des del model de JR (Ruiz, 2018).

La mediació penal (en endavant: MP) seria aplicable a diverses conductes que estan tipificades com a delictes al Codi Penal, en especial en els delictes que fan referència expressa al perdó de l'ofès, i aquells delictes que requereixen la denúncia prèvia de la víctima. També seria aplicable a les faltes, excepte les que pertocquen als interessos generals dels articles 629-632, i les faltes contra l'ordre públic dels articles 633-637 del Codi Penal (Gómez i Coco, 2018). En definitiva, en la situació actual del sistema judicial espanyol, la MP es podria utilitzar en els següents delictes: lesions, amenaces, coaccions, descobriment i revelació de secrets, calúmnies i injúries, matrimonis il·legals, abandó de família, furts i robatoris, usurpació d'immobles, estafa, apropiació indeguda, danys, delictes contra la propietat intel·lectual i industrial, delictes de mercat i consumidors, delictes societaris i atemptat i desobediència a l'autoritat. I en les següents faltes: amenaces, coaccions, injúries i vexacions, faltes d'imprudència, faltes contra el patrimoni (Gómez i Coco, 2018). Tot i això, està expressament prohibida en casos de violència de gènere en l'article 44 de la Ley Orgànica 1/2004, de 28 de diciembre, de Medidas para la Protección Integral contra la Violencia de Género (Ruiz, 2018). A l'Estat espanyol, s'està realitzant mediació penal als jutjats d'Alacant, Àlaba, Barcelona, Cadis Guipúscoa, Huelva, Osca, La Rioja, Lleida, Madrid, Navarra, Palència, Tarragona, Valladolid, Biscaia i Saragossa.

A continuació, s'exposaran dues pràctiques restauratives que s'han dut a terme al nostre Estat. Primerament s'ha resumit la informació més important en una taula, i tot seguit, s'hi trobaran les explicacions pertinents per a cada un dels exemples.

DOS EJEMPLOS DE PRÁCTICAS RESTAURATIVA D'ESPANYA I CATALUNYA				
Encuentros Restaurativos entre Víctimas y Condenados por Delitos de Terrorismo	Lloc:	Motiu:	Intervenció:	Objectius:
	País Basc	Terrorisme d'ETA	La paraula i l'escolta; en últim terme: el diàleg.	Té uns objectius molt personals, queden circumscrita a l'esfera íntima dels participants.
Els Cercles de Suport i Responsabilitat (CoSA o Cercles): CerclesCat	Lloc:	Motiu:	Intervenció:	Objectius:
	Catalunya	Delictes sexuals	Suport i supervisió per la integració social.	Prevenió reincidència, acompanyament de les persones que han comès un delictes sexual i es troben en règim obert o llibertat condicional.
Taula d'elaboració pròpia extreta de la informació dels autors citats a continuació.				

Encuentros Restaurativos entre Víctimas y Condenados por Delitos de Terrorismo

La Direcció de Víctimes del Terrorisme del Govern Basc va tenir la idea de desenvolupar processos restauratius entre persones preses que havien abandonat ETA i víctimes dels delictes terroristes a l'antiga presó de Nanclares de la Oca a Vitoria. Per poder dur a terme això, van contactar amb experts en mediació penal i penitenciària (Pascual i Ríos, 2014).

Quan una persona ha patit un atac extremadament violent o l'ha patit algun dels seus familiars, necessita temps per recol·locar-se. Amb el pas dels anys, algunes víctimes descobreixen que té necessitats insatisfetes i que es presenten com a necessàries per concloure el procés de dol o etapa vital. Volen saber per què, conèixer dades, poder explicar el patiment que han tingut. Per això, la trobada amb qui va cometre el delictes es presenta com una oportunitat, tot i que, aquesta possibilitat provoca emocions contradictòries com la por, l'angoixa, l'alliberació. També pot provocar una sensació de traïció en la memòria del familiar o de les altres víctimes, i la por de què diran les persones del seu entorn. Per tant, la decisió d'aquests processos no és fàcil per a les víctimes. Per part de la persona que ha comès el delictes, abans de la trobada, ha passat per un procés molt llarg d'introspecció, reflexió i soledat amb un mateix. Quan l'autor del crim decideix participar, neix el temor a estar amb la víctima. També sorgeix la lluita interior davant una traïció a la seva ideologia i identitat política, per tant, la pressió de l'entorn també juga el seu paper (Pascual i Ríos, 2014).

Pascual i Ríos (2014) conclouen amb les següents paraules:

Precisamente, porque, desde posiciones bien diferentes, víctima y victimario necesitan su tiempo, contrastar, pensar y repensar, contrastar, discernir... diseñamos un itinerario restaurativo mucho más amplio. No está orientado exclusivamente al encuentro entre las dos partes. Es más, no resulta imprescindible para que resulte positivo para ayudar a la víctima a calmar su dolor y al agresor a situarse ante la consecuencia directa de sus hechos. Cuando se detecta que es posible acceder al encuentro, se despliegan cuatro momentos, todos ellos de análoga importancia: la toma de contacto con cada uno de ellos y la invitación a participar en esta experiencia; el desarrollo de varias entrevistas individuales con un contenido, objetivos y características específicas en cada caso; el encuentro personal y, por último, el acompañamiento personal posterior (p.441).

Els Cercles de Suport Responsabilitat (COSA o Cercles) a Catalunya

Com apunta el CEJFE (2014) CerclesCat és un programa per prevenir la reincidència i per donar suport i supervisió per la integració social de les persones que han comès un delictes sexual i es troben en règim obert o en llibertat condicional. Està impulsat entre la col·laboració del Departament de Justícia i la Fundació Salut i Comunitat.

Aquest cercle està fonamentat en els principis de la JR. Aquesta tècnica restaurativa va néixer a Canadà, l'any 1994, pel reverend Harry Nigh. Aquest mètode consisteix en un

delinqüent sexual (membre central), després de sortir de la presó, és visitat i assistit per un grup de voluntàries (entre 3 i 6) que són el cercle interior. Aquest, li ofereix suport en el seu procés d'inserció, promovent comportaments prosocials i saludables, al mateix temps que exerceix un paper de control. A la vegada, els voluntaris es comuniquen per saber identificar indicis de risc. Aquest cercle interior és supervisat per un cercle exterior, que li dóna suport, format per un coordinador expert en la intervenció amb agressors sexuals i altres figures professionals.

Els Cercles han demostrat ser altament eficaços. Dos estudis de reincidència canadencs (Wilson, Picheca & Prinzo, 2007 i Wilson, Cortoni & McWhinnie, 2009) han mostrat el potencial dels Cercles per reduir substancialment la reincidència en delictes sexuals, així com la reincidència general (un 70% menys de reincidència en delictes sexuals en el primer estudi i un 83 % en el segon, en relació amb els respectius grups control) (citats de CEJFE, 2014).

5.2. Justícia restaurativa vs Mediació penal

Una de les tècniques de resolució de conflictes més estesa en el marc de la JR és la MP, ja que la majoria de processos relacionats amb la JR, almenys a Europa, se centren en la mediació d'entre totes les possibles tècniques de resolució de conflictes com a instrument per la concreció de la filosofia de la JR (Lecumberri i Santos, 2010). És un procediment que té com a objectiu la reparació i compensació d'un delicte, mitjançant la voluntarietat del delinqüent a favor de la víctima i quan no sigui possible realitzar-ho a través de la comunitat (Domingo, 2012).

La definició de MP segons Bouchard (1992) és la modalitat d'intervenció d'un mediador sobre situacions de conflicte que han donat lloc a una intervenció judicial de caràcter penal. Amb la mediació penal es tracta de reparar una situació anterior al delicte entre la víctima i l'agressor, però sempre amb la intervenció d'una persona medidora. Així doncs, una de les característiques més importants de la MP és que l'acord és proposat només per les parts afectades i no per la persona medidora. Aquesta última és qui triangula la controvèrsia, desbloqueja, treu informació, recull i treballa les emocions, en definitiva és el pont per resoldre el conflicte.

És un procés complementari o alternatiu al sistema tradicional de justícia amb la intervenció d'un tercer, informal però amb certa estructura, en el qual mai es perden drets.

El o la mediadora es reuneix individualment amb cada una de les parts abans de la sessió conjunta. Els hi explica el procés, analitza les possibilitats de desenvolupar l'espai de cada part, prepara a cadascú en com es comunicarà i aclaraeix presumpcions i expectatives (Domingo, 2012).

No existeix una definició unànime de la definició de MP, ja que pot presentar múltiples modalitats en contextos normatius diferents (Hernández i Ortuño, 2007). El Consell d'Europa, en la Recomanació 99 defineix la mediació com: "el procedimiento que permite a la víctima y al reo el participar activamente, consintiendo libremente, por la solución de las dificultades derivadas del delito, con la ayuda de un tercero independiente (mediador)".

Les tècniques de resolució de conflictes en l'àmbit del model de JR tenen com a objectiu establir processos per arribar a acords satisfactoris per les parts, i en el seu cas per crear o restaurar relacions pertorbades entre les parts després de la comissió d'un delictes utilitzant com a eina el diàleg i la comunicació (Bouchard, 1992). La qüestió fonamental de la MP és que s'intervé en el marc d'un procediment penal (Manozzi, 2005). No es pot caure en la confusió de mediar un delictes, és a dir, no es podrà negociar mai el contingut del precepte penal, perquè si precisament la mediació és penal, és perquè es mou a través de la normal penal infringida. Per tant, s'intervé exclusivament el conflicte (Manozzi, 2005).

La JR i la MP tenen sempre la mateixa finalitat: facilitar la resolució del conflicte. Per tal diferenciar els termes d'una manera clara i a tall d'exemple, no són iguals la mediació i els cercles restauratius. La diferència recau senzillament, en l'opció d'utilitzar una o altra tècnica determinada per la tipologia del conflicte. És a dir, un cop conegut el delictes, s'ha de decidir quines eines, elements i mètodes són més adients per abordar el procés. En definitiva, la MP és un instrument que materialitza la JR (Manozzi, 2005).

5.3. Marc jurídic

5.3.1. Normativa internacional

En primer lloc, és fonamental l'art. 33 de la Carta de los Derechos Humanos de 1945, respecte a les formes de solucionar conflictes, doncs considera, entre altres, la mediació com una forma legítima de resolució d'enfrontaments.⁴

La declaració de les Nacions Unides sobre els principis fonamentals de Justícia per les Víctimes de Delictes i d'Abús de Poder de 1985, el qual proclama que les víctimes han de tenir un paper més actiu en el procés penal establert entre els seus principis: la restitució i la compensació de les víctimes i literalment: *“cuando proceda se utilizarán mecanismos oficiosos para la solución de las controversias, incluida la mediación. A fin de facilitar la conciliación y reparación a favor de las víctimas”* (Olalde, 2017).

Posteriorment, i en el si de l'ONU, es van dictar nombroses resolucions que van fer augmentar, cada vegada més, la importància de la JR, començant per la Resolució 26/1999, la qual recomana als Estats la formulació de normes en JR i fomentar l'intercanvi d'experiències entre els Estats referent a programes de mediació i JR. És destacable la Resolució 14/2000 sobre “Principis bàsics sobre la utilització de programes de justícia restaurativa en matèria penal”, ja que impulsava també, l'intercanvi d'informació entre països en matèries de mediació i JR (Olalde, 2017).

5.3.2. Normativa europea

En la Unió Europea, va destacar mitjançant la Decisió Marc del Consell de la Unió Europea de 15 de març de 2001, relativa a l'Estatut de la víctima en el procés penal, estableix unes normes mínimes sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes, i planteja la necessitat d'incorporar la MP per adults a les legislacions nacionals (Olalde, 2017).

- Conveni Europeu per la protecció dels Drets Humans i de les Llibertats Fonamentals de 4 de novembre de 1950. Parla de la mediació per conflictes entre un Estat infractor i el demandant, víctima de la violació de drets.

---

⁴ Art. 33.1. Carta de las Naciones Unidas. San Francisco. 26 de junio de 1945: “Las partes en una controversia [...] tratarán de buscarle solución, ante todo, mediante la negociación, la investigación, la mediación, la conciliación, el arbitraje, el arreglo judicial, el recurso a organismos o acuerdos regionales u otros medios pacíficos de su elección.”.

- Recomanació R (83) 7 de 23 de juny de 1983 del Comitè de Ministres del Consell d'Europa, que recomana als governs de la UE fomentar que es faciliti la indemnització a la víctima per part de l'infractor.
- Recomanació R (85) II de 28 de juny de 1985 del comitè de Ministres del Consell d'Europa, sobre la posició de la víctima en el dret penal i del procediment penal. Recomana als governs estudiar els avantatges de la mediació.
- Recomanació R (99) 19, sobre mediació en l'àmbit penal. Estableix la definició de MP: *"la mediació penal és tot procés que permet a la víctima i al delinqüent participar activament, si lliurement així ho consenten, en la solució de les dificultats resultants del delicta, amb l'ajuda d'un tercer independent (mediador)"*. (Gómez i Coco, 2016). Aquesta última recomanació estableix els principis generals de la mediació penal: *Article 3*: la mediació en l'àmbit penal, hauria de ser un servei generalment disponible i *Article 4*: la mediació en l'àmbit penal, hauria de ser possible en totes les fases del procediment penal.
- Recomanació R (2006) 8 del Consell Europeu sobre l'assistència a les víctimes de delictes. En l'article 13.1 recomana als estats membres que tinguin en compte els beneficis potencials de la mediació per a les víctimes.
- Directiva 2012/29/UE del Parlament Europeu i del Consell de 25 d'octubre de 2012, per la qual s'estableixen normes mínimes sobre els drets, el suport i la protecció de les víctimes de delictes, i per la qual se substitueix la Decisió Marc 2001/220/JAI del Consell, sense perjudici de l'obligació dels Estats membres pel que fa als terminis per a la transposició en els seus ordenaments jurídics.
- Article 12. Dret a garanties en el context de serveis de JR: Els Estats membres prendran mesures per a protegir a la víctima contra la victimització secundària o reiterada. Aquestes mesures garantirán que aquelles víctimes que optin per participar en processos de JR tinguin accés a uns serveis competents. Els Estats membres facilitaran la derivació de casos, si escau, als serveis de JR.

5.3.3 Normativa nacional

La JR en l'ordenament jurídic espanyol s'ha trobat diferents hàndicaps. Per una banda, mai s'ha assumit la veritable alternativitat d'aquest model de justícia, i només està regulada una de totes les pràctiques restauratives a la legislació espanyola, la MP. La resta de pràctiques restauratives, com ja s'ha dit anteriorment, s'han introduït a través de projectes pilot. Precisament un dels debats existents més importants que s'ha plantejat al voltant del model, és si es concep com alternatiu o complementari (Lecumberri i Santos, 2010).

Per a la implantació de la MP es veu emprada legalment tant per la doctrina, com per la legislació. Tot això està emparat per l'article 25 de la CE i els articles 1, 59.1, 61.1, 73 de la LO 1/79 General Penitenciària. Per part de la doctrina:

- El principi fonamental del dret penal: intervenció mínima. Aquest principi estableix que no ha d'utilitzar-se el dret penal quan existeix-hi la possibilitat d'utilitzar altres instruments jurídics no penals. Aquest principi obliga a reduir al màxim l'ús del dret penal.
- Ampli arbitri judicial en la determinació i aplicació de les penes, i la seva individualització. L'article 66 i 80 del Codi Penal deixa al criteri judicial la valoració a l'hora d'aplicar i individualitzar les penes.
- Les finalitats de les penes són retribució, prevenció i rehabilitació. La retribució està referida a minorar els efectes de la conducta delictiva. La prevenció referida a intentar que no es produeixi la comissió de nous delictes. I la rehabilitació que l'infractor pugui tornar a incorporar-se a la societat.

En regulació legal, ens emparem tant en la normativa nacional (tot i que no és específica), i en la normativa europea i internacional, que si contempla lleis específiques.

A Espanya, la JR té més transcendència legal en la justícia juvenil. L'únic suport normatiu de la mediació era a través de la Llei Orgànica 5/2000, del 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors. Tot i això, les últimes reformes en l'àmbit del Dret Penal han atorgat certes mencions a la JR. La Llei Orgànica de 1/2015, 30 de març, de modificació del Codi Penal, es refereix, per primera vegada, a la MP d'adults. Cal destacar però, la menció que fa la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere, que en el seu article 44.5 veta la MP en aquests casos, sense cap tipus d'excepció (Varela, 2014).

La Llei Orgànica 1/2015 de modificació del Codi Penal va portar nombroses al·lusions a la mediació i la JR en matèries de suspensió de la pena (art. 80 i 84 del CP), i per a la concessió de la llibertat condicional (art. 90 a 92 CP), a més de les al·lusions a la reparació del dany com forma d'atenuant genèrica (art. 21.5 CP) de la mateixa manera que la mediació podrà jugar un paper important a l'hora d'extingir-se tota responsabilitat criminal arrel del perdó de l'ofès (art. 130 CP).

Llei Orgànica 5/2000, de responsabilitat penal del menor:

- Article 19, que estableix el sobreseïment de l'expedient per conciliació o reparació entre el menor i la víctima.
- Article 27, dóna la possibilitat a l'equip tècnic mitjançant l'informe de proposar una activitat reparadora o de conciliació amb la víctima.
- Article 52: estableix la possibilitat de substitució de les mesures sempre que es produeixi la conciliació del menor amb la víctima.

Reial Decret 1774/2004, que aprova el Reglament de la L.O. 5/2000:

- Article 4, pel que fa a l'actuació de l'equip tècnic incloent la mediació entre el menor i la víctima.
- Article 5, regula la manera de resoldre les solucions extrajudicials.
- Article 15, estableix la revisió de la mesura per conciliació.

En el Codi Penal trobem la següent regulació:

- Article 21.5, que estableix com a circumstància atenuant haver procedit el culpable a reparar el dany ocasionat a la víctima, o disminuir els seus efectes, en qualsevol moment del procediment i amb anterioritat a la celebració de l'acte del judici oral.
- Article 66, que estableix l'aplicació de la pena per part dels Jutges i Tribunals, valorant les circumstàncies atenuants i les circumstàncies especials dels fets i els culpables.
- Article 88, preveu la substitució de les penes fent especial menció a les circumstàncies personals de l'infractor, la naturalesa del fet, la seva conducta i, en particular, l'esforç per reparar el dany causat.
- Article 91.2, estableix un avançament de la concessió de llibertat condicional per un màxim de 90 dies per any transcorregut, per la participació de programes de reparació del dany (Gómez i Coco, 2016).

La Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima:

En l'article 15 es determina com s'han de regular els serveis de JR:

1. Les víctimes poden accedir a serveis de JR, en els termes que es determinin per reglament, amb la finalitat d'obtenir una reparació material i moral adequada dels perjudicis derivats del delicte, quan es compleixin els requisits següents:

a) que l'infractor hagi reconegut els fets essencials dels quals deriva la seva responsabilitat.

b) que la víctima hagi prestat el seu consentiment, després d'haver rebut informació exhaustiva i imparcial sobre el seu contingut, els seus possibles resultats i els procediments existents per fer efectiu el seu compliment.

c) que l'infractor hagi prestat el seu consentiment.

d) que el procediment de mediació no comporti un risc per a la seguretat de la víctima, ni existeixi el perill pel fet que el desenvolupament pugui causar nous perjudicis materials o morals per a la víctima.

e) no estigui prohibida per la llei per al delicte comès.

2. Els debats desenvolupats dins el procediment de mediació han de ser confidencials i no poden ser difosos sense el consentiment d'ambdues parts. Els mediadors i altres professionals que participin en el procediment de mediació estan subjectes a secret professional en relació amb els fets i les manifestacions obtingudes en l'exercici de la seva funció.

3. La víctima i l'infractor poden revocar el seu consentiment per participar en el procediment de mediació en qualsevol moment.

5.4. Entenent els abusos i les agressions sexuals

En aquest punt es definiran els termes "delicte sexual", "abús sexual", "agressió sexual", "víctima" i "delinqüent sexual". També, es plantejaran els conceptes d'impacte relacionats amb el delicte sexual. Això proporcionarà el teló de fons per explicar com pot respondre la JR.

DELICTES SEXUALS: DIFERÈNCIA ENTRE ABÚS I AGRESSIÓ SEXUAL

El títol 8 del Codi Penal Espanyol recull els delictes sexuals. Aquests impliquen, per part de l'agressor sexual, l'abús de poder i control, amb l'ús de violència o sense ella, per sotmetre a una persona a realitzar activitats sexuals o ser testimoni de la mateixa sense el seu consentiment; explícitament, té finalitats agressives i nocives, donada la vulneració dels drets i necessitats que la víctima té com a ésser humà autònom. Aquestes característiques del delicte comporten el trencament dels drets de llibertat sexual i dignitat humana (Perez, 2001).

ABÚS SEXUAL

Segons l'article 181 del Codi Penal, el delicte d'abús sexual condemna al que atempta contra la llibertat i indemnitat sexual d'una altra persona, sense violència o intimidació i sense que hi hagi consentiment. Es consideren abusos sexuals aquells executats sobre: persones considerades incapaces o discapacitades, els que es trobin privats de sentit o tinguessin algun tipus de trastorn mental, el que cometessin anul·lant la voluntat de la víctima mitjançant drogues, fàrmacs o altres substàncies.

AGRESSIÓ SEXUAL

Com estableix l'article 178 del Codi Penal, serà castigat com responsable d'un delicte d'agressió sexual, el que atempti contra la llibertat sexual d'una altra persona, utilitzant violència o intimidació. La violació sexual està regulada a l'article 179, és una manera agreujada de l'agressió sexual. En aquest cas, hi ha accés carnal per via vaginal, anal o bucal, o l'accés de membres corporals o objectes per via vaginal o anal.

VÍCTIMA

Segons Varona (2018), la víctima és aquella que inclou els factors d'innocència, relatiu al fet que una persona no busca ser víctima, i passivitat, com la manca de voluntat de la persona davant que el fet victimitzador es produeixi.

DELINQÜENT SEXUAL

Segons el concepte de Delinqüent sexual que brinda el Diccionari de Ciències Jurídiques, Polítiques i Socials de Ossorio (1987), Delinqüent sexual fa referència al següent:

Calificació bastant ambigua y doctrinalment discutida en criminologia. En termes vulgars se entén per delincent sexual qui comete delictos contra la honestat (violació, adulteri, rapt, ultrajes al pudor, exhibicions y abusos deshonestos), ya que en su realització intervien los órgans sexuales o siquiera la sexualitat del sujeto activo [...] Lo que determina la índole del delito es su motivació o su impulso, y, en ese sentido, una violació puede no tener como finalidad la satisfacció de un apetito lascivo, sino simplemente la realització de una venganza o el propósito de agraviar. Contrariamente, un homicidio o un robo, así como otros varios delictos, se deben calificar de sexuales si están impulsados por el sexo.

EL CICLE DE L'ABÚS I/O AGRESSIÓ SEXUAL

Hi ha diverses lectures que expliquen el procés perquè una persona arriba a cometre i perpetrar un delict sexual, el llibre *Restorative Justice for Sexual Abuse* (2015) explica el que anomena "Cicle dels delictes sexuals". Prové de la Teràpia cognitiva conductual (Somers, 2007), la qual originalment, s'utilitzava per persones amb problemes d'addiccions per explicar com els pensaments, sentiments i comportaments funcionen junts per crear patrons poc saludables, i més tard, addiccions.

Els terapeutes i altres professionals han reconegut la necessitat d'utilitzar-ho amb els delinqüents sexuals per ajudar-los a comprendre els hàbits que els condueixen a cometre aquests delictes.

Tot i que aquest cicle no explica tot el que hi ha darrere d'un delict sexual i possiblement és simplista, permet comprendre que el delict sexual és una opció (Oudshoorn, J. et al, 2015).

En les següents taules, s'exposaran les cinc etapes del *Cicle de l'abús sexual* extret del llibre *Restorative Justice for Sexual Abuse* de Oudshoorn, J. et al. (2015) :

EL CICLE DE L'ABÚS I/O AGRESSIÓ SEXUAL	
1. ESTRÈS VITAL	<ul style="list-style-type: none"> - Una història de sexualització primerenca i/o trauma infantil (negligència, abús, etc.) és sovint (però no sempre) part del desenvolupament d'un delinqüent sexual. - El trauma altera les respostes a l'estrès del cervell. És a dir, el cervell humà pot ser danyat pel trauma de tal manera que, l'estrès que s'ha d'experimentar com a normal, s'experimenta com una qüestió de vida o mort. - L'estrès sovint precipita o desencadena la violència quan els mitjans triats per a enfrontar-lo no són saludables.

<p>2. PREPARACIÓ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - La major part de la preparació pel delicte sexual és una combinació de dos factors: per una banda, un afrontament poc saludable de les emocions doloroses. Per altra banda, la preparació conscient o inconscient d'una víctima, la qual cosa significa establir una relació de confiança, per tenir l'oportunitat de cometre el delicte. - Les persones traumatitzades sovint tenen dificultats per a mantenir relacions saludables amb els altres.
<p>3.DELICTES SEXUALS</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Per a cometre un delicte sexual, les persones han de donar-se permís. L'abús sexual és una elecció que fan els delinqüents. - Algun permís és social. La masculinitat es construeix socialment d'una manera que els dóna als homes permís per a actuar violentament, especialment respecte al sexe. - Els patrons de comportament d'un individu poden influir en si es dóna permís per a fer-ho. Si culpa a uns altres pels seus problemes, si usa mecanismes d'afrontament desadaptatius (drogues, alcohol, pornografia) per gestionar les emocions doloroses, i/o si sexualitza les relacions amb els nens, està triant una situació poc saludable (Gomez, 2014).
<p>4. VERGONYA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Els delinqüents sovint senten vergonya i culpa després de cometre abusos sexuals. Per tal de desfer-se d'aquestes emocions, minimitzen, racionalitzen o justifiquen el mal.
<p>5. JUSTIFICACIÓ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Una forma de no responsabilitzar-se pel comportament nociu és justificant-lo. Llavors, ho fan: "en realitat no va ser tan dolent" (minimitzar); "semblava que em va convidar i li va agradar" (justificar); "és millor per a tots nosaltres si ningú s'assabenta" (racionalitzar); "el meu germà em va fer el mateix quan era petit i ho vaig superar" (minimitzar i racionalitzar); "És important que ella entengui com funciona el seu cos" (justificar). A mesura que les justificacions es construeixen una sobre l'altra, es torna més fàcil per a l'agressor tornar a cometre el delicte.

5.5. Impactes de l'abús i/o agressió sexual

La violència sexual es considera un succés que amenaça seriosament la vida, per tant, experimenten nivells molt alts de por i ansietat (Muruaga, 2018). Muruaga (2018) exposa que l'esdeveniment traumàtic de la violència sexual es torna a experimentar persistentment per almenys una de les següents formes: records desagradables i recurrents sobre l'experiència, conductes o sentiments que apareixen com si l'agressió estigués passant de nou, malestar psicològic intens quan la víctima

relaciona estímuls o records amb algun aspecte de l'agressió sexual i reactivitat fisiològica quan s'exposa a estímuls que li recorden a l'agressió sexual.

En qualsevol cas, la resposta a l'estrès del supervivent està danyada per un trauma. Fan tots els esforços per a evitar el ressorgiment del trauma, raó per la qual molts supervivents fan front a l'ús d'alcohol, drogues, sexe i/o violència. No obstant això, malgrat aquestes estratègies d'afrontament, els recordatoris del trauma inunden els sentits de la víctima: certes vistes, sons, olors, sabors i tocs retornen al supervivent al moment del trauma. La violència reapareix mentre està despert a través dels sentits i, sovint, en malsons mentre dormen (Oudshoorn, J. et al., 2015).

La duració d'aquests símptomes és d'almenys un mes. La majoria de víctimes de violació afirmen que tenen una sensació generalitzada de malestar i conductes desorganitzades tant en els tres primers mesos, com en períodes superiors als tres mesos. Tot i que la majoria de les víctimes de violència sexual (70%) pateixen un Trastorn d'Estrès Posttraumàtic (TEPT), la resta de les víctimes també solen patir problemes psicològics com l'ansietat, la depressió, fòbies, problemes sexuals, malalties ginecològiques i trastorns del son (Muruaga, 2018).

La majoria dels abusos sexuals són perpetrats per algú conegut per la víctima, per això, els resulta difícil confiar en els altres (Oudshoorn, J. et al., 2015). A més, la seva vida social queda restringida, ja que en molts casos, tenen sentiments d'extranyesa, aïllament i una vida sexual poc satisfactòria (Muruaga, 2018).

En JR es necessita un equilibri entre les parts involucrades i aquest és difícil d'aconseguir en delictes sexuals (García, 2010). A més, resulta impossible realitzar un procés de JR eficaç quan la víctima pateix Trastorn d'Estrès Posttraumàtic (García, 2010). Segons Garcia (2010) un procés de JR podria implicar un trauma encara major per la víctima que la confrontació en un procés penal.

Tot i això, en certs casos, com es pot veure en el següent cas no compleix amb el que s'ha esmentat anteriorment. Per tal de contextualitzar breument el cas d'estudi, cal explicar que se situa a Anglaterra l'any 2010 i es va implicar una dona anomenada Lucy de 64 anys, que va ser una víctima d'abusos i agressions sexuals infantils per part d'un home jove membre de la família (Mclynn, Westmarland i Godden-Rasul, 2010).

Es va fer servir un enfocament d'estudi de casos per a investigar les experiències i expectatives de quatre de les persones implicades en la conferència, per tal de considerar les possibilitats de la JR en delictes sexuals.

L'impacte que s'ha extret d'aquest estudi de cas és que per part de la víctima, la conferència va ser un gran punt d'inflexió, ja que per primera vegada va poder deixar-se d'odiar i de posar-se les culpes. Tot i això, va trigar un temps després de la conferència a arribar a aquest estat de pau. Admet que la conferència la va deixar tocada, perquè va ser com reviure-ho. Per ella va ser importat que l'agressor es responsabilitzés, perquè li va fer entendre la seva posició com a víctima (Mclynn, Westmarland i Godden-Rasul, 2010).

5.6. Necessitats a causa del delicte sexual

En aquest apartat s'exposaran les necessitats que tenen les víctimes quan han patit un delicte sexual, i les necessitats dels agressors en el seu procés de canvi mitjançant la JR. Aquestes estan extretes de les necessitats expressades pels autors Oudshoorn, J. et al (2015) i també per les necessitats de les víctimes, que s'han extret de l'estudi de cas de la Lucy, explicat més amunt, dins d'un pràctica restaurativa com la conferència.

NECESSITATS DE LA VÍCTIMA I DE L'AGRESSOR EN EL PROCÉS RESTAURATIU:	
VÍCTIMA	AGRESSOR
<p>Seguretat i cura</p> <ul style="list-style-type: none"> - En certs contextos, la seguretat significa separar a l'agressor d'una víctima. - Establir relacions de suport permetent a les víctimes aprendre a confiar novament. 	<p>Responsabilitat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els processos de JR responsabilitzen a una persona dins d'un context de suport. - Es tracta de tractar a un delinqüent amb dignitat i respecte, perquè pugui enfrontar decisions perjudicials i pugui comprendre els cicles d'ofenses i implementar futurs plans de seguretat. - La JR exigeix límits clars, expectatives de comportament i el difícil treball d'assumir la responsabilitat.
<p>Creguda, absoluta i vindicada</p> <ul style="list-style-type: none"> - És important dir: et crec, no va ser culpa teva, el que et va passar va ser incorrecte. 	<p>Suport</p> <p>És una malaltia? És un error de pensament o judici? És una recreació dels traumes infantils d'una persona?</p> <ul style="list-style-type: none"> - És important que els delinqüents sexuals tinguin un espai segur per a explorar aquestes preguntes

	<ul style="list-style-type: none"> - És útil que els programes de JR tinguin fonts d'informació envers el trauma per donar suport. Molts delinqüents sexuals tenen antecedents de trauma. - El suport proporciona un context per a la curació i la responsabilitat (Oudshoorn et al. 2015).
<p>Donar-li veu i apoderar-la</p> <ul style="list-style-type: none"> - Escoltar les veus de les víctimes i acompanyar-les. 	<p>Incapacitat</p> <ul style="list-style-type: none"> - La JR no és infal·libre i molts delinqüents sexuals no estan preparats per a assumir la responsabilitat i, per tant, són perillosos per a si mateixos i pels altres.
<p>Procés de dol i expressió</p> <ul style="list-style-type: none"> - Necessiten un espai per plorar el dol, explorar la seva identitat, i expressar els impactes que ha tingut a la seva vida el delicte sexual. 	<p>Creença</p> <ul style="list-style-type: none"> - En la seva essència, la JR creu en la capacitat d'una persona per a canviar. Per molt que les persones siguin capaces de patir molt dolor, amb el suport adequat, també tenen la capacitat de transformació.
<p>Suport i educació</p> <ul style="list-style-type: none"> - Suport que fomenti la resiliència i educació per comprendre quelcom com el TEPT. 	<p>Partenariat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els delinqüents sexuals necessiten comunitats i professionals per a comunicar-se. És important que els practicants de JR parlin regularment amb professionals de la justícia i terapeutes. Les tasques de responsabilitat, suport, incapacitat i creença no es poden fer de forma aïllada sense múltiples parts interessades.
<p>Donar informació i opcions</p> <ul style="list-style-type: none"> - Donar respostes a les preguntes sol·licitades. 	
<p>Responsabilitat</p> <ul style="list-style-type: none"> - És possible que se'ls preguntin a les víctimes sobre estratègies o opcions d'afrontament: "Com funciona això per tu?" 	

<p>Preparació</p> <ul style="list-style-type: none"> - Una característica clau de la preparació és treballar mitjançant la restauració “script” la qual estableix l'ordre en què els participants parlen i els problemes a tractar. - Segons la víctima, un aspecte realment positiu és tenir una estructura pura, ja que li va permetre planificar, preparar i assegurar-se de tot el que volia dir. 	
<p>Tenir la última paraula</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ser la última en parlar. La víctima explica que, al principi, li va ser difícil entendre perquè tenia primer el torn de paraula el seu agressor, però aquest fet va ser important perquè era la primera vegada que l'agressor admetia els delictes i va donar una explicació. A partir d'això, la víctima va tenir l'oportunitat d'explicar-li com les seves agressions l'havien afectat. - La víctima recorda a l'agressor demanant perdó. Però ella va decidir tenir l'última paraula i va dir que no acceptava les seves disculpes. 	
<p>Perdó</p> <ul style="list-style-type: none"> - Per una banda, algunes víctimes el perdó arriba quan aconseguen perdonar a l'agressor sense el seu penediment. Altres víctimes necessiten que l'agressor reconegui els seus actes i mostri penediment . - Per altra banda, per algunes víctimes el procés de perdó acaba quan aconseguix que desapareixen les emocions, conductes i pensaments negatius que els va produir l'abús i/o agressió, l'anomenat malestar post ofensa. Per altres, finalitza, a part d'aconseguir que desapareixen aquestes emocions negatives, quan a més, aconseguixen generar sentiments positius cap a l'agressor o compadir-se d'ell, l'anomenada dimensió positiva (Prieto, 2017). 	

5.7. Necessitats del sistema penal envers la reparació del dany causat pels delinqüents

Aquest apartat explica breument les bases del dret penal per tal d'exposar la crisi de resocialització actual i la necessitat d'un nou model basat en la JR (Giménez-Salinas i Rodríguez, 2017).

El dret penal neix del corrent del pensament il·lustrat que pretenia imposar la seva raó en tots els àmbits de la ciència i del saber. Al segle XVIII neix una nova cultura jurídica representada per Cesare Beccaria (1764). Aquest, es planteja en el seu tractat *De/s delictes i de les penes*, cinc qüestions, que l'autor Valiente (1993) planteja així: Hi ha un dret a castigar? I, si existeix, a qui pertany? I, en el cas que existeixi, davant de qui s'exercita? Quines accions seran considerades com il·lícites i, al seu torn, amb quines penes seran castigades? I finalment, quina és la relació existent entre l'acció delictiva i la manera de castigar-la? (Valiente, 1993).

Moltes d'aquestes preguntes seguirien sense resposta avui en dia. Els principis limitadors del poder punitiu se segueixen explicant com situacions de plena actualitat i acceptats totalment per la doctrina. La pena dominant és la privativa de llibertat, és a dir, la presó, amb onze milions i mig de persones tancades (Giménez-Salinas i Rodríguez, 2017).

Hi ha molta literatura sobre la dificultat de dur a terme a la presó una funció resocialitzadora. En paraules de Giménez-Salinas et al. (2017), en general, els presos viuen la presó principalment com un càstig, com una cosa aliena a la seva pròpia vida i, majoritàriament, com quelcom no merescut. Per descomptat, la víctima amb prou feines té espai en les seves vides.

És cert que en determinats projectes han suposat un avanç i ajut per a persones preses, que hi ha programes de tractament que han assolit bons resultats i professionals que treballen amb un gran esforç. Tot i això, si s'analitza en el seu conjunt, els èxits de la presó en tot el món, no són uns resultats precisament bons (Giménez-Salinas i Rodríguez, 2017).

Els defensors i pensadors de la JR estan remonent la justícia penal tradicional. D'una banda, sembla privilegiada la idea de tornar les coses a l'estat en què es trobaven abans de ser danyades, encara que sigui simbòlicament parlant. D'altra banda, si l'autor dels danys vol i pot reparar el mal causat, hauria de poder trobar el seu espai en el dret penal i no accessòriament, sinó com a prioritat (Giménez-Salinas et al. 2017).

Giménez-Salinas i Colomer et al. (2017) exposen arguments a favor de la justícia restaurativa, que la justícia penal no està contemplant:

- 1) Arguments jurídics: la reparació del dany causat ha d'incorporar-se dins dels fins de la pena, i ha de trobar els elements de connexió entre la víctima, l'infractor i la societat" (Beristain, 2008). Gimenez-Salinas et al. (2017) pensen que la resposta al delictes hauria d'afavorir la reparació del mal i promoure que els infractors es responsabilitzin de les conseqüències reals per a la víctima i per a la comunitat.
- 2) Arguments socials: s'hauria de reconèixer l'existència d'una desigualtat social, que com a conseqüència, la justícia penal pot ser font de victimització. Si es reconeix això, s'acceptarà la recerca de respostes de control social menys perjudicials (Giménez-Salinas et al. 2017).
- 3) Arguments econòmics: la presó té un cost molt gran. Si amb l'aplicació de sancions alternatives, entre elles, la JR, i s'aconsegueixen els mateixos resultats, ja és un argument de pes com per tenir-se en compte (Giménez-Salinas et al. 2017).
- 4) Arguments ètics: la privació de llibertat és una sanció degradant, i els principis de dignitat i justícia podrien oferir altres fórmules de "càstig" (Giménez-Salinas et al. 2017).

Malgrat les diferències entre la justícia penal i la restaurativa, aquests models poden entendre's de manera complementària. Es tracta principalment d'un canvi en la manera com entenem el delictes i també en la manera com es respon a ell. De la mateixa manera que la comunitat, la víctima i l'ofensor són part de la societat, també han de poder, davant el dany ocasionat pel delictes, involucrar-se i comprometre's en la cerca de solucions (Giménez-Salinas i Rodríguez, 2017).

5.8. Arguments crítics sobre l'ús de la justícia restaurativa en delictes sexuals

Nombrosos estudis intenten esbrinar si és possible aplicar processos restauratius en delictes greus com ho són els delictes sexuals. En aquest apartat es procedirà a explicar alguns arguments sobre els motius pels quals alguns autors no veuen factible la JR en delictes sexuals i també, s'exposaran arguments a favor de les possibilitats que té la JR en aquesta tipologia delictiva.

A continuació, es farà un recull d'arguments crítics sobre l'ús de la JR en casos d'abusos i agressions sexuals.

1) *Trivialització de la violència*

Derivar casos de delictes sexuals a la JR podria ser interpretat com una rebaixa de la serietat d'aquest tipus de delictes (Marsh i Wager, 2015), i per tant podria ser vist pels infractors com un procés fàcil, reforçant la creença que el seu comportament és justificable (Daly i Stubbs, 2006). No obstant això, algunes dones perceben que aquests delictes són igualment trivialitats en un procés ordinari (Koss, 2003). Les víctimes han exposat el seu descontentament respecte a la forma com són tractades pel sistema de justícia penal. En un estudi de Julich demostra que totes les víctimes d'abusos sexuals durant la infància que van participar van criticar el sistema de justícia penal per negar-los-hi una veu i un rol actiu en el procediment (Julich, 2006).

2) *Desequilibri de poders*

En els delictes sexuals, l'agressor normalment selecciona la víctima per l'existència d'un desequilibri de poders previ (Julich i Bullte, 2010). Per tant, existeix el risc que aquesta desigualtat es vegi reproduïda en el procés restauratiu. No és viable la JR en aquests casos, ja que l'agressor abusa de la seva condició de poder (García, 2010). No obstant això, Hudson (1998) considera que el dret penal reproduïx en major mesura les relacions de poder que tenen lloc en un delicte sexual: la víctima no té poder i s'ha de confrontar amb la llei que reflecteix la societat en què aquesta llei està creada; en canvi la JR apodera punts de vista que altrament, quedarien exclosos o que servirien únicament com a font de prova (Hudson, 1998).

3) *El problema de la justícia coercitiva i de poc cost*

Un problema derivat del desequilibri de poders és el risc que el delinqüent pressioni a la víctima a participar en el procés (Marsh i Wager, 2015). Per una banda, aquesta crítica es basa en la creença que algunes víctimes podrien no tenir la capacitat suficient per parlar en nom seu i defensar els seus interessos reals o fins i tot saber què és bo per elles a conseqüència del trauma experimentat pel delicte (Daly i Stubbs, 2006). Per altra banda, alguns autors s'allunyen de la construcció dicotòmica de la víctima i consideren que les decisions de les víctimes en un intent de resistir a la violència i cercar seguretat estan restringides pels efectes de la violència de gènere com per les circumstàncies materials,

narratives i culturals. Així doncs, aquests autors consideren que no és suficient que es deixi escollir a les víctimes a participar per assegurar la seguretat i efectivitat (Stubbs, 2014).

Una altra qüestió és la que defineix Coker (2002) com a “cheap justice problem”, característic d'aquells procediments que posen un gran èmfasi en les disculpes del delinqüent sense acompanyament de béns materials. Aquí sorgeix l'escepticisme de molts autors de la possibilitat que no es respongui a les necessitats de les víctimes i que es cregui que els agressors són tractats amb indulgència.

4) *Seguretat de les víctimes, risc de victimització secundària i de culpabilització:*

Landrove (2001) exposa que:

La víctima puede sentir que está perdiendo el tiempo, malgastando el dinero, sufre incompreensiones derivadas de la excesiva burocratización del sistema o, simplemente, sus pretensiones resultan ignoradas. (...) la diferencia entre victimización primaria y secundaria radica en que aquélla procede del mismo delito en sí mientras ésta resulta una consecuencia negativa del propio sistema tendente a aclarar la investigación de los hechos y el posterior proceso penal orientado a determinar la inocencia o culpabilidad del imputado (p.118)

Aquests efectes negatius sobre les víctimes derivats del sistema penal poden ser neutralitzats per la JR, ja que la voluntat de la víctima és la peça clau del procés, fent que aquesta tingui el control del seu propi procés de victimització (Alonso i Torrado, 2011). També assenyalen la funció socialitzadora a l'apoderar a la víctima donant-li els coneixements i habilitats necessaris per defensar els seus drets i llibertats, ja que d'aquesta manera, deixa enrere el tradicional paper de la víctima passiva, per transformar-se en una víctima amb un paper actiu (Alonso i Torrado, 2011).

5.9. Educació social i justícia restaurativa

Aquest punt pretén contextualitzar la JR dins de l'Educació Social (en endavant: ES). És per això, que es definirà primerament què és l'ES i en quins casos la JR està aportant elements.

Segons el Col·legi d'Educahores i Educadors Socials de Catalunya (2014) la definició d'ES té una base conceptual basada en un doble eix: per una banda, l'ES com un dret de la ciutadania i per altra banda, l'ES com una professió de caràcter pedagògic. Per tant, defineixen l'ES com a un dret de la ciutadania que es concreta en el reconeixement d'una professió de caràcter pedagògic, que genera contextos educatius i accions mediadores i formatives. La Pedagogia Social és la ciència i la disciplina que pren com a objecte d'estudi l'ES, la qual cosa permet crear models de coneixement, metodologies i tècniques per a la pràctica educativa.

L'enfocament de la JR requereix d'altres disciplines, àrees de coneixement i activitats professionals, entre les quals es destaca l'ES com una professió que posa èmfasi en la creació de vincles socials satisfactoris a través de propostes educatives.

L'ES presenta una perspectiva de justícia que busca la comprensió dels fenòmens i que, no es conforma a donar respostes simplificadores de la realitat, perquè entèn que la simplificació és una forma de no solucionar els problemes. La JR posa la mirada en les interaccions socials i en la creació de noves oportunitats de convivència, les quals demanen responsabilitzar a les parts implicades, però l'objectiu fonamental és construir noves possibilitats de vida social (Rodríguez- Giménez i Colomer (2017).

En la següent taula hi ha recollides les característiques principals comunes entre l'ES i la JR, en base de l'informació extreta del monogràfic d'Educació Social i justícia restaurativa:

CARACTERÍSTIQUES COMUNES DE L'ES I LA JR
És un dret de la ciutadania
Pedagogia Social
Comprensió dels fenòmens
No a la simplificació dels fets
Interaccions socials
Noves oportunitats de convivència
Noves possibilitats de vida social

Fins ara s'ha analitzat la JR enfocada a l'àmbit penal, i és que, com s'ha explicat anteriorment, la JR va sorgir, entre altres motius, per humanitzar el sistema penal (Domingo, 2017). No obstant això, s'ha vist que pot ser més que un procés penal, pot ser una forma de vida. En definitiva, com assenyala Domingo (2017) aquesta filosofia i els seus diferents valors i principis poden aplicar-se en altres àrees de la nostra vida, per aconseguir una convivència pacífica, una societat més responsable i ciutadans amb habilitats per gestionar conflictes. Per això, es pot parlar de JR en els següents termes: com a paradigma de justícia, com a moviment social, com a processos concrets a través de trobades víctima-infractor i/o comunitat.

Els principis de JR s'han anat expandint i aplicant a altres àmbits que no sigui el penal, on el conflicte també té cabuda: l'escola, llocs de treball, la família, comunitats de veïns o barris, etc. El model restauratiu ha resultat vàlid en altres àrees com els conflictes sociopolítics violents, o alguns de llarga durada, com per exemple, els mediambientals (Gimenez-Salinas i Rodríguez, 2020).

A continuació, s'exposen tres àmbits diferents de l'ES en els quals s'estan aplicant pràctiques restauratives:

L'ESCOLA:

L'objectiu de l'article Albertí i Pedrol (2017) és donar a conèixer l'enfocament restauratiu com a resposta a les necessitats relacionals i de convivència de la comunitat escolar.

El nou paradigma restauratiu és aplicable qualsevol sistema que reguli la convivència amb el model retributiu. Així, àmbits com l'educatiu, es converteixen en un camp on la JR també es desenvolupa.

Aquest enfocament restauratiu, no se centra només en les interaccions entre els alumnes, sinó que inclou també totes les relacions que es donen en la comunitat escolar (mares, pares, alumnes, mestres, personal d'administració i serveis), per tant inclou la gestió de totes les interaccions formals i informals, per tant afecta directament a l'àmbit pedagògic (Vaandering, 2013).

CENTRES RESIDENCIALS:

Els centres residencials com Centres d'Acollida, Centres Residencials d'Acció Educativa i Centres Residencials d'Educació Intensiva són llocs on les pràctiques restauratives poden ser d'una gran utilitat. El seu objectiu és fer-se responsables de la tutela i educació dels infants que han de viure als centres. Davant d'aquest context, la convivència i la gestió en els centres és primordial (Gimenez-Salinas i Rodríguez, 2020).

Els professionals de l'àmbit social es poden veure enfrontats a conflictes relacionals diàriament. Les pràctiques restauratives permeten una introducció àgil de certs elements que fàcilment poden integrar-se en la quotidianitat. Aquestes pràctiques ajuden a l'alfabetització emocional i a l'enfortiment dels vincles entre les persones que conviuen en els centres.

Seguidament s'exposarà un exemple de pràctica restaurativa que es va dur a terme l'any 2015, l'equip educatiu d'un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE), anomenat *"Reforçament d'habilitats socioeducatives: Promovent les Pràctiques Restauratives"*.

Erra (2017) va explicar:

Els facilitadors i l'equip educatiu van estudiar conjuntament quina seria la millor manera d'introduir un cercle restauratiu. Per tal de realitzar el cercle, primerament es va dedicar una estona, conjuntament amb els infants, per preparar la sessió, la qual consistia a organitzar un cercle de convivència amb tot el grup, a través de formular una sèrie de preguntes, per respondre mitjançant un torn de paraula just i equitatiu per a cada persona

i regulat per un “objecte de paraula”, en aquest cas una pilota, i també unes dinàmiques de coneixença per crear un clima de confiança.

Els objectius d'aquest cercle eren dos: per una banda, oferir la possibilitat als joves del centre, d'utilitzar els cercles restauratius com una eina de diàleg per millorar la participació responsable, tractar petits conflictes i enfortir vincles. Per altra banda, dirigit a l'equip d'educadors/es, apostava per posar a la pràctica la formació que havien fet prèviament.

Erra (2017) com a facilitador, va comprovar la potència del cercle en el tractament que es va fer d'un tema que feia molt poc que havia passat i que no havien tingut la possibilitat de posar-lo en comú. Els educadors van respondre amb una pregunta: “què creieu que podem fer?” Aquest és el sentit participatiu que promouen les pràctiques restauratives.

A l'última roda del cercle, van demanar: “si creien que aquesta manera de parlar i relacionar-se es podria utilitzar, tal vegada en una part de les assemblees periòdiques que realitzen conjuntament al Centre, o en qualsevol altre moment”. Les respostes van ser afirmatives, ja que van expressar la seva comoditat en tot el procés restauratiu.

“Quina cosa negativa per algú pot tenir el fet de parlar de les coses conjuntament, a través d'un procés just on tothom se senti escoltat, on tothom tingui el mateix temps de paraula i on prenguin importància les opinions de cada persona? la resposta va ser el silenci.” (Erra, 2017, para. 24)

LA COMUNITAT

Les pràctiques restauratives poden afavorir les relacions interpersonals i fer més forts els vincles comunitaris (Gimenez-Salinas i Rodríguez, 2020).

En un àmbit quotidià com el que compartim com a ciutadans i membres d'una comunitat, gran part dels conflictes com sorolls provocats per un veí, baralles familiars, les conductes incíviques a l'espai públic entre d'altres, es poden resoldre i gestionar de manera confidencial i imparcial a través d'una mediació (Gimenez-Salinas i Rodríguez, 2020). Es tracta d'oferir un espai de diàleg no coercitiu perquè les parts implicades d'un conflicte elaborin de manera autònoma i dins la legalitat, una resposta conjunta i constructiva. Tal com diu el Llibre Blanc de la Mediació a Catalunya (2010): “les necessitats socials empenyen a la creació de noves estratègies de gestió dels conflictes com és la mediació, la qual s'implanta en el territori català des de les institucions locals.” Els principis que

regeixen la mediació ciutadana i comunitària ho són de la justícia restaurativa aplicats al context comunitari. (CEJFE, 2008)

6. Part pràctica

6.1. Metodologia

Per tal de dur a terme aquesta investigació, cal construir-la basant-nos en els principis del paradigma sociocrític. El paradigma sociocrític adopta la idea que la teoria crítica és una ciència social que no és purament empírica ni només interpretativa (Arnal, 1992). En aquesta investigació no hi ha dades indiscutibles, el que pretén desenvolupar és la valoració crítica dels sabers d'autors i autores que han investigat prèviament. Els resultats són un procés d'investigació dirigit per teories crítiques. Adoptant la perspectiva sociocrítica i unint el marc teòric amb la part pràctica donem realitat a la situació actual que té la JR. Aquest paradigma té com a objectiu promoure les transformacions socials, donant resposta a problemes específics presents en les comunitats, però amb la participació dels seus membres (Alvarado i García, 2008). Per tal d'aconseguir això, el marc teòric d'aquest treball està orientat cap a l'emancipació i alliberació de les persones. La integració de tots els participants en processos d'autoreflexió (Alvarado. L i García. M, 2008) és molt important per aquesta investigació, ja que amb l'ajuda dels subjectes entrevistats i donant-los-hi veu en la nostra recerca, s'ha pogut generar més coneixement per tal de fer una aproximació de proposta de millora. Aquesta investigació es fonamenta en la crítica social amb un marcat procés autoreflexiu, ja que considera que el coneixement es construeix per interessos que provenen de les necessitats socials (Alvarado i García, 2008). El procés d'aquesta investigació s'ha desenvolupat mitjançant un procés de construcció i reconstrucció continuada de la teoria i la pràctica, és a dir, a partir del mètode comparatiu constant, ja que de manera constant s'ha generat diàleg entre el marc teòric i la pràctica investigadora. Un diàleg que també ha anat transformant el mateix investigador.

Per tal de posar en marxa els aspectes esmentats anteriorment, i com que la investigació es genera a partir de fonts d'informació que sorgeixen de l'obtenció i anàlisi del discurs dels agents implicats i no de dades quantificables, caldrà utilitzar la tècnica qualitativa per a investigar la JR en delictes sexuals, en el seu marc natural, sense distorsionar ni sotmetre a controls experimentals (Ruiz, 1996).

Les tècniques de recollida de dades qualitatives utilitzades per la realització de la investigació són l'anàlisi documental i les entrevistes semi-estructurades. Per una banda, amb l'anàlisi documental es pretén contextualitzar i conèixer la JR en casos de delictes sexuals, i per altra banda, es busquen evidències en les entrevistes que aporten coneixements rellevants envers l'estudi. El que es pretén amb la investigació és esbrinar si la JR pot aportar elements en la intervenció de casos de delictes sexuals i quins principis podria aportar l'ES.

Per la realització de l'anàlisi dels resultats que s'obtindran de tot el procés, és a dir, l'ordenació classificació, reducció i comparació per tal de donar significat a les dades obtingudes, la investigació es basarà en l'anàlisi de continguts del marc teòric, l'anàlisi de tres projectes restauratius internacionals i els resultats obtinguts a les entrevistes. Per tal de poder extreure el coneixement caldrà fer un procés de codificació, és a dir, crear diferents categories per tal d'agrupar conceptualment unitats d'anàlisi que tenen aspectes comuns. Es contempla la possibilitat que durant la categorització dels resultats sorgeixin noves categories. En aquest supòsit, s'explicarien més endavant.

A partir dels objectius i de la informació recollida durant el marc teòric s'han extret les següents categories:

<p>1. OBJECTIUS DE LA JR</p>	<p>En aquesta categoria s'engloben tots els aspectes que tinguin a veure amb els objectius que pretén assolir la JR, sobretot, en les finalitats que tenen els processos restauratius, les competències que obtenen les persones implicades i les millores socials que pot oferir la JR.</p>
<p>2. METODOLOGIA</p>	<p>En aquesta categoria es pot observar l'organització i la manera de fer i gestionar els processos restauratius, és per això, que es posa especial atenció en els espais on es realitzen aquests processos, els moments més idonis per dur-ho a terme i la temporalització de cada etapa, els agents implicats, el tipus de tècniques restauratives utilitzades, i per últim, els guanys que s'obtenen d'haver viscut un procés de JR.</p>

<p>3. NECESSITATS</p>	<p>En aquesta categoria s'engloben totes les necessitats que s'han anat detectant i que fan falta en els processos restauratius i es fixa, sobretot, en aquests aspectes: en la formació dels professionals que han de dur a terme aquests processos, en l'opinió de totes les persones que en són participis, en la voluntarietat dels participants, i en els canvis legislatius que poden afectar a la JR.</p>
<p>4. BENEFICIS</p>	<p>En aquesta categoria es pretén observar tots els impactes que proporciona la JR en els diferents àmbits implicats, és per això, que es vol observar quins impactes té en les persones que hi han participat, l'impacte en la cohesió social, l'impacte en la societat, i per últim, l'impacte que té en la finalitat de la pena de les persones que han comès un delictes i com pot influir això, en la seva voluntarietat.</p>
<p>5. MILLORES</p>	<p>En aquesta categoria es pretén identificar quins elements necessita l'àmbit de la JR per tal de millorar els seus processos.</p>

Com es pot observar, en la següent taula s'ha adjudicat un color per a cada categoria i un número per a cada subcategoria, és a dir, s'ha utilitzat una codificació aixal. Utilitzar aquesta codificació facilita la comprensió de l'anàlisi de dades i permet construir taules per mitjà d'un ordre preestablert.

6.1.1. Eines de recollida de dades

Les eines de recollida de dades que s'han utilitzat han estat pensades coherentment amb la metodologia qualitativa. Aquestes han sigut l'anàlisi documental i l'entrevista amb profunditat.

La investigació requeria un ús i anàlisi de documents important, juntament amb les entrevistes amb informants clau. En el cas d'aquest treball, l'anàlisi documental es basa, per una banda, en la bibliografia, és a dir, s'ha resumit críticament una àrea d'investigació ja estudiada i escrita. Per altra banda, molts dels documents utilitzats es basen en dades

secundàries, és a dir, dades que ja s'han recollit i analitzat anteriorment, com per exemple, els tres projectes internacionals de JR en casos de delictes sexuals.

L'entrevista amb profunditat va ser escollida per tal de conèixer la visió de les diferents parts implicades en la JR. El tipus d'entrevista utilitzada va ser una entrevista estructurada, ja que es va fer a través del correu electrònic, i la resta han sigut semiestructurades, ja que es van fer a través d'una videoconferència.

6.1.2. Treball de camp

Per una banda, es farà l'anàlisi dels tres projectes internacionals mitjançant la taula de les categories, és a dir, s'utilitzarà la mateixa estructura de la taula de categorització, per tal de només extreure la informació necessària que m'ajudi a respondre als meus objectius inicials. Podeu trobar les taules amb les anàlisis corresponents a l'Annex 1.

Per altra banda, es duran a terme quatre entrevistes, tres de les quals són semiestructurades i es faran a través d'una videoconferència, i una que és estructurada i es farà per escrit. Aquestes entrevistes han anat variant a través del transcurs de la investigació. A causa de la pandèmia mundial que s'està vivint, alguns professionals han hagut de fer un gran esforç per trobar una estona per poder fer la videoconferència, ja que el volum de feina que tenien era molt gran, i a més, es va anar ajornant de dies, per tant es van fer totes al mes d'abril. Com s'ha explicat anteriorment, les preguntes de les entrevistes han seguit un ordre de coherència perquè l'entrevista tingués en tot moment un fil conductor. Cal recordar que les preguntes de les entrevistes han variat en funció de la persona entrevistada i en funció de la informació que necessitava cadauna. Els diferents guions de les entrevistes, sense categoritzar es trobaran a l'Annex 2. L'ordre de les entrevistes s'ha aconseguit diferenciant apartats:

- Preguntes de clima/introductòries: No aporten informació rellevant per a la investigació, però ajuden a generar un clima de més confiança.
- Preguntes desenvolupament: Serveixen per introduir el tema, i fer les mateixes preguntes generals a tots els entrevistats.
- Preguntes envers el col·lectiu: Preguntes més específiques envers el col·lectiu al qual pertany l'entrevistat.

- Preguntes envers la JR: Preguntes específiques sobre els processos restauratius, variaran també, depenent de la persona entrevistada.
- Preguntes de tancament: Preguntes d'opinió personal per anar tancant l'entrevista.

6.1.3. El perfil de les persones entrevistades

A continuació, s'exposaran els motius pels quals les quatre persones entrevistades són informants clau, ja que responen a criteris de qualitat en la informació que s'ha volgut buscar en la investigació.

També és important destacar el fet que un professional no va voler participar en l'entrevista un cop llegides les preguntes, ja que la legislació interna del projecte en el qual treballa, no li permet donar aquest tipus d'informació a agents externs.

PERSONA ENTREVISTADA	OBJECTIU I FINALITAT
AGENT 1, mediadora penal	<ul style="list-style-type: none"> - Com a professional de l'àmbit aporta coneixement envers la JR en aspectes generals, sobre preguntes més específiques de metodologia, i sobretot, des de la seva experiència, els beneficis que comporta un procés restauratiu, i les millores que calen aplicar en la JR. - És llicenciada en dret, la qual cosa pot oferir una altra mirada des de la vessant d'una altra disciplina. - Ha sigut Mediadora penal al País Basc, la qual cosa proporciona la visió des d'una altra comunitat autònoma, les diferències existents amb Catalunya i la situació actual de la JR a la comunitat autònoma on actualment exerceix.
AGENT 2, mediadora penal	<ul style="list-style-type: none"> - Com a professional de l'àmbit també aporta coneixement envers la JR en aspectes generals, metodologia, i sobretot, des de la seva experiència, els beneficis que comporta un procés restauratiu, i les millores que calen aplicar en la JR. - Tot i que actualment no exerceix com a mediadora penal, també és llicenciada amb dret, fet que proporciona coneixements legislatius importants per la investigació.-

<p>AGENT 3, mediador penal</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Com a professional de l'àmbit i a diferència de l'AGENT 1 i 2, és un home, pot aportar els mateixos coneixements envers la JR, però des d'una mirada masculina important en els casos de delictes sexuals. - És polític, i ha sigut mediador comunitari i familiar, la qual cosa proporciona un gran bagatge de coneixements i experiències que enriqueixen la investigació.
<p>AGENT 4, víctima d'una agressió sexual</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Va ser l'escollida perquè era una noia que parlava del seu cas en públic, que havia escrit un llibre envers el tema, i que en general, s'havia treballat i procurat tenir cura de si mateixa. - Proporciona informació que cap professional podria oferir. El punt de vista de la víctima és imprescindible per saber quines necessitats té una persona quan pateix aquest tipus de violència, quin impacte va tenir en la seva vida i la seva opinió sobre la JR en casos com el seu.

6.1.4. Aspectes ètics

La naturalesa de la investigació, la seva sensibilitat i altres complexitats ha sigut reflectida en l'aplicació d'ètica.

Com investigació qualitativa cal plantejar una sèrie de conflictes ètics:

- Primerament, a tots els entrevistats se'ls ha informat de la temàtica de la investigació acadèmica. Se'ls hi explica també la confidencialitat i l'anonimat de les dades que s'obtidran. Tots ells han accedit.
- Tot i que cap dels entrevistats ha sol·licitat l'anonimat, se'ls informa que hi ha la possibilitat que així sigui.
- Se'ls informa que estan en el seu dret de no voler respondre alguna pregunta, així com decidir si volen continuar l'entrevista o no, tot i que no hi ha hagut cap cas.
- Se'ls informa de la gravació i transcripció de les entrevistes.
- Se'ls ofereix el retorn de la investigació.

6.2. Explicació dels 3 projectes internacionals

A continuació, s'explicaran tres projectes restauratius internacionals escollits específicament perquè estan dissenyats per casos de delictes sexuals, per posteriorment analitzar-los. Aquests tres projectes són: COSA (Canada), el programa RESTORE (Arizona)

La lectura i l'anàlisi de diversos informes i dels tres projectes esmentats anteriorment permetrà entreveure quins són els elements primordials que necessiten els projectes restauratius en casos de delictes sexuals. L'anàlisi dels continguts d'aquests tres projectes es durà a terme en una taula, la qual estarà basada en les categories.

Abans de procedir amb l'anàlisi, es descriurà cada un dels projectes de manera breu:

- *The RESTORE Program of Restorative Justice for Sex Crimes (Arizona).*

Mary P.Koss (2014) és la investigadora principal del projecte RESTORE. Aquest projecte va néixer al comtat de Pima, Arizona, l'any 2004 i ofereix una alternativa als processos de justícia convencionals per víctimes de violació.

RESTORE va ser dissenyat per oferir als fiscals una via alternativa per casos selectes de delictes sexuals, considerats apropiats per la justícia comunitària. La pràctica restaurativa utilitzada és el *community conferencing* a través del qual s'involucra a la víctima, l'agressor, la família i els amics d'ambdues parts. El projecte pretén proporcionar un mitjà per abordar les necessitats que, actualment no estan satisfetes, com és el cas de la confrontació, dir la veritat i responsabilitzar a l'agressor. Per poder entrar dins d'aquest programa han de ser casos en els quals no s'involucrés més força de la necessària per aconseguir l'acte sexual no desitjat, no van formar part d'un patró continu de violència de parella i en casos en els quals no va haver-hi agressions reiterades (Koss, 2014).

Els objectius del programa són: d'una banda, acompanyar a les víctimes amb respecte, atendre la seva seguretat i els seus drets, i validar la victimització sexual que prèviament es va minimitzar en el sistema judicial tradicional. D'altra banda, té com a objectiu involucrar a les víctimes i a la comunitat en general, en un procés d'apoderament per donar forma a com es resolen els casos de delictes sexuals (Koss, 2014).

- *Circles of Support and Accountability (COSA) (Canadà):*

L'any 1994, el Comitè Central Mennonita de Canadà va desenvolupar un projecte pilot per investigar si l'enfocament de JR podia posar-se en pràctica i aplicar-se de manera més àmplia. Es van basar amb els cercles per ajudar a les comunitats a respondre a l'alliberació de delinqüents sexuals d'alt risc. Aquestes persones tornaven a les comunitats sense cap mena de suport, requisits de responsabilitat o supervisió per part dels *Correctional Services Canada (CSC)*. És per això, que el Comitè Central Mennonita d'Ontario va acceptar un petit contracte amb el CSC per establir aquest projecte pilot.

La Capellania de CSC dóna suport a aquest programa i proporciona entre quatre i set voluntaris que es comprometen a reunir-se i a donar suport regular a un delinqüent sexual (Oudshoorn et al. 2015). La missió del programa COSA és reduir substancialment el risc d'una futura victimització sexual dels membres de la comunitat, per la qual cosa donen acompanyament a delinqüents sexuals que retornen a la comunitat, per tal d'ajudar-los a integrar-se i a portar una vida responsable i productiva (Correctional Service of Canada, 2003).

- *Project Restore New Zealand Incorporated (Auckland).*

Aquest projecte està inspirat al projecte explicat anteriorment, RESTORE d'Arizona i va ser creat l'any 2005 a Nova Zelanda i dissenyat específicament per intervencions en casos de violència sexual.

Project Resotre va ser creat en resposta a la insatisfacció de les víctimes-supervivents de la violència sexual amb la resposta de la justícia tradicional.

Aquest projecte, a diferència del d'Arizona, ha sigut impulsat per víctimes de violència sexual i funciona d'una manera que aprofita l'experiència dels sectors de la JR i la violència sexual. Es basa en l'experiència de: la JR, agències d'ajuda per supervivents, com HELP4, educació per la prevenció d'agressions sexuals, terapeutes independents treballen amb els delinqüents sexuals.

L'objectiu principal és proporcionar a les víctimes una experiència de sentir la justícia, donar suport als infractors per entendre els impactes del seu comportament i responsabilitzar-los. També, el desenvolupament d'un pla d'acció que pugui incloure una reparació a la víctima i programes terapèutics pel delinqüent. (Julich, 2010).

6.3. Anàlisi de resultats

Per tal de facilitar la cerca de la informació mostrada a la triangulació de dades s'ha utilitzat la següent codificació:

- Persona entrevistada (agent) + número corresponent + número de pregunta de l'entrevista

Per exemple: A1-p16 (Agent 1 i pregunta número 16).

6.3.1. Resultats entrevistes

A partir de les diferents entrevistes realitzades, i la posterior anàlisi d'aquestes, s'ha pogut extreure la informació necessària per a la investigació a través d'una taula. Aquesta taula està dividida en les cinc categories explicades anteriorment:

CATEGORIES	BUIDATGE ENTREVISTES			ANÀLISI
	1. El que diu tothom	2. El que diu la majoria	3. El que s'ha dit individualment	
1. OBJECTIUS JR	1. La JR busca oferir un espai perquè les persones afectades pel fet delictiu puguin parlar-ne d'una forma que els aportï una millora, sobretot, personalment. (A2-p3)			<p>Els subcodis que s'han pogut extreure de les entrevistes són: la finalitat de la JR, les competències que obtenen les persones que passen per un procés restauratiu i les millores socials que aporta la JR.</p> <p>1.1. Finalitat: Els mediadors afirmen que oferir un espai de reparació per a la víctima és la finalitat de la JR, i també, que la persona que ha comès el delictu pugui reparar el dany individual causat, però també el dany causat a la comunitat, per tal d'aportar una millora personal i social. La majoria d'agents entrevistats diuen que el perdó no és una finalitat, això depèn de cada persona.</p> <p>1.2. Competències a la persona: Els mediadors afirmen que la JR ofereix responsabilització i d'apoderament de les persones. També, obtenen autoconeixement i una millora de la comunicació.</p> <p>1.3. Millores socials: Els mediadors identifiquen com a millores socials la responsabilitat i maduresa social.</p>
	1. La reparació s'ha d'entendre en un sentit molt ampli (A2-p3) : reparació individual, reparar relacions i reparar relacions comunitàries. (A3-p3)			
	2. Oferir un espai en el qual les parts implicades poden decidir, no és una confrontació, ni de competició, a diferència del sistema judicial tradicional. (A2-p1)			
	2. El perdó és una construcció, un acte de generositat, un acte de valentia i un acte de cura. (A1-p24) . El perdó és un regal que es produeix amb la trobada. Treballar-ho prèviament és inútil. (A3-p19) No es té el perdó com a meta. (A1-p24)			
	3. Les parts implicades, després d'un procés restauratiu, saben identificar millor les seves emocions i necessitats, i també, aprenen a comunicar-se d'una manera més assertiva. (A2-p7)			
	3. La JR aporta a la societat, entendre millor el fet delictiu, entendre què vol dir ser víctima, entendre què vol dir haver comès un delictu i entendre el procés penal. (A2-p13)			
3. L'Educació Social aporta a la JR apoderament a les persones perquè puguin prendre les seves decisions. (A3-p25)				

	3. Posem l'accent a pensar que petits detalls no són reparadors per a la víctima, les víctimes de delictes greus, el què més els importa és que no es torni a repetir. Volen deixar de ser víctimes. (A1-p4)	
--	---	--

CATEGORIES	BUIDATGE ENTREVISTES			ANÀLISI
	1. El que diu tothom	2. El que diu la majoria	3. El que s'ha dit individualment	
2. METODOLOGIA	2. Generalment la JR es porta a terme a les seus judicials, tot i que si és precís, es pot fer a un altre lloc. També és comú dur-la a terme en centres penitenciaris. (A1-p10)			Els subcodis que s'han pogut extreure de les entrevistes són: 2.1. Espais: La majoria dels agents identifiquen que l'espai més adequat per realitzar un procés restauratiu, tot i que generalment sempre es fa en una seu judicial, és aquell en el qual la víctima es senti còmode. 2.2. Moments: La majoria La majoria d'agents diuen que el millor moment és aquell en què les parts estan d'acord amb un determinat resultat. Cada mediació penal té unes
	1. Un procés restauratiu es pot fer en qualsevol moment del procés judicial. (A1-p9)			
	3. El moment és molt relatiu, depèn de cada cas i de cada persona. Segons els professionals, en casos de delictes greus, és necessari un cert temps per poder procedir a una restauració (A1-p11) , però segons la víctima entrevistada, és millor no deixar gaire temps entre el delicte i el procés restauratiu. (A4-p18)			
	2. El primer pas del procediment és ficar-se en contacte amb la víctima. En delictes greus, se sol fer mitjançant una carta per tal de no revictimitzar-la. (A1-p9)			
	2. Hi ha diferents etapes dins del procés restauratiu. Primerament s'expliquen les normes que inspiren al procés, els principis, conseqüències jurídiques i legals, el rol dels i les facilitadores. Després hi ha una etapa d'entrevistes informatives i d'anàlisi del conflicte, per tal de veure la voluntarietat i la viabilitat del procés. (A1-p12)			
	2. En la trobada no hi ha un guió establert, però sí que hi ha torns de paraules i una preparació prèvia de les parts mitjançant entrevistes individuals. (A3-p15)			

		etapes però és molt personalitzada.
	<p>2. No es descarta a cap persona per participar en un procés restauratiu, però es té en compte la voluntarietat, la responsabilització de la situació i la seva capacitat cognitiva.(A3-p13)</p>	<p>2.3. Agents:</p>
	<p>2. Se li ofereix primer la participació a la víctima. A vegades es fiquen en contacte la víctima amb els facilitadors, altres vegades és l'ofensor, i també és possible per part d'òrgans judicials.(A1-p9)</p>	<p>Els mediadors expliquen que no sol haver-hi cap característica que pugui excloure a algú d'un procés restauratiu.</p>
	<p>3. La persona facilitadora ha de crear un clima de confiança, de seguretat i de voluntarietat. Ha de ser una persona que ha d'estar molt entrenada, no només amb la seva comunicació, sinó també la seva part de sentiments. El facilitador és una eina per l'altre i per tant, és important la cura personal del professional per poder fer un bon acompanyament. També és important que sigui hàbil buscant les fortaleces de les persones, i tenir una mirada molt possibilitadora de les persones.(A1-p23)</p>	<p>- L'equip de mediadors i mediadores penals ofereix primer la participació a la víctima.</p>
	<p>1. Es pot utilitzar qualsevol tècnica restaurativa. A Catalunya principalment s'està fent MP i cercles restauratius.(A3-p4) A més, pot ser de tipus presencial o bé, com que hi ha víctimes que no volen veure's amb el seu ofensor, fan una mediació indirecta o de tipus no presencial.(A3-10)</p>	<p>- La persona facilitadora ha de saber acompanyar.</p>
	<p>1. La víctima pot trobar la veritat, justícia, protagonisme, dignitat, capacitat d'enfrontar els fets i les conseqüències.(A1-p26). La víctima valora ser escoltada, tenir un lloc per explicar les seves necessitats i poder-se esplaïar. Li suposa tancar, en el sentit positiu, deixar endarrere una experiència en la qual, ja has aclarit moltes coses.(A3-p21)</p>	<p>2.4. Tipus: Els mediadors diuen que el millor procés restauratiu és el que s'adapta a les necessitats dels afectats. És possible utilitzar qualsevol tècnica restaurativa.</p>
	<p>2. L'ofensor troba una manera de responsabilitzar-se honestament, que se'l dignifiqui, que pugui tenir un procés personal de cura i pugui donar-se una segona oportunitat.(A1-p26) És com acabar de finalitzar la responsabilització personal d'uns fets que han produït mal, i això els dona tranquil·litat.(A3-p21)</p>	<p>2.5 Guanys: Tant la víctima, com l'ofensor i la comunitat obtenen guanys d'aquests processos.</p>
	<p>1. La comunitat es pot veure reparada.(A1-p26)</p>	

CATEGORIES	BUIDATGE ENTREVISTES			ANÀLISI
	1. El que diu tothom	2. El que diu la majoria	3. El que s'ha dit individualment	
3. NECESSITATS	1. Com a professional has de tenir una bona formació en JR. Però el que hagi estudiat anteriorment és indiferent. Per exemple, a l'equip de MP d'adults hi ha llicenciats en dret, psicologia, educació social, treball social, pedagogia, etc.(A1-p11)			<p>Els subcodis que s'han pogut extreure de les entrevistes són:</p> <p>4.1. Formació: Els mediadors expliquen que és necessària una formació específica en JR dels professionals que hi treballen.</p> <p>4.2. Opinió pública:</p> <p>- L'agent 2 i 4 diuen que la JR pot donar resposta a les necessitats que no s'estan complint des de la justícia tradicional.</p> <p>- L'agent 1 i 3 identifiquen la necessitat de donar més veu a la JR, ja que la societat espanyola no la contempla sovint.</p> <p>3.3. Voluntat de les parts: Els mediadors expliquen que els processos restauratius sempre són voluntaris, els professionals ho veuen a cada entrevista que fan, a més, tothom és lliure de deixar el procés sense cap conseqüència negativa.</p>
	3. La JR en certs casos podria banalitzar el delictes.(A4-p23)			
	3. La justícia tradicional no respon correctament en els casos de delictes sexuals, i pocs cops s'ofereix un procés restauratiu. (A4-p24)			
	3. Els ofensors han de tenir un càstig perquè han danyat la vida d'una persona.(A4-p26)			
	1. Possibilitat de mediar delictes sexuals com qualsevol altre delictes. (A1-p17)			
	3. Quan hi ha una vulneració molt greu dels drets i es produeixen delictes més greus hi ha diversos components més simbòlics i, aquí és quan la societat té aquest primer instint de voler castigar.(A2-p15)			
	3. Els delictes sexuals tenen una connotació simbòlica molt gran, i perquè de fet ho són, però no es planteja què necessita la víctima i perquè en aquests delictes tenim tanta tendència a ignorar-ho.(A2-p15)			
	2. Com a professional se sap que les persones implicades ho fan voluntàriament. Aquestes saben que tenen el control, i que no hi ha cap conseqüència negativa per abandonar.(A1-14)			
2. Quan una persona decideix participar, sempre és voluntari. La voluntarietat està reforçada per la confidencialitat, és a dir, a cap jutge se li dirà que l'ofensor ha deixat el procés.(A3-				

	<p>1. Està prohibida la mediació penal en casos de violència de gènere amb motiu d'un desequilibri de poders. Els delictes sexuals solen tenir a veure amb el gènere, però són coses diferents i està tipificat d'una manera diferent en el codi penal.(A2-p4)</p> <p>- Fins que no va sortir la llei 4/2015 de l'Estatut de la víctima, no hi havia res legislat en l'àmbit de la JR.(A3-p5)</p>	<p>3.4. Canvis legislatius:</p> <p>Els mediadors han identificat:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prohibició de mediació penal només en els casos de violència de gènere. - Només queda regulada la JR en la llei 4/2015 de l'Estatut de la víctima.
--	---	---

CATEGORIES	BUIDATGE ENTREVISTES			ANÀLISI
	1. El que diu tothom	2. El que diu la majoria	3. El que s'ha dit individualment	
4. BENEFICIS	3. Després de l'agressió sexual, la víctima, va tenir el suport de la seva família, però es va sentir rebutjada per la societat. (A4-p9)			<p>Els subcodis que s'han pogut extreure de les entrevistes són:</p> <p>4.1. Impacte en les persones: Tots els agents entrevistats estan d'acord en què la víctima pot donar un sentit a allò que li ha passat.</p> <p>4.2. Impacte en la cohesió social: Alguns agents diuen que la JR pot millorar la cohesió social.</p> <p>4.3. Impacte en la societat:</p> <p>Els mediadors diuen que la societat obté més racionalitat, i que, complementa i/o alterna la justícia retributiva.</p> <p>4.4. Impacte en la finalitat de la pena:</p> <p>Els mediadors expliquen que la JR no rebaixa la pena, però en certes ocasions, la llei valora la reparació.</p>
	3. La víctima no estaria d'acord en una reconciliació. (A4-p24)			
	2. La víctima, després d'un procés restauratiu, pot trobar moltes respostes a les preguntes que li ha generat el delictes, i li permet donar-li un sentit. (A2-p12)			
	3. La JR millora la cohesió social, el problema és que els mitjans de comunicació, els operadors jurídics, a la universitat, se'n parla molt poc. (A1-p33)			
	2. La JR aporta un comportament més racional i constructiu a la societat. (A2-p13)			
	2. La JR aporta quelcom que la justícia retributiva no aporta. (A2-p14)			
	3. La llei mirarà quina reparació s'ha fet i la valorarà. A vegades, si una persona està a la presó i ha passat per un procés restauratiu, de veritat, honest i que hagi estat positiu, pot suposar per la persona, una progressió de grau, o tenir-ho en compte per sortides, però no és quelcom automàtic. (A1-p25)			
2. La JR no rebaixa la sanció punitiva. (A3-p20)				

CATEGORIE S	BUIDATGE ENTREVISTES			ANÀLISI
	1. El que diu tothom	2. El que diu la majoria	3. El que s'ha dit individualment	
5. MILLORES	3. Hi hauria d'haver una legislació més explícita. S'hauria de preveure d'una manera, en la qual els jutges poguessin recórrer de la mateixa manera que a una mesura penal alternativa.(A2-p18)			<p>El subcodi que s'ha pogut extreure de les entrevistes és:</p> <p>5.1. Elements:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els mediadors identifiquen la falta d'una legislació més explícita i més visible. - L'agent 1 i 2 diuen que falta més formació en els àmbits de justícia i acompanyament. - L'agent 3 creu que la JR hauria de formar part de la vida quotidiana, i que cal dignificar la professió. - Els mediadors diuen que l'Educació Social pot aportar els seus valors i principis.
	3. Més formació i més informació a tots els que tenen una influència en el procés penal i a tots els graus que tinguin a veure amb l'acompanyament.(A2-p18)			
	3. Els processos restauratius haurien de formar part del dia a dia, i no haver d'arribar al conflicte agressiu i més violent per utilitzar-los.(A3-p32)			
	3. Haurien de millorar els pressupostos per part de l'administració.(A3-p32)			
	3. Dignificar la professió, per exemple, a Catalunya, no tenen col·legi de mediadors i mediadores penals.(A3-p32)			
	3. Els valors de l'Educació social tenen a veure amb la Declaració de drets humans i això també té a veure amb dignitat, té a veure tot. (A1-p30)			
	3. La societat hauria de saber que pot intervenir més amb el conflicte i el dolor de les persones.(A1-p30)			

6.3.2. Conclusions dels resultats de les entrevistes

Els codis obtinguts de les entrevistes són rellevants per respondre als objectius de la investigació. A continuació s'exposaran les conclusions extretes de cada categoria, i finalment, s'explicarà la importància de l'Educació Social en tots aquests aspectes.

Tots els professionals entrevistats estan d'acord amb la finalitat de la JR, això deixa veure que la JR té uns objectius molt marcats els quals els professionals tenen presents. Les competències que proporciona la JR a les persones que han participat en ella són diverses i cada persona entrevistada té opinions diferents, però sí que és cert que, totes les competències esmentades tenen a veure amb la responsabilitat i l'autoconeixement. Les millores socials que proporciona la JR, les quals, la majoria dels entrevistats han estat d'acord, són la responsabilitat i maduresa social.

Els professionals han explicat d'una manera molt similar tot el procés de la JR, més en concret, de la mediació penal. En definitiva, no hi ha un espai, moment o tipus ideal per dur a terme un procés restauratiu, s'ha de valorar cada cas i cada persona, per això cada procés és diferent i personalitzat. Un altre aspecte comú és que tots els professionals han de tenir una formació especialitzada en JR, però que la formació prèvia a aquesta especialització és indiferent, cosa que proporciona una gran vessant de disciplines. Tots els participants obtenen quelcom de la JR.

Les necessitats detectades a través de les entrevistes, com s'ha explicat a la taula anterior, s'han dividit en quatre subcodis. Aquests són la formació específica dels professionals que si dediquen, per tal de poder fer un bon acompanyament; l'opinió pública, la qual creu necessari donar més protagonisme a la JR, ja que pot donar resposta a necessitats que la justícia tradicional no pot; la voluntarietat de les parts, la qual tots els professionals estan d'acord en el fet que un procés com aquest sempre és voluntari, ja que és un procés llarg i on hi ha molt esforç invertit, no és fàcil, i només qui realment vol reparar passa per tot el que comporta el procés; els canvis legislatius que més es destaquen és que la JR només està regulada en la llei 4/2015 de l'Estatut de la víctima, la qual cosa provoca poca visibilització de la JR.

L'impacte que provoca un procés restauratiu, segons els professionals, és que la víctima pot donar-li sentit a què li ha passat, però això és només el punt de vista dels professionals, no he pogut contactar amb cap víctima de delictes sexuals que hagi passat per un procés restauratiu, i hagués sigut interessant poder parlar amb la protagonista del

procés. El que sí que he pogut extreure de l'entrevista de l'Agent 4 i és d'especial rellevància, que l'impacte del delictes sexual és molt gran, tant en l'àmbit personal com social. Segons l'Agent 2 la JR millora la cohesió social, però és necessària més difusió per poder arribar a la cohesió, és a dir, que tinguem la JR més present en les nostres vides, i per això, és necessari que es doni a conèixer socialment. L'impacte de la JR en la societat, segons els professionals, és una major racionalitat, és a dir, una manera de veure les coses constructivament. Això, repercuteix en la víctima i en l'agressor, ja que una major racionalitat social implica una major responsabilitat i una manera d'entendre la situació de la víctima i també, de l'agressor.

Un procés restauratiu no té un impacte en la finalitat de la pena, és a dir, no se li rebaixarà a l'ofensor per passar per un procés restauratiu, però sí que se li pot valorar l'esforç que ha invertit, i en certs casos, per exemple, quan estan en un centre penitenciari, poden obtenir algun benefici.

Els elements de millora extrets de les entrevistes són sobretot, una legislació més explícita, i per tant, més a l'abast de qualsevol jutge. En relació amb això, també creuen necessària més educació en JR en els àmbits de la justícia, però també, amb totes les professions que es dediquin a acompanyar persones. L'agent 3 exposa que la JR sempre s'utilitza un cop ja hi ha hagut el conflicte, i mai com a prevenció, i creu necessària que la JR estigui en el dia a dia de les persones, ja que, d'aquesta manera s'evitaria arribar a conflictes agressius. Per últim, és necessari dignificar la professió de mediador/a penal, per què ni tan sols tenen un col·legi professional, i segurament, això també sigui un motiu pel qual molts òrgans judicials no tenen en compte la JR.

L'Educació Social és important bàsicament perquè la JR és un procés d'acompanyament. Tots els professionals han de saber acompanyar, ja que qui porta el procés són la víctima i l'ofensor, per tant, fan una funció molt similar a la que podria fer una educadora social en qualsevol àmbit. A més, cada procés restauratiu és molt personal i diferent de la resta, és a dir, no hi ha unes pautes ideals o un acompanyament establert sempre igual, és un procés que construeixen les persones, i per tant, elles decideixen com ha de ser.

Els valors i principis de l'Educació socials són primordials per a un procés restauratiu, per exemple, la responsabilització. A més, l'Educació Social pot ajudar a visibilitzar la JR.

6.4. Discussió

En aquest apartat hi haurà un breu diàleg entre els diferents autors esmentats en el marc teòric i els conceptes que han anat sorgint a partir dels resultats. Se separarà en les diferents categories que han anat sorgint de les entrevistes i els projectes internacionals.

1. OBJECTIUS DE LA JR:

D'acord amb Oudshoorn et al. (2015) la curació dels éssers humans, les relacions i les comunitats són el focus principal de la JR. Essencialment, la JR orienta les respostes de justícia envers el qual les persones necessiten després d'un delicte o mal. La justícia, llavors, s'entén millor com satisfer les necessitats de les víctimes, delinqüents i comunitats amb el propòsit de sanar. Els professionals entrevistats han coincidit en el fet que la finalitat principal de la JR és oferir un espai de reparació per a la víctima, i que la persona que ha comès el delicte pugui reparar el dany causat. En canvi, els diferents projectes internacionals analitzats, afegeixen certs aspectes que no havien aparegut anteriorment, per exemple, els tres projectes coincideixen en el fet que una de les finalitats primordials és promoure la seguretat de les víctimes i/o oferir un entorn segur. Cal destacar que el projecte COSA té una finalitat primordial que cap dels altres té, que és promoure la integració exitosa dels homes alliberats en la comunitat. Sí que és cert que els professionals entrevistats parlen dels ofensors i aposten per brindar-los-hi suport i responsabilitat, però no parlen de la integració d'aquests com a finalitat. En canvi, l'art. 25.2 de la Constitució espanyola explicita que les penes han d'estar orientades a la reinserció i la reeducació de les persones.

Les competències que obtenen les parts implicades d'un procés restauratiu són diverses. Els professionals entrevistats creuen que la responsabilització i l'apoderament de les persones és una de les competències adquirides principals, però també, totes aquelles competències que tenen a veure amb l'autoconeixement i la comunicació.

“Unes competències que poden arribar a adquirir, però que no és un objectiu, és saber identificar millors les teves emocions, i les teves necessitats i saber-te comunicar de forma més assertiva.” (A2-p7)

En els projectes no es feia referència a les competències que adquirien les persones implicades, sinó que feien referència a aquelles que la persona havia de tenir per poder fer un procés restauratiu, per exemple: haver aprovat una avaluació psicològica o que la

persona reconegui el dany causat. Tot i això, el projecte RESTORE de Nova Zelanda sí que fa referència a les competències que poden adquirir després del procés: l'escolta, reconeixement de què és incorrecte i correcte, assumir responsabilitat i la capacitat de transformar les relacions per tal que puguin coexistir amb la persona responsable dels danys sexuals en comunitats compartides, com per exemple, famílies. Les competències de les quals parlen les fonts d'informació són congruents i necessàries amb el que s'ha explicat anteriorment al marc teòric. Oudshoorn et al. (2015) expliquen que una forma de no responsabilitzar-se pel comportament nociu és justificant-lo. A mesura que les justificacions es construeixen una sobre l'altra, es torna més fàcil per a l'agressor tornar a cometre el delicte.

La majoria de professionals entrevistats han coincidit en el fet que les millores socials que aporta la JR són responsabilitat i maduresa social.

Una de les primeres coses que aporta és responsabilitzar-nos, la possibilitat de resoldre conflictes. L'estat s'apodera d'aquesta capacitat i intervé en un sistema on les persones estan molt lluny de la participació en els fets, sobretot en la reparació. Aporta maduresa social. (A3-p24)

En el marc teòric i fent referència a Domingo (2017) exposa que els valors i la filosofia de la JR poden aplicar-se en el nostre dia a dia per aconseguir una societat més responsable i ciutadans amb més habilitats per gestionar conflictes. És cert que els projectes se centren més en les millores individuals de les persones, però el projecte COSA, el qual fa participi tota la comunitat, exposa que els cercles restauratius milloren la seguretat de la comunitat, particularment quan existeix risc per dones, infants o altres persones vulnerables i afirma que els drets dels ciutadans queden protegits.

2. METODOLOGIA:

Tant els professionals entrevistats, com els projectes analitzats apunten que generalment les trobades entre víctima i agressor es fan en entorns judicials o comunitaris, però tots remarquen, que s'ha de tenir en compte que la víctima se senti còmode en el lloc on es realitzi.

“Generalment utilitzem les seus judicials, nosaltres estem dins dels jutjats, tenim les nostres sales, i en diferents partits judicials, doncs tenim a mediadors que fan aquesta tasca, però sempre dins de la seu judicial. Això no significa que algun mediador amb

creativitat, i si val la pena, pugui fer alguna entrevista fora en víctimes greus que no vulguin tornar als jutjats perquè els hi recorda coses.” (A1-p10)

Oudshoorn et al. (2015) expliquen que és important responsabilitzar la víctima, per exemple, preguntar-los-hi sobre com volen afrontar el procés o també, en quin espai se sentiran còmodes i segures. Cal comentar que el projecte COSA no tracta amb les víctimes, només amb els ofensors, és per això, que els espais sempre són en diferents llocs de la comunitat per tal que aquests, siguin acompanyats en el seu procés d'integració social.

Tant els entrevistats com els dos projectes RESTORE expliquen que un procés restauratiu com la conferència restaurativa i la mediació penal està format per etapes. A més, encara que els projectes siguin de països diferents i els entrevistats siguin de Catalunya, coincideixen molt bé en les característiques de cada etapa i moments. Sempre hi ha una primera etapa de contacte amb la víctima i de presentació del programa, després una etapa que consisteix en la preparació de la trobada mitjançant entrevistes individuals amb tots els participants, seguidament la trobada cara a cara, i finalment un monitoratge posterior de seguiment. El projecte COSA, basat en un cercle restauratiu no té aquestes etapes, sinó que una persona voluntària es reuneix pràcticament cada dia amb l'ofensor per tal d'acompanyar-lo en el seu dia a dia.

També és important tenir en compte en quin moment es pot fer un procés restauratiu. Pascual i Ríos (2014) expliquen que per part de la persona que ha comès el delictes, abans de la trobada, ha passat per un procés molt llarg d'introspecció, reflexió i soledat amb un mateix. A més, la majoria de víctimes de violació afirmen que tenen una sensació generalitzada de malestar i conductes desorganitzades tant en els tres primers mesos, com en períodes superiors als tres mesos. Tot i que la majoria de les víctimes de violència sexual (70%) pateixen un Trastorn d'Estrès Posttraumàtic (TEPT), la resta de les víctimes també solen patir problemes psicològics com l'ansietat, la depressió, fòbies, problemes sexuals, malalties ginecològiques i trastorns del son (Muruaga, 2018). El projecte RESTORE d'Arizona va realitzar les conferències tres mesos després de rebre les referències. Tot i això, gairebé la meitat dels casos que van participar, ja feien un any que estaven en mans del sistema de justícia tradicional. O bé, el projecte COSA, se sol dur a terme quan la persona és alliberada de la presó després d'haver completat de la

condemna, la qual cosa reafirma el que diuen Pascual i Ríos (2014). L'Agent 4 i víctima d'agressió sexual opina el següent:

“No dejar pasar mucho tiempo, igual parece que es peor porque tienes muchas cosas encima, pero es mejor dejarlo todo al principio y después seguir adelante con tu vida” (A4-p18)

La resta de persones entrevistades estan d'acord en el fet que no hi ha un millor moment, sinó que aquell moment ideal és aquell en què les parts estan d'acord amb un determinat resultat. Però sí que és cert que l'Agent 1 opina que en la majoria de delictes greus és necessari deixar passar un temps per poder iniciar el procés:

“Hi ha víctimes que prefereixen que passi el temps, fer teràpia, i generalment, els delictes greus necessiten un cert temps, però això no significa que la persona vulgui intervenir abans. Depèn de la persona, del seu entorn, de com estigui, i que realment això sigui quelcom per pal·liar el dolor.” (A1-p11)

Els agents que solen formar part d'un procés restauratiu són, segons els projectes analitzats: víctima, agressor, comunitat, facilitadors, especialistes, treballadores socials, psicòlegs clínics i voluntaris. Cal especificar que sovint, en altres països apareix el terme “social worker”, i que dins d'aquest terme, s'inclouen diferents perfils professionals, també educadores socials. Segons les persones entrevistades, en formen part, les víctimes, els ofensors, els professionals i la comunitat.

En el cas de Catalunya, no sol haver-hi cap característica que pugui excloure a algú d'un procés restauratiu, però es tenen en compte tres aspectes:

“La voluntarietat, la responsabilització de la situació i la seva capacitat cognitiva. Realment no queda ningú fora, podem adequar la mediació sempre que entenguin què és el procés i saber en què consisteix” (A3-p14)

En canvi, en els projectes deixen clares una sèrie de característiques que han de tenir, sobretot els ofensors, per poder formar part dels projectes. Per exemple, en el cas de RESTORE d'Arizona, l'agressor ha de ser aprovat després d'una avaluació forense psicològica, ha de tenir una comprensió suficient dels seus actes (com el requisit que es demana a Catalunya), exclouen delinqüents sexuals reincidents, amb moltes denúncies policials per violència domèstica o arrestats per qualsevol altre delicte d'agressió física. Per la seva banda, la víctima ha de voler una trobada cara a cara amb el seu agressor. En canvi, el projecte COSA, el requisit principal és que l'ofensor hagi sigut alliberat i sigui

considerat amb un alt risc de reincidència.

Els professionals que es dediquen a la JR també han de tenir una sèrie de característiques per poder fer un bon acompanyament. Segons els entrevistats, és primordial saber acompanyar:

“La persona facilitadora ha de crear un clima de confiança, de seguretat i de voluntarietat. Ha de ser una persona que ha d'estar molt entrenada, no només amb la seva comunicació, sinó també la seva part de sentiments. El facilitador és una eina per l'altre i per tant, és important la cura personal del professional per poder fer un bon acompanyament. També és important que sigui hàbil buscant les fortaleces de les persones, i tenir una mirada molt possibilitadora de les persones.” (A1-p23)

El projecte RESTORE d'Arizona opina que els facilitadors de JR han de tenir un coneixement profund dels delictes sexuals i, en el seu paper imparcial, ha de poder garantir que el procés dóna suport a les necessitats dels participants i que s'executi de manera segura.

El millor procés restauratiu és el que s'adapta a les necessitats dels afectats, i a Catalunya, és possible utilitzar qualsevol tècnica restaurativa segons els entrevistats. Tot i això, les més comunes són la mediació penal i els cercles restauratius.

“Es pot fer qualsevol. Nosaltres principalment estem fent MP i cercles restauratius. També hi ha com a tècniques, el conferencing i el family group conference. No som precisament un país amb una tradició restaurativa amb molta història, aleshores les pràctiques que estem portant són aquestes.” (A3-p4)

Els projectes internacionals, un d'ells, és cercle restauratiu, i els altres dos són conferencing. Tot i això, en els dos projectes RESTORE hi ha l'opció que la reparació no sigui presencial: reunions amb persones que no són la víctima i l'agressor, escriure una carta al delinqüent, ser representat en un procés del panell comunitari per un defensor de víctimes o bé una mediació. En aquest aspecte, els projectes internacionals i les persones entrevistades de Catalunya estan d'acord, ja que el procés s'adapta sempre a les persones.

Els guanys que es poden obtenir de la JR són diversos. En l'àmbit individual, el projecte COSA, exposa que els guanys que obtenen les persones que han comès un delicte sexual són: acceptació, establiment de noves amistats, augment de l'autoestima, sensació

d'autoacceptació i el desenvolupament de relacions amistoses entre voluntaris i membres principals, aquest últim és un component intencional del projecte. El projecte RESTORE d'Arizona afegeix que l'agressor té l'oportunitat d'assumir la responsabilitat de les seves accions, així com minimitzar l'estrès i l'aïllament garantit. La víctima guanya apoderament, comprensió dels fets i satisfer els seus interessos i necessitats tals com: tenir veu, reivindicació, validació, participació i responsabilitat. La comunitat es pot veure reparada i obté una major seguretat. La majoria de persones entrevistades estan d'acord que la víctima, l'ofensor i la comunitat obtenen guanys de la JR.

“L’ofensor troba una manera de responsabilitzar-se honestament, que se’l dignifiqui, que pugui tenir un procés personal de cura i pugui donar-se una segona oportunitat” (A1-p28)

Aquests guanys donen força a la idea d’Oudshoorn et al. (2015) on fa referència a les necessitats dels agressors, una d’elles és la responsabilitat i el fet que els processos de JR responsabilitzen a una persona dins d’un context de suport.

3. NECESSITATS

La formació especialitzada dels professionals és fonamental segons els agents entrevistats. La formació que tinguin anteriorment és indiferent, s’uneixen moltes disciplines diferents en aquest àmbit a Catalunya, tot i això, els professionals interessats en la matèria solen ser de l’àmbit social.

“Hi ha de tot, jo sóc polítolleg, en el meu equip hi ha persones llicenciades en filosofia, criminologia, dret, treballadores socials, psicòlegs... El col·lectiu de mediadors és especial, perquè tenim formacions acadèmiques diverses i el que ens uneix és la pràctica dels processos de mediació. Com més diversitat més creativitat per posar en marxa processos.(A3-p29)”

Els projectes internacionals mostren clarament aquesta tendència, la majoria de professionals dels programes estan relacionats amb el compliment de la llei i assessoria, amb el treball social i amb la psicologia.

L’opinió pública és important per saber quines necessitats hi ha. L’agent 4 creu que en certs casos la JR podria banalitzar el delicte, tot i això es queixa que la justícia tradicional no respon correctament als casos com el seu. A més, opina que els ofensors han de tenir un càstig perquè han causat dany:

En mi caso no se hizo nada contra ellos, y en muchas entrevistas me preguntaron como me sentía yo en el caso de la manada que ellos obtuvieron una condena, y lo que respondo siempre es que si que “sienta mejor” (no quiero que esto se interprete mal) que ellos tengan su castigo porque han hecho algo malo, le han dañado a una persona la vida; así que no sé si este tipo de justicia podría ayudar del todo a la víctima, que como he dicho antes, es realmente la que necesita la ayuda. (A4-p26)

Derivar casos de delictes sexuals a la JR podria ser interpretat com una rebaixa de la serietat d'aquest tipus de delictes (Marsh i Wager, 2015), i per tant podria ser vist pels infractors com un procés fàcil, reforçant la creença que el seu comportament és justificable (Daly i Stubbs, 2006). No obstant això, algunes dones perceben que aquests delictes són igualment trivialitats en un procés ordinari (Koss, 2003).

Els professionals entrevistats creuen que s'ha de donar més veu a la JR, ja que la societat espanyola no la contempla sovint. L'agent 2 a més, afegeix això respecte dels delictes sexuals:

“Els delictes sexuals tenen una connotació simbòlica molt gran, i de fet ho són, però no es planteja què necessita la víctima i perquè en aquests delictes tenim tanta tendència a ignorar-ho.” (A2-p15)

Aquesta idea és reforçada pel projecte RESTORE d'Arizona, el qual exposa que la conversa més àmplia sobre la JR per delictes sexuals és amb massa tendència, sobre si s'ha de fer i no pas sobre com s'ha de fer.

El projecte COSA proporciona un nou aspecte: la seguretat de la comunitat. Un alt percentatge de persones enquestades van informar que estaven més tranquil·les sabent que existia aquest programa. Per últim, la societat de Nova Zelanda, explica el projecte RESTORE, qüestiona explicacions masculines que culpin a la víctima o que minimitzin la gravetat dels fets, i això és una manera de responsabilització i maduresa social.

Els processos restauratius sempre són voluntaris segons els professionals entrevistats.

“No podem estar segurs al 100%, però a les entrevistes has fet moltes preguntes sobre aquest procés, aleshores estàs gairebé segur que aquest procés no produirà més mal. Jo crec que és més fàcil anar a un judici, que seure davant d'una persona a la que has fet mal, al judici no és necessari explicar tot el què ha passat. Quan una persona decideix participar, jo crec que sempre és voluntari. La voluntarietat està reforçada per la confidencialitat, és a dir, cap jutge se li dirà que l'ofensor ha deixat el procés.” (A3-p12)

Els projectes també estan d'acord en el fet que sempre ha de ser un procés voluntari per tots als participants. En canvi, al marc teòric hi trobem una idea contrària: Un problema derivat del desequilibri de poders és el risc que el delinqüent pressioni a la víctima a participar en el procés (Marsh i Wager, 2015). Per una banda, aquesta crítica es basa en la creença que algunes víctimes podrien no tenir la capacitat suficient per parlar en nom seu i defensar els seus interessos reals o fins i tot saber què és bo per elles a conseqüència del trauma experimentat pel delicte (Daly i Stubbs, 2006; Madsen, 2008).

Els canvis legislatius més remarcables del context català i espanyol és que la JR només queda regulada en la 4/2015 de l'Estatut de la víctima. Es pot trobar al marc teòric la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima: En l'article 15 es determina com s'han de regular els serveis de JR. En els projectes no es parla de cap canvi legislatiu.

4. BENEFICIS

El principal benefici i impacte en la víctima és que aquesta, pot donar sentit a allò que li ha passat. Els projectes no fan gaire esment als impactes de les persones, excepte el COSA, que explica que els voluntaris del projecte es converteixen en famílies substituïdes per molts membres principals, i per tant, redueix el temor dels ofensors en la seva reintegració, i millora l'adaptació social i les oportunitats per socialitzar. L'impacte que s'ha extret de l'estudi de cas explicat al marc teòric és que per part de la víctima, la conferència va ser un gran punt d'inflexió, ja que per primera vegada va poder deixar-se d'odiar i de posar-se les culpes. Tot i això, va trigar un temps després de la conferència a arribar a aquest estat de pau. Admet que la conferència la va deixar tocada, perquè va ser com reviure-ho. Per ella va ser importat que l'agressor es responsabilitzés, perquè li va fer entendre la seva posició com a víctima (Mclynn, Westmarland i Godden-Rasul, 2010).

Poc han parlat també, de l'impacte en la cohesió social, però el projecte RESTORE de Nova Zelanda explica que la comunitat té l'oportunitat d'aprendre les dinàmiques que rodegen els delictes sexuals i se li permet, no només donar suport a les parts, sinó la protecció d'altres víctimes futures.

L'impacte en la societat és, segons els entrevistats, una millora de la racionalitat i una major maduresa social:

“D'una forma aporta maduració i millor comprensió, i si entens millor tens un comportament més racional davant d'aquestes coses i més constructiu. Quan entens què passa a les presons, quan entens què passa una víctima, reaccions de forma molts més moderada i elabores una resposta més complexa que no pas blanc i negre. Mai hi ha bons i dolents al cent per cent. “ (A2-p13)

El projecte RESTORE d'Arizona també està d'acord amb els entrevistats, però afegeixen que la JR provoca que la comunitat expressi solidaritat amb els agressors i al mateix temps repudia la violència. El projecte COSA explica que la comunitat obtindrà un membre contribuïnt de la societat. Per últim, el projecte RESTORE de Nova Zelanda afegeix que com a societat es té l'oportunitat de validar i donar suport a persones danyades, i també, l'oportunitat per transformar les relacions per tal que les víctimes i agressors puguin coexistir en la comunitat.

La JR a Catalunya, no serveix per rebaixar la pena de l'agressor, però si que és cert, que en certes ocasions, la llei valora la reparació feta:

“És veritat que la llei mirarà, quina reparació s'ha fet i la valorarà, però no és una cosa automàtica. A vegades, si estàs a presó i has passat per un procés restauratiu, de veritat, honest i que hagi estat positiu, per la persona pot ser una progressió de grau, o tenir-ho en compte per sortides, però no és immediata.” (A1-p25)

Els projectes internacionals expliquen el mateix, el procediment penal segueix independentment de la participació en el procés restauratiu. Malgrat les diferències entre la justícia penal i la restaurativa, aquests models poden entendre's de manera complementària (Giménez-Salinas i Rodríguez, 2017).

5. MILLORES

Les persones entrevistades tenen diferents aportacions envers els elements de millora necessaris en l'àmbit de la JR. Primerament, la majoria comenten que és necessària una legislació més explícita i més visible i també coincideixen en el fet que és necessària més formació en els àmbits professionals de justícia o aquells que tenen a veure amb acompanyar persones. L'Agent 3 opina que la JR hauria de formar part de la vida quotidiana:

“Els processos restauratius haurien de formar part del dia a dia, i no haver d'arribar al conflicte agressiu i més violent per utilitzar-los” (A3-p32)

Amb relació a això, els principis de JR s'han anat expandint i aplicant a altres àmbits que no sigui el penal, on el conflicte també té cabuda: l'escola, llocs de treball, la família, comunitats de veïns o barris, etc. El model restauratiu ha resultat vàlid en altres àrees com els conflictes sociopolítics violents, o alguns de llarga durada, com per exemple, els mediambientals (Gimenez-Salinas i Rodríguez, 2020).

Aquest mateix, també creu necessari dignificar la professió.

“Dignificar la professió, ja que no tenim col·legi de mediadors penals.” (A3-p32)

Els projectes internacionals, no parlen tant d'elements de millora de la JR, sinó d'elements de millora del projecte en si, però que també reflecteixen el que cal millorar de la JR.

El projecte Restore d'Arizona, va fer una avaluació en la qual un dels resultats obtinguts va ser que les víctimes expressaven opinions negatives envers la sinceritat, l'autenticitat i la probabilitat de reincidència de l'agressor. Tot i això, aquest mateix projecte, està d'acord amb els professionals catalans, i afegeix que cal millorar la capacitat en competència cultural entre aquells que investiguen i processen agressions sexuals.

El projecte COSA té unes preocupacions diferents de la resta de projectes, ja que els costa reclutar voluntaris i creuen que falta una estructura més clara en el projecte. Però també estan d'acord en el fet que falta formació, els voluntaris han de rebre més formació sobre temes particulars.

El projecte RESTORE de Nova Zelanda explica que és difícil saber quins elements millorar, ja que el nombre de casos revisats és molt reduït, i exclou qualsevol capacitat per arribar a conclusions o fer generalitzacions sobre restauració i delictes sexuals. L'agent 3 també ho ha explicat:

“Nosaltres som un grup molta d'acció i poc de reflexió, i això vol dir que tenim molt pocs estudis d'avaluació de la nostra tasca i la nostra feina.” (A3-p22)

7. Conclusions

Reflexions entorn a la pregunta de recerca i els objectius plantejats

A l'inici de la investigació em vaig fer una pregunta de recerca que emmarcava tot el treball. Després d'haver analitzat tota la informació de la investigació, podem respondre i reflexionar envers la pregunta de recerca principal. Vinculant els objectius generals i la pregunta d'investigació "Com pot la JR millorar les relacions trencades en casos de delictes sexuals?" podem veure com s'ha pogut respondre a través de l'anàlisi de resultats. Quan vaig plantejar-me el tema d'investigació vaig tenir molt clar quin era l'objectiu principal d'aquesta, un objectiu que s'ha anat perseguint durant tot el treball, esbrinar quins elements pot aportar la JR en casos de delictes sexuals, i també, què pot aportar l'Educació Social.

Existeix una àmplia literatura sobre l'aplicabilitat de la JR en delictes sexuals, com hem pogut comprovar al llarg de la investigació, aquesta literatura i posicionament favorable era majoritàriament de països anglosaxons. A Espanya i Catalunya no hi ha una tradició restaurativa amb molta història, i encara menys en casos de delictes sexuals, ja que com hem pogut veure, la JR, en especial, en aquesta tipologia de delictes, no és freqüent.

Responent a la pregunta d'investigació, la JR pot millorar les relacions trencades en casos de delictes sexuals de diverses maneres. Primordialment, la JR pretén satisfer les necessitats de les víctimes, delinqüents i comunitats amb el propòsit de millorar quelcom que el delicte hagi malmès. Parlar de reparació és molt ampli, ja que per a cada persona i per cada situació la reparació és molt diferent. La JR permet arribar a aquesta individualització de les necessitats de cadascuna de les víctimes.

Per una banda, la víctima, pot sentir-se reparada pel fet de tenir un espai en el qual pugui expressar les seves necessitats i els seus sentiments. També, pel fet poder-se sentir més segures, per exemple, després de fer un pacte amb el seu agressor. La víctima obté certs beneficis, que amb la justícia penal tradicional no pot obtenir. El més destacable és que pot donar sentit a tot allò que li ha passat, pot deixar de culpar-se i d'odiar-se a causa del fet delictiu, en definitiva, la víctima pot entendre la seva posició com a víctima, però a diferència de la justícia tradicional, ho pot fer des de l'apoderament i la responsabilització, ja que en tot moment, la víctima és la protagonista del procés restauratiu. La JR reconeix a la víctima com a agent actiu capacitat per prendre decisions.

Per altra banda, la persona que ha comès el delicte, pot tenir un procés personal de cura, en el qual pot trobar una manera de responsabilitzar-se i dignificar-se, però sobretot, que

pugui donar-se ella mateixa, una segona oportunitat en el sentit de no repetir el dany causat i també, en el creixement personal. Cal destacar que, la JR és sempre voluntària, i que, les persones que han comès el delicte, no obtenen una rebaixa de la sentència pel fet de participar, i això és un aspecte fonamental a considerar, perquè precisament per això, la JR té sentit, perquè es fa des de la voluntarietat i des de les ganes de poder reparar les relacions trencades.

Per últim, la comunitat també es pot veure reparada. Aquesta pot obtenir més racionalitat i major maduresa social a conseqüència dels processos restauratius, ja que tenen l'oportunitat d'aprendre i comprendre el fet delictiu, més concretament, aprendre les dinàmiques que rodegen els delictes sexuals i permetre que hi hagin mecanismes que donin resposta aquests fets, com és la JR. A més, té l'oportunitat de donar suport a les víctimes i de transformar les relacions per tal que víctimes i ofensors puguin coexistir en la comunitat. En definitiva, la comunitat obtindrà un membre contribuint a la societat, protecció d'altres víctimes futures i més seguretat. La comunitat també és part activa de les coses que passen dins d'ella. A la vida no hi ha les persones i les seves accions a part, com a connexió hi ha la comunitat. És per aquest motiu, que la comunitat ha de ser particip de les coses que passen dins d'ella, també en els delictes sexuals.

Els tres agents principals poden tancar una història que d'alguna manera els vincula, d'una manera molt més positiva.

Com a conclusió final, i responen als objectius marcats a l'inici de la investigació, el posicionament de la JR en delictes sexuals és necessari, viable i coherent, sempre que les persones participants del procés creguin que necessiten la JR per tal de veure's reparades.

Possibilitats i límits del treball

La principal limitació d'aquest treball és que no hi ha gaire història o recorregut de la JR a Espanya i Catalunya. És cert, que la JR s'ha utilitzat en alguns casos de delictes sexuals, però no gaires i no han sigut d'especial rellevància. Possiblement, el projecte de més rellevància envers la reparació sigui el programa CerclesCat, el qual no he pogut entrevistar cap professional que hi treballi, ni cap persona que estigui dins del cercle. És interessant explicar que no vaig poder entrevistar a cap professional de CerclesCat, perquè el professional que m'havia confirmat l'entrevista, un cop va llegir les preguntes, va dir que no podia donar-me aquesta informació, ja que el programa no els permetia donar-la a agents externs. La resposta del professional i del programa en general, reforça la idea d'estigma dels delinqüents sexuals i de la poques facilitats que ofereixen a persones que

s'interessen pel que s'està fent envers la JR. Això ens fa veure que cal visibilitzar els projectes que s'estan fent aquí, però que la gent que els dur a terme, sembla ser que no ho tenen tant clar.

En la investigació es pretenia conèixer quins elements podia aportar la JR i com aquesta podia millorar les relacions trencades pels delictes sexuals, és per això, que considero primordial la participació i visualització de la víctima en la investigació i en els processos restauratius. Per això mateix, penso que una de les limitacions principals és que no he tingut l'oportunitat de recollir cap experiència d'alguna víctima que hagi passat per un procés restauratiu, ja que com comentava abans, no hi ha gaires casos, i per tant, les possibilitats de poder contactar amb una d'elles era difícil. Penso que això hagués sigut un punt clau de la investigació, saber en primera persona l'opinió d'una víctima de delictes sexual que hagi passat per la JR.

Una altra limitació és que tampoc he pogut parlar amb cap persona que hagi comès un delictes sexual i que hagi passat per la JR, perquè és igual d'important per entendre com es poden millorar aquestes relacions trencades mitjançant elements de la JR.

Una altra limitació del treball és que en la literatura d'aquesta temàtica, sempre es parla de si s'ha de fer o no la JR en casos de delictes sexuals, en comptes de parlar de com s'ha de fer. I per això, només he pogut conèixer com es porta a terme un procés restauratiu, com la mediació penal, a través de les entrevistes i l'anàlisi dels projectes, però no he trobat cap informació en xarxa en la qual s'expliqui de manera extensa la metodologia de les diferents tècniques restauratives.

Per últim, a diferència dels tres projectes internacionals analitzats, no existeix a Catalunya cap programa de JR específicament centrat en aquests casos i per tant, la investigació s'ha basat en la mediació penal que s'aplica, si bé amb diferències, en tota mena de delictes.

Relació del meu TFG amb l'Educació Social

Un dels objectius principals d'aquesta investigació era conèixer quins elements pot aportar l'Educació Social en la JR en casos de delictes sexuals. Un cop acabat el treball, he pogut comprovar que la JR i l'ES poden anar de la mà. Els valors i la filosofia de la JR són molt semblants a l'ES, i poden aplicar-se en la nostra vida quotidiana per tal d'aconseguir una societat més responsable i una ciutadania capaç de gestionar conflictes. Primerament, per saber quins elements pot aportar l'ES a la JR, he buscat què tenien en comú aquests dos termes:

Tant l'ES com la JR són un dret de la ciutadania, i per tant, podem dir que és quelcom fonamental en les vides de les persones.

L'enfocament de la JR requereix altres disciplines i àrees de coneixement, entre les quals destaca l'ES com una disciplina que posa l'accent a la creació de vincles i interaccions socials. A més, l'ES també es nodreix d'altres disciplines.

Tant la JR com l'ES busquen la comprensió de fenòmens, ja que entenen que simplificar la realitat és una manera de no solucionar els conflictes. Les dues vessants busquen construir noves possibilitats de convivència i de vida social.

Un cop reconegudes les seves semblances, puc afegir nous elements que l'ES pot aportar a la JR:

L'ES és acompanyament, igual que la JR. Els professionals acompanyen en els processos que es realitzen, sempre remarquant que, qui realment porta el procés són les persones que hi participen.

L'ES també és apoderament, augmentar la fortalesa d'individus i de comunitats. En les finalitats i competències de la discussió, he pogut comprovar que una de les coses que busca la JR és l'apoderament de les persones i de les comunitats, per tant, en aquest sentit, l'ES pot aportar l'experiència i valors fonamentals com l'apoderament social i individual.

L'ES pot ajudar a treballar processos restauratius en el sentit de processos de diàlegs i comunicació i fomentar aquests valors. Fomentar valors de diàleg, de parlar des de les necessitats, treballar les emocions, entendre què vol dir càstig, responsabilitzar a les persones i fomentar l'escolta. Els valors de l'ES tenen a veure amb la Declaració de drets humans i això també té a veure amb dignitat, té a veure tot el què engloba la JR.

L'ES aposta per creure en les persones i en la seva capacitat per prendre les seves pròpies decisions, la qual cosa, pot ajudar a l'hora d'acompanyar en processos restauratius. La JR aborda els aspectes més socials i emocionals del delictes, en aquest sentit, l'ES pot aportar tots els seus coneixements envers els aspectes socials del delictes i sobre educació emocional.

L'ES pot ajudar a comprendre hàbits que condueixen a cometre els delictes sexuals i pot ajudar a identificar conductes. També, pot ajudar a responsabilitzar a l'agressor dins d'un context de suport, per tal de tractar-lo amb dignitat i respecte. D'aquesta manera, es pot

obrir un nou ventall de possibilitats per canviar conceptes estereotipats, pautes culturals i rols limitadors.

L'ES pot ajudar a establir relacions de suport permanent; acompanyar a les víctimes en tots els seus processos, com per exemple, en el procés de dol; ajudar a les víctimes a sentir-se còmodes per expressar-se; ajudar també, a comprendre els impactes dels delictes sexuals, com per exemple, el TEPT; donar resposta a les inquietuds de la víctima; i sobretot, responsabilitzar a la víctima, és a dir, donar-li a ella el timó del seu procés.

L'ES pot ajudar a reconèixer l'existència d'una desigualtat social, i que, com a conseqüència, es veu reflectida en la justícia penal i pot ser una font de victimització. Si es reconeix això, s'acceptarà la recerca de respostes de control social menys perjudicials per a la societat.

Per últim, l'ES pot oferir apoderament a la societat i a les persones per tal d'intervenir més amb el conflicte i amb el mateix dolor.

En definitiva, és imprescindible la figura de l'educadora social en la JR per tal de dur a terme l'acompanyament amb tots els elements esmentats anteriorment.

8. Aproximació d'una proposta de millora

Una part imprescindible de la investigació és anar més enllà de la recollida de dades i de l'anàlisi crítica d'aquestes, i poder pensar en possibles propostes per millorar l'àmbit de la JR. El que es pretén amb una aproximació de proposta de millora és marcar directius basant-nos en dades extretes de la investigació.

Primerament, i en acord amb tots els professionals és necessària una legislació més explícita i més visible. Això és quelcom important, ja que no tenir una legislació clara, implica que molts àmbits professionals de justícia o socials no tenen en compte la JR com a possibilitat. Tot i això, els principis de JR s'han anat expandint i aplicant a altres àmbits que no sigui el penal, on el conflicte també té cabuda: l'escola, llocs de treball, la família, comunitats de veïns o barris, etc. Penso que s'ha de potenciar això, i aprofitar que s'està expandint en diferents àmbits, per tal que la JR pugui formar part de la vida quotidiana, i que, d'aquesta manera, serveixi com a prevenció de conflictes agressius, i no tant com a "solució" d'aquests. Cal remarcar l'avantatge del fet que es pugui donar en espais d'educació no formal, en els quals l'ES hi té un llarg recorregut i experiència.

L'ES es podria implementar com a prevenció, és a dir, educar a les persones des de posicionaments feministes, i també, educar a les persones de manera que puguin afrontar les emocions doloroses de la manera més saludable possible. Això ajudaria, segurament, a què no hi hagi tantes agressions sexuals.

Considero que és important dissenyar projectes restauratius específics per a delictes sexuals com s'està fent a altres països amb bons resultats, com mostra el projecte RESTORE d'Arizona. Per tal d'atendre i cobrir les necessitats de les víctimes d'aquest tipus de delictes, els quals, la via judicial, en molts casos, no sap donar resposta, és necessari establir projectes similars als que s'han analitzat en aquesta investigació. També crec necessari dissenyar projectes que relacionin l'ES i la JR, ja que pot oferir una nova manera de comprendre els fenòmens, una nova manera d'interacció social i noves oportunitats de convivència i de vida social.

Crec necessària també, una avaluació dels programes restauratius implementats o de futurs projectes, ja que si no, és difícil saber quins elements, sobretot, metodològics, millorar per tal d'atendre, sobretot, a la satisfacció de les necessitats de les víctimes. Això dificulta la capacitat per arribar a conclusions i a saber quins aspectes es poden millorar.

Cal una educació per a la ciutadania que englobi tots els aspectes i valors de la JR, per tal que tinguin en compte una nova manera de gestionar els conflictes i que puguin acceptar i estar d'acord en la recerca de respostes de control social menys perjudicials i que donin una millor resposta a les necessitats de les víctimes. Per tal d'aconseguir això, cal tractar a la JR com un nou moviment social, ja que com s'ha pogut veure en la investigació, no només engloba a l'àmbit penal, sinó que és aplicable en tots els aspectes de la vida quotidiana i/o en qualsevol mena de conflicte.

9. Bibliografia

Albertí, M.; Boqué, M. C. (2015). *Hacia una pedagogía restaurativa: superación del modelo punitivo en el ámbito escolar*. Revista de Mediación, p. 36-49.

Alonso, Cristina; Torrado, Cristina (2016) "Violencia de género, Justicia Restaurativa y (...)", p.601.

Alvarado, L. J., & García, M. (2008). *Características más relevantes del paradigma socio-crítico: su aplicación en investigaciones de educación ambiental y de enseñanza de las ciencias realizadas en el Doctorado de Educación del Instituto Pedagógico de Caracas*. Sapiens: Revista Universitaria de Investigación, (9), 187-202.

Bouchard, M. (1992). *Mediazione: dalla repressione alla rielaborazione del conflitto*. Dei delitti e delle pene, 2, p.196-202.

Braithwaite, J. (1998) *Restorative Justice*, ed. Oxford University Press

Blood, P.; Thorsbone, M. (2006). *Overcoming resistance to Whole-School Uptake of Restorative Practices*. The International Institute of Restorative Practices, The Next Step: Developing Restorative Communities, Part 2 Conference. Bethlehem, Pennsylvania, USA. 18-20 Octubre, 2006.

CEJFE. (2014). *1a Conferència internacional de cercles de suport i responsabilitat (COSA)*.

CGCEES. (s. f.). *Documents professionalitzadors*. Recuperat 15 de abril de 2020.

Coker, D. (1999). *Enhancing autonomy for battered women*. UCLA Law Review, 1, 1- 111.

Daly, K (2002) *Sexual Assault and Restorative Justice*. En: H. Strang i J. Braithwaite (eds.), Restorative Justice and Family Violence. Cambridge: Cambridge University Press.

De la Cuesta, José Luis. (2017) «Convivència pacífica a Euskadi: perspectiva victimològica i de justícia restaurativa». *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, , 2017, Núm. 67, p. 31-45.

Domingo, V. (2012). *Herramientas para la aplicación de la justicia restaurativa: cómo introducir otras prácticas restaurativas además de la mediación penal en España*. Ponència presentada a la Facultat de Dret a Burgos.

Facultat d'Educació Social i Treball Social Pere Tarrés Universitat Ramon Llul. (s. f.). *Vista de Revista 67 sencera | Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*. Recuperat 15 de abril de 2020

Gatti, U., & Marugo, M. I. (1995). *La vittima e la giustizia riparativa*. En G. Pontí, *tutela della vittima e mediazione penale*, p. 87-117. Milano: Giuffrè Editore.

García, M. L. (2010). *La mediación penal. Especial atención a la mediación en los delitos sexuales y familiares*. *La ley penal: revista de derecho penal, procesal y penitenciario*, 73, p. 23-42.

Giménez-Salinas i Colomer, E.; Rodríguez Giménez, A. C. (2017). *Un nou model de justícia que repari el dany causat*. *Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa*, 67, p. 11-30.

Gilligan, Carol (1982) *In A Different Voice*. Cambridge: Harvard University Press.

Gómez Bermúdez, M., & Coco Gutiérrez, S. (s. f.). *Justicia restaurativa: "Mediación en el ámbito penal"*. Recuperado 14 de abril de 2020.

Gruben, S. (2012). *Mediación restaurativa y gestión positiva de conflictos en centros p*. *Revista de Mediación*, p. 35-36.

Hernández García/Ortuño Muñoz (2007). *Sistemas alternativos a la resolución de conflictos (ADR): la mediación en las jurisdicciones civil y penal*.

Julich, S., & Landon, F. (2012). *Achieving outcomes for participants of project restore's restorative processes*.

Julich, S., Buttle, J., Cummins, C., i Freeborn. (s. f.). *Project Restore – A Summary*. Recuperat 24 de abril de 2020,

Koss, M. P. (2014). *The RESTORE Program of Restorative Justice for Sex Crimes: Vision, Process, and Outcomes*. *Journal of Interpersonal Violence*, 29(9), 1623–1660. <http://doi.org/10.1177/0886260513511537>

Landrove, G. (1998) , *La moderna Victimología*, Valencia, pág. 187.

Lecumberri, P., & Santos, E. (2010). *La mediación penal, ¿un modelo de justicia restaurativa en el sistema de justicia penal?* (N. 75).

Mannozi, G. (2011). *La giustizia Riparativa:percorsi evolutivi culturali, giuridice e sociali. En F. Palazzo, & R. Bartoli, La mediazione penale nel diritto italiano e internazionale* (págs. 27-57). Firenze: Firenze University Press.

Manzanos (2005) *Servicios sociales y cárcel*. Edit. Salhaketa. Vitoria-Gasteiz.

Mclynn, C., Westmarland, N., & Godden-Rasul, N. (2010) *'I Just Wanted Him to Hear Me': Sexual Violence and the Possibilities of Restorative Justice* (pg.223-229)

Morillas, David Lorenzo; PATRÓ, Rosa María; AGUILAR, Marta María; “*Victimología: un estudio sobre la víctima y los procesos de victimización*”; Ed. Dickinson; 2011; pág. 118

Naciones Unidas, UNODOC (2006) “*Manual sobre Programas de Justicia restaurativa*”.

Olalde, Alberto José. (2017) *40 ideas para la práctica de la justicia restaurativa en la jurisdicción penal*. Dykinson S.L.

Ossorio, Manuel (1987). *Diccionario de ciencias jurídicas, políticas y sociales*, Buenos Aires: Claridad.

Oudshoorn, J., Amstutz, L. S., & Jackett, M. (2015a). *The Little Book of Restorative Justice for Sexual Abuse*. Amsterdam, Países Bajos: Adfo Books.

Pascual Rodríguez, Esther y Ríos Martín, Julián, *Reflexiones desde los Encuentros Restaurativos entre Víctimas y Condenados por Delitos de Terrorismo* (18 de julio de 2014). Serie socio-legal de Oñati, vol. 4, N ° 3, 2014.

Prieto, M. (2017). *Perdón y salud. Introducción a la psicología del perdón*. Madrid: Servicio de Publicaciones de la Universidad Pontificia Comillas.

Rodríguez Giménez. A i Giménez-Salinas Colomer. E (coords.) (2017).*Educació social i justícia restaurativa*.

Soletto, Helena; (2013) *“Aportaciones internacionales al desarrollo de la Justicia Restaurativa en España”*; Cuadernos penales.

Stubbs, J. (2014). *Gendered violence and restorative justice*. En: A. Hayden, L. Gelsthorpe, V. Kingi i A. Morris (eds.), *A Restorative Approach to Family Violence: Changing Tack*. Farnham, UK: Ashgate.

Tamarit, J.M.; *“La victimología: cuestiones conceptuales y metodológicas”* en BACA, E.; ECHEBURÚA, E y TAMARIT, J.M.; *Manual de victimología*; Tirant lo Blanch; Valencia; 2006; pág.39

Tamarit, JOSEP M.^a (2018) Sección especial: *“La Recomendación (2018) 8 del Consejo de Europa sobre justicia restaurativa en asuntos penales. El caso de Francia, Italia, Alemania, Suiza y España”*. *Revista de Victimología*, N. 8/2018

Vaandering. D, (2014). *Implementing restorative justice practice in schools: What pedagogy reveals*, p.11

Varela, Bernardino, Castillejo, Raquel (2014). *Justicia restaurativa y violencia...* : p. 392.

Varona, G. (2013). *Mitología y realidad de la justicia restaurativa. Aportaciones del desarrollo de la justicia restaurativa en Europa y su repercusión en la C.A. de Euskadi*. Cuadernos penales José María Lidón

Vezzadini, Susana (2003). *Mediazione penale fra vittima e autore di reato*, Clueb.

VID. Sander, Frank E. A.; *“Varieties of dispute processing”*; en *The Pound Conference: Perspectives on Justice in the Future*; A. Levin & R. Wheeler eds., West; 1979.

Zehr, H. (1990). *Changing Lenses* (3.a ed.). Chicago, Estados Unidos: Herald Press.

Webgrafía

Adavas. (2020, abril 22). Atención a Víctimas de Violencia Sexual y de Género | Adavas León. Recuperado de <http://adavas.org/>

De Guereñu, S. M. L. (s. f.). Efectos de la violencia sexual en las mujeres. Recuperat 16 de abril de 2020, de <https://www.mujeresparalasalud.org/efectos-de-la-violencia-sexual-en-las-mujeres/>

Erra, F. (2017, març 24). Entrevista amb CIFE - Part 1. Recuperat de <https://mon.uvic.cat/cife/les-practiques-restauratives-un-canvi-denfocament-en-la-mirada-cap-a-laltre/>

Jurídicas, N. (2020, febrero 7). Breve aproximación a la justicia restaurativa en el sistema penal español. Recomendación CM/rec (2018)-. Recuperat de <http://noticias.juridicas.com/conocimiento/articulos-doctrinales/14876-breve-aproximacion-a-la-justicia-restaurativa-en-el-sistema-penal-espanol-recomendacion-cm-rec-2018/>

Project Restore NZ. (2019, marzo 19). Is Restorative Justice right for me? Recuperat de <https://projectrestore.nz/restorative-justice/>

Secretaria General de Instituciones Penitenciarias. (2018, marzo 22). Justicia Restaurativa. Recuperat de <http://www.institucionpenitenciaria.es/web/portal/PenasyMedidasAlternativas/programas/justiciaRestaurativa.html>

ANNEXOS

**QUINS ELEMENTS POT OFERIR LA JUSTÍCIA RESTAURATIVA EN
LA INTERVENCIÓ DE DELICTES SEXUALS?**

**APROXIMACIÓ D'UNA PROPOSTA DE MILLORA PER
L'APLICACIÓ DE LA JUSTÍCIA RESTAURATIVA DES DE
L'EDUCACIÓ SOCIAL**

Maria Solà Jordan

4t, Treball Final de Grau

Tutora: Yanina Diaz Ortega

Grau en Educació Social

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic- Universitat Central de Catalunya

Vic, 15 de maig del 2020

Índex

ANNEX 1	86
1. Taules categoritzades dels projectes internacionals.....	86
1.1. The RESTORE Program of Restorative Justice for Sex Crimes (Arizona).	86
1.2. Circles of Support and Accountability (COSA) (Canadà)	90
1.3. Project Restore New Zealand Incorporated (Aukland).	93
ANNEX 2	97
2. Guions de les entrevistes	97
2.1. Entrevista Agent 4	97
2.2. Entrevista Agent 2	98
2.3. Entrevista Agent 1 i 3:.....	100
ANNEX 3	102
3. Transcripció entrevistes	102
3.1. Entrevista Agent 4	102
3.2. Entrevista Agent 2	105
3.3 Entrevista Agent 1	110
3.4. Entrevista Agent 3	118

ANNEX 1

1. Taules categoritzades dels projectes internacionals

1.1. The RESTORE Program of Restorative Justice for Sex Crimes (Arizona).

1. Objectius de la JR	1.1. Finalitat
	<ul style="list-style-type: none"> - Acompanyar a les víctimes amb respecte, atendre la seva seguretat i els seus drets, i validar la victimització sexual que prèviament es va minimitzar en el sistema judicial tradicional. - Té com a objectiu involucrar a les víctimes i a la comunitat en general, en un procés d'apoderament per donar forma a com es resolen els casos de delictes sexuals (Koss, 2014).
	1.2. Competències a la persona
	<ul style="list-style-type: none"> - L'agressor ha de ser aprovat després d'una avaluació forense psicològica - L'agressor han de tenir una comprensió suficient dels seus actes. - Les parts han d'estar familiaritzades amb els requisits que comprenen el seu compromís de reparació de dotze mesos. Ex: reunions mensuals, trucades telefòniques... - Exclosos delinqüents sexuals reincidents, amb moltes denúncies policials per violència domèstica o arrestats per qualsevol altre delictes d'agressió física. - Majors de divuit anys. - La víctima ha de voler una trobada cara a cara amb el seu agressor.
2. Metodologia	1.3. Millores socials
	<ul style="list-style-type: none"> - Amb les limitacions i precaucions expressades, l'estudi demostra que un programa de conferències com RESTORE és factible i pot dur-se a terme de manera segura, arriba a nivells acceptables de satisfacció i arriba als resultats previstos. - Alternatives a la justícia tradicional.
	2.1. Espais
	<ul style="list-style-type: none"> - Generalment en entorns policials o comunitaris, i on la víctima s'hi senti còmode.

	<p>2.2. Moments</p> <ul style="list-style-type: none"> - El programa té lloc una vegada detinguda la persona però abans de ser condemnada. - Té quatre etapes. - Etapa 1: remissió i admissió. Els professionals del programa es fiquen en contacte amb la víctima. S'utilitza un script de trucada per presentar el programa i les opcions. La víctima pot fer la primera trobada amb els professionals a l'oficina de restauració o en un altre lloc si ho requereix. Rep un manual del programa i se li responen els dubtes. També, se li ofereix una consulta gratuïta per part d'un advocat civil. A partir d'aquí, s'estableix una data límit per respondre si vol formar part del programa. Després del consentiment de la víctima, els professionals es comuniquen amb l'agressor o el seu assessor legal. Segueix el mateix procés que la víctima. Té deu dies per respondre. Si accepta, un forense li fa una avaluació psicosexual. Si no l'aprova, torna cap al recorregut de la justícia tradicional. -Etapa 2: preparació de la conferència. L'objectiu és preparar a tots els participants. Aquesta preparació consisteix a descriure el què passarà en la conferència, respondre preguntes, ajudar a planificar el què dir i orientar les decisions sobre la reparació. La duració d'aquesta varia segons cada participant, perquè cada víctima té el seu temps per recuperar-se del trauma inicial. -Etapa 3: conferència cara a cara. Les persones responsables comencen la conferència descrivint els seus actes amb suficient detall per a retratar el seu delicte. Llavors, les víctimes parlen de l'angoixa i altres impactes que van experimentar a causa del delicte. La conferència conclou finalitzant amb el pla de reparació per la persona responsable. -Etapa final: Monitoratge del compliment del pla de reparació. Reunions, trucades i presentacions trimestrals davant la Junta de Responsabilitat i Reintegració de la Comunitat. Conclou amb una reunió de sortida amb la junta on l'agressor presenta una declaració de responsabilitat i reintegració, en les quals resumeix les lliçons apreses i constitueix unes disculpes formals. - Les conferències van tenir lloc després al cap de tres mesos de rebre les referències. Tot i això, gairebé la meitat dels casos ja feien un any que estaven en mans del sistema judicial tradicional. <p>2.3. Agents</p>
--	---

	<ul style="list-style-type: none"> - Agressor - Familiars - Amics - Víctima substituïda: aquella persona designada per la víctima o pels professionals per assistir a la conferència com a portaveu de la víctima. - Junta de Responsabilitat i Reintegració de la Comunitat: formada per voluntaris que representen a la comunitat per donar suport al progrés de la persona responsable
	2.4. Tipus (presencialitat o no)
	- Conferència dins d'una agenda estàndard, però que no segueix un guió.
	2.5. Guanys
	<ul style="list-style-type: none"> - Disminució dels símptomes del TEPT. - Es van sentir segurs, escoltats, acompanyats, tractats de manera justa i amb respecte. - Dos terços dels delictes greus i un 91% de delictes menors van complir amb tots els plans de remodelació i els requisits de supervisió. - Implicar a la família i als amics aporta a les víctimes una validació social.
3. Necessitats	3.1. Formació
	- Els àmbits professionals que es troben en el programa són majoritàriament, el treball social, compliment de la llei, assessorament i llibertat condicional.
	3.2. Opinió pública
	- La conversa més àmplia sobre la JR per delictes sexuals és amb massa tendència, sobre si s'ha de fer i no pas sobre com s'ha de fer.
	3.3. Voluntat de les parts
	- Només amb el consentiment de la víctima s'ofereix el programa a la persona responsable.
	3.4. Canvis legislatius

	<ul style="list-style-type: none"> - Si els agressors tenen menys probabilitats d'enjudiciament si passen per aquest programa.
4. Beneficis	4.1, Impacte en les persones
	<ul style="list-style-type: none"> - Les disculpes són un component integral de la responsabilitat i de la curació.
	4.2. Impacte en la cohesió social
	<ul style="list-style-type: none"> - Sentiment d'equitat i de comunitat.
	4.3. Impacte en la societat
	<ul style="list-style-type: none"> - Convida a la comunitat a expressar solidaritat amb els agressors al mateix temps que repudia la violència.
	4.4. Impacte finalitat de la pena
	<ul style="list-style-type: none"> - Per a l'agressor, la decisió és si participar a RESTORE o continuar amb la justícia penal estàndard.
5. Millores	5.1. Elements
	<ul style="list-style-type: none"> - Les víctimes van expressar opinions negatives envers la sinceritat, l'autenticitat i la probabilitat de reincidència de l'agressor. - Millorar la capacitat en competència cultural entre aquells que investiguen i processen agressions sexuals i implementen un monitoratge continuat de la demografia de referència i consentiment per corregir els desequilibris socials tan d'hora com estiguin documentats.

1.2. Circles of Support and Accountability (COSA) (Canadà)

1. Objectius de la JR	Finalitat
	<ul style="list-style-type: none"> - Promoure la integració exitosa dels homes alliberats en la comunitat proporcionant suport, defensa i una forma de responsabilitzar-se de manera significativa a canvi de viure sense perill en la comunitat. (CSC, 2002). - Promoure la seguretat de les víctimes (passades o potencials) en validar les seves necessitats de curació i seguretat.
	Competències a la persona
	<ul style="list-style-type: none"> - Haver sigut alliberats després de complir condemna i que siguin considerats amb un alt risc de reincidència. - Els voluntaris han de tenir temps i estar molt compromesos per tal de respondre a les necessitats del Membre Principal. - Treball en equip.
	Millores socials
	<ul style="list-style-type: none"> - Millora de la seguretat de la comunitat, particularment quan existeix risc per dones, infants o altres persones vulnerables. - Els drets com a ciutadà queden protegits.
2. Metodologia	2.1. Espais
	<ul style="list-style-type: none"> - En la comunitat.
	2.2. Moments
	<ul style="list-style-type: none"> - Normalment en el moment en el qual la persona és alliberada després d'haver completat la seva condemna. - A la fase inicial del desenvolupament del Cercle (generalment de 60 a 90 dies), un voluntari primari es reunirà amb el Membre Principal pràcticament cada dia. S'espera que els altres voluntaris del cercle estiguin en contacta amb el Membre Principal, com a mínim, setmanalment.

	<p>2.3. Agents</p> <ul style="list-style-type: none"> - 5 voluntaris. - Membre Principal. - Cercle extern de professionals de suport basats en la comunitat. - Membres de la comunitat en general. <p>2.4. Tipus (presencialitat o no)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Cercle de suport i responsabilitat. <p>2.5. Guanys</p> <ul style="list-style-type: none"> - Acceptació. - Establiment de noves amistats. - Augment de l'autoestima. - Sensació d'autoacceptació. <p>- El desenvolupament de relacions amistoses entre voluntaris i membres principals és un component intencional del projecte.</p>
<p>3. Necessitats</p>	<p>3.1. Formació</p> <ul style="list-style-type: none"> - El cercle extern està format per psicòlegs, funcionaris correccionals i treballadors de serveis socials. - Capacitació dels voluntaris per tal de tenir coneixements de la dinàmica de la delinqüència sexual per ser efectius en el seu paper de voluntaris. També se'ls ofereix educació continuada. <p>3.2. Opinió pública</p> <ul style="list-style-type: none"> - El 60% de les persones enquestades van informar que estaven contents que existís COSA, i el 62% estaven més tranquils. - El 33% van informar que se sentirien insegurs si en la seva comunitat hi visqués un membre principal, i el 30% se sentirien insegures. - El 68% informen que aquests sentiments canviarien positivament si sabessin que el delinqüent en qüestió pertany a un cercle. <p>3.3. Voluntat de les parts</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Entrar al cercle com a membre principal és voluntari.
	3.4. Canvis legislatius
4. Beneficis	4.1. Impacte en les persones
	<ul style="list-style-type: none"> - COSA s'ha convertit en famílies substituïdes per molts membres principals. - Obtenen suport social. - Redueix el seu temor. - Adaptació social i oportunitats per socialitzar.
	4.2. Impacte en la cohesió social
	<ul style="list-style-type: none"> - Sentit de comunitat.
	4.3. Impacte en la societat
	<ul style="list-style-type: none"> - La comunitat obtindrà un membre contribuïnt de la societat a mesura que el membre principal es torni més funcional.
	4.4. Impacte finalitat de la pena
	<ul style="list-style-type: none"> - No té cap impacte.
5. Millores	5.1. Elements
	<ul style="list-style-type: none"> - Reclutament de voluntaris, a més els que hi ha, la majoria provenen només de comunitats religioses. - Necessitat dels voluntaris de rebre més formació sobre temes particulars. - Límits més clars entre voluntaris i membres principals. - Falta d'estructura.

1.3. Project Restore New Zealand Incorporated (Auckland).

1. Objectius de la JR	1.1. Finalitat
	<p>Té la finalitat d'oferir un entorn segur i compatible en el qual:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Es reconegui que el dany pot ser emocional, psicològic i físic. - La seguretat en el procés és primordial per la víctima. - La víctima té un control significatiu sobre el procés. - La seguretat emocional es porta a terme mitjançant la comunicació respectuosa. - No es toleri l'abús verbal i/o físic. - Es presenta una imatge realista del possible procés i dels resultats perquè els participants estiguin el més informats possible. - Es reconeix que el procés forma part d'un viatge de curació en curs que podria durar anys. - Cada procés estigui fet a mida per satisfer les necessitats de les parts implicades.
	1.2. Competències a la persona

	<p>Per tal de dur a terme el procés restauratiu, els especialistes que donen suport als participants, han de ser capaços de dur a terme el següent:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Els especialistes que donen suport a la víctima han de tenir la capacitat de preparar a la persona, reconeixent quan el procés li pot estar ocasionant un trauma i a donar-li suport per comprendre la dinàmica i els impactes del delictes sexual perquè realment puguin ser un suport per a elles. - Els especialistes en els delinqüents sexuals han de ser crítics amb la seguretat del programa, han de ser capaços d'avaluar a la persona responsable, valorar si necessiten un programa de tractament, assegurar-se que estan preparats per assumir la responsabilitat, fer un seguiment dels resultats acordats, i sobretot, proporcionar un paper educatiu als participants per comprendre els delictes sexuals. - El facilitador de JR ha de tenir un coneixement profund dels delictes sexuals i, en el seu paper imparcial, ha de poder garantir que el procés recolza les necessitats dels participants i que s'executi de manera segura. <p>Les competències que poden adquirir els participants són: l'escolta, reconeixement del qual és correcte i incorrecte, assumir responsabilitat i la capacitat de transformar les relacions per tal que puguin coexistir amb la persona responsable dels danys sexuals en comunitats compartides, com per exemple, famílies.</p>
--	--

	<p>1.3. Milllores socials</p>
	<p>- Alternatives a la justícia tradicional.</p>
<p>2 . Metodologia</p>	<p>2.1. Espais</p>
	<p>- Entorns policials o comunitaris, i on la víctima se senti còmode.</p>
	<p>2.2. Moments</p>
	<p>- Etapa 1: Preconferència</p> <p>Reunió de l'equip amb la víctima per explorar quins processos s'adapten millor a les seves necessitats. Si vol participar, se li presenta més detalladament el projecte, els especialistes que l'acompanyaran i el facilitador de JR, i l'ajudaran a preparar-se pel procés.</p> <p>- Etapa 2: Conferència.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Parlar sobre què va passar i perquè: al delinqüent se li preguntarà què estava passant en aquell moment i què va fer amb les seves paraules. 2. Parlar sobre el dany: la víctima podrà parlar sobre els impactes que va tenir en la seva vida a causa del delicte sexual i escoltar la desposta del delinqüent. 3. Pactar i seguir endavant: es consideren les necessitats de la víctima i es discuteixen accions sobre com es poden abordar. <p>- Etapa 3: Seguiment</p> <p>L'equip es posarà en contacte amb la víctima per saber com es troba després de la conferència. Se supervisaran els acords.</p>
	<p>2.3. Agents</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Víctima - Agressor - Comunitat - Especialistes - Facilitadors - Treballadores socials - Psicòleg clínic. <p>Cal destacar que el projecte està dirigit per víctimes. En essència, aquest enfocament significa que cada aspecte del procés es revisa i s'adapta per satisfer les necessitats de la víctima.</p>

	<p>2.4. Tipus (presencialitat o no)</p> <p>Les opcions de participació poden incloure:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Una reunió cara a cara facilitada entre la víctima i l'agressor. - Reunions amb persones que no són la víctima directa, però que han sigut perjudicades pel delicte, com pot ser un pare o una mare. - Escriure una carta al delinqüent. - Ser representat en un procés del panell comunitari per un defensor de víctimes. - Mediació: intervenir entre les parts i negociar acords. <p>2.5. Guanys</p> <p>Agressor</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oportunitat per "solucionar el conflicte". - Oportunitat per "assumir la responsabilitat" de les seves accions. - Oportunitat per minimitzar l'estrès i l'aïllament garantit, que s'estableixin xarxes de suport, reduint així, el risc de reincidència. - Oportunitat per comprendre millors els impactes del seu delicte i desenvolupar l'empatia. - Oportunitat per abordar les preocupacions de seguretat i ajudar a la reintegració de la comunitat. <p>Víctima</p> <ul style="list-style-type: none"> - "Enfrontar-se" a la persona que li va fer mal i responsabilitzar-la personalment per les seves accions, la qual cosa provoca una recuperació de sensació de poder. - Oportunitat d'expressar el dolor, ser escoltada i parlar en un entorn segur. - Oportunitat per fer preguntes i comprendre més sobre el perquè l'han perjudicat. - Oportunitat d'experimentar el veritable sentit de la justícia. <p>Oportunitat de satisfer els interessos i necessitats tals com: veu, reivindicació, validació, participació i responsabilitat.</p>
<p>3. Necessitats</p>	<p>3.1. Formació</p> <ul style="list-style-type: none"> - El seu equip està format majoritàriament per treballadores socials, especialistes i un psicòleg clínic. <p>3.2. Opinió pública</p> <ul style="list-style-type: none"> - La comunitat qüestiona explicacions masclistes que culpin a la víctima o que minimitzin la gravetat dels fets.

	<p>3.3. Voluntat de les parts</p> <p>- El consentiment informat dels participants és essencial durant tot el procés (Julich, 2010).</p> <p>3.4. Canvis legislatius</p>
4. Beneficis	<p>4.1. Impacte en les persones</p> <p>4.2. Impacte en la cohesió social</p> <p>- La comunitat té l'oportunitat d'aprendre les dinàmiques que rodegen els delictes sexuals i se li permet, no només donar suport a les parts, sinó la protecció d'altres víctimes futures. (Julich, 2010)</p> <p>4.3. Impacte en la societat</p> <p>- Oportunitat per validar i donar suport a persones danyades. - Oportunitat per transformar les relacions per tal que les víctimes i agressors puguin coexistir en la comunitat.</p> <p>4.4. Impacte finalitat de la pena</p> <p>Moltes de les derivacions provenen dels tribunals, però també n'hi ha que provenen de la víctima o la comunitat. En el primer cas, és un procés adjunt i per tant, el procediment penal segueix independentment de la participació en el procés restauratiu. En els dos altres casos, tampoc s'evita el sistema penal, sinó que s'ofereix una resposta diferent del delicte (Julich, 2010).</p>
5. Millores	<p>5.1. Elements</p> <p>És difícil saber quins elements millorar, ja que el nombre de casos revisats és molt reduït, i exclou qualsevol capacitat per arribar a conclusions o fer generalitzacions sobre restauració i delictes sexuals.</p>

ANNEX 2

2. Guions de les entrevistes

2.1. Entrevista Agent 4

1. Preguntas introductorias:

1. ¿Cuál es tu edad?
2. ¿Cuáles son tus estudios superiores?
3. ¿Puedes contarnos tu historia brevemente?

2. Preguntas sobre la justicia penal tradicional:

4. ¿Cómo fue tu experiencia en el proceso judicial?
5. ¿Cómo percibes que la justicia reaccionó ante tu caso?
6. ¿Fuiste partícipe del proceso judicial? Fuiste en algún momento la protagonista?
7. ¿Obtuviste algún beneficio de este proceso judicial, o por lo contrario, crees que no obtuviste nada? (3.2)

3. Preguntas sobre el impacto:

8. ¿Qué impactos tuvo en tu vida la agresión sexual? (4.1.)
9. ¿Te sentiste apoyada por tu entorno? Y por la sociedad? (4.2.)
10. ¿Crees que a día de hoy lo tienes superado, o aún tienes secuelas por todo lo vivido? (4.1.)

4. Preguntas sobre la justicia restaurativa:

11. ¿Has oído a hablar nunca de la Justicia Restaurativa?
12. ¿En algún momento del proceso penal te ofrecieron algún tipo de proceso alternativo, como puede ser un proceso restaurativo? (2.4.)
13. ¿Qué necesidades no se cubrieron con la justicia tradicional? ¿Qué necesitabas en el momento posterior de la agresión? (4.1.)
14. ¿Crees que es posible la justicia restaurativa en casos de agresión sexual? ¿Crees que en el tuyo hubiese ayudado? (3.2.)
15. ¿Te hubiese ayudado poder hablar con los agresores y que te dieran explicaciones, se responsabilizan de sus hechos y te pidieran perdón? (2.4)
16. ¿Cómo crees que los agresores podrían reparar el daño que te causaron? (2.3.)

17. ¿Verías posible (por tu parte) un encuentro entre los agresores, tú y un mediador penal? (2.4.)
18. ¿Si la respuesta anterior es si, en que espacio o lugar te sentirías más cómoda para llevar a cabo este encuentro? (2.1.)
19. ¿Des de tu experiencia, en qué momento sería mejor tener este encuentro, es decir, después de mucho tiempo de la agresión, o crees que hubieses preferido no dejar pasar mucho tiempo? (2.2.)
20. ¿Qué les dirías si pudieras tener un encuentro con ellos? (4.1.)
21. ¿Si estuvieras en un encuentro con los agresores, como crees que te sentirías? (4.1.)
22. ¿Preferirías un proceso restaurativo en el cual no implicara un encuentro cara a cara? ¿Por qué? (2.4.)
23. ¿Qué crees que podría ofrecer a tu persona la Justicia Restaurativa? ¿Qué beneficios? (2.5.)

5. Preguntas de cierre:

24. ¿Crees que utilizar la justicia restaurativa sería banalizar el delito? (3.2)
25. ¿Crees que realmente la justicia penal tradicional responde correctamente en casos como el tuyo? Deberían haber cambios legislativos? (3.4.)
26. ¿Crees que el castigo es más beneficioso para el proceso de cambio de los agresores que la reparación del daño a la víctima? (4.4)
27. ¿Qué crees que podría aportar la justicia restaurativa en delitos sexuales? Y en tu caso en particular? (1.3) (4.1)

2.2. Entrevista Agent 2

1. Preguntas introductòries:

1. Quina és la teva edat?
2. Quins són els teus estudis superiors? A què et dediques?
3. Quin ha sigut el teu recorregut dins la Justícia restaurativa?

2. Preguntas de desenvolupament:

4. Em podries dir quines són les finalitats de la Justícia restaurativa? (1.1)
5. Quin és l'estat actual a Espanya i Catalunya de la Justícia restaurativa en la legislació espanyola? (3.4)

6. Per què està prohibida la mediació penal en casos de violència de gènere? També en formen part els delictes sexuals? (3.4)

7. Quines altres tècniques restauratives es poden dur a terme al nostre país en casos de delictes sexuals? (2.4)

8. Coneixes algun cas de delicte sexual en el qual s'hagi utilitzat la Justícia restaurativa?

3. Preguntes generals:

9. Quines competències creus que poden adquirir les parts implicades en un procés restauratiu? (1.2)

10. En què creus que pot ser beneficiosa la Justícia restaurativa per la víctima? I per l'agressor? (2.5)

11. Quina tècnica restaurativa creus que és millor per dur a terme en un delicte sexual? O depèn molt del cas? (2.4)

12. Quin creus que és el millor moment tant per la víctima com per l'agressor per poder fer un procés restauratiu? I quin espai? (2.2)

13. Quins professionals duen a terme la Justícia restaurativa? (3.1)

4. Preguntes envers els resultats:

14. Quin impacte té la Justícia restaurativa per a les víctimes? I pels agressors? I per la comunitat? (4.3)

15. Quin impacte té en la societat la Justícia restaurativa? Quines millores socials creus que aporta? (4.3) (1.3)

16. Creus que la Justícia restaurativa resulta més beneficiosa en general que la justícia retributiva? (4.4)

5. Preguntes envers la societat:

17. Quina creus que és l'opinió general de la societat en vers la Justícia restaurativa? I si parlem d'aquesta però en casos de delictes sexuals? (3.2)

18. Coneixes projectes relacionats amb l'Educació Social i la Justícia restaurativa? (5.1)

19. Quins elements creus que podria aportar l'Educació Social a la Justícia restaurativa? (5.1)

20. Què n'opines sobre la possibilitat de mediar delictes sexuals? (3.2)

21. Què creus que s'hauria de millorar de la Justícia restaurativa en el nostre país? (5.1)

2.3. Entrevista Agent 1 i 3:

1. Preguntes introductòries:

1. Quina és la teva edat?
2. Quins són els teus estudis superiors?
3. Quin ha sigut el teu recorregut com a mediador?
4. Quin és el teu lloc de feina i quines funcions fas? (3.1)

2. Preguntes de desenvolupament:

5. Quina és la finalitat principal de la justícia restaurativa? (1.1)
6. Em podries dir què és la mediació penal, i què la diferencia de la Justícia restaurativa? (2.4)
7. Quin és l'estat actual a Espanya i Catalunya de la mediació penal? Hi ha hagut canvis legislatius? (3.4)
8. Està permès mediar un delictes sexual? (3.4)
9. Has mediat algun cas de delictes sexual, o bé en coneixes algun?
10. Com definiries el teu rol com a mediador penal en casos de delictes sexuals, o com creus que hauria de ser? (1.2)

3. Preguntes sobre el procediment general:

11. Com es fa un procés de mediació penal? És el mateix en tots els delictes?
12. En quins espais se sol dur a terme la mediació penal?(2.1)
13. En quin moment de la pena de la persona que ha comès el delictes, es fa la mediació penal? (2.2)
14. Com és la preparació prèvia de les parts implicades? (2.2)
15. Coneixes algun tipus de procediment restauratiu que no impliqui la presencialitat de les parts? (2.4)
16. Com es controla la lliure voluntat en participar durant totes les fases del procediment? (3.3)

4. Preguntes sobre les diferents etapes del procediment:

17. Des d'on es deriven majoritàriament els casos de delictes sexuals? (2.2)
18. Quins factors teniu en compte per escollir quins casos poden participar en un procés de mediació penal? (1.2)
19. A qui se li ofereix primer la participació, a la víctima o a l'agressor? (2.3)

20. Quines característiques ha de tenir la víctima per optar a la mediació penal? I l'agressor? (1.2)

21. Què es treballa amb cada una de les parts implicades abans del procés? (2.3)

22. Tant la víctima com l'agressor es preparen anteriorment el què diran? Hi ha algun guió? (2.3)

5. Preguntes sobre la mediació:

23. Hi ha unes regles establertes pel moment de la trobada? Com per exemple? (2.2)

24. Existeix algun protocol per evitar que es posi en risc la seguretat de la víctima? (2.3)

25. Com actues per tal que les dues parts implicades puguin expressar-se? (2.3)

26. Quina és la finalitat d'aquestes trobades? El perdó és una d'elles? (1.1)

6. Preguntes un cop realitzada la trobada:

27. Quins efectes pot tenir sobre la pena de l'agressor? Creus que això pot condicionar a la voluntarietat de participar en l'ofensor? (4.4)

28. Quins guanys creus que obtenen de la justícia restaurativa els agressors? I les víctimes? I la comunitat? (2.5)

29. Quin impacte té per a les parts la mediació penal un cop realitzada la trobada? (4.1)

7. Tancament:

30. Què creus que pot aportar la Justícia restaurativa a la societat? (1.3)

31. Coneixes projectes relacionats amb l'Educació Social i la Mediació Penal?

32. Quins elements creus que podria aportar l'Educació Social a la Justícia restaurativa? I més en concret, a la mediació penal? (5.1)

33. Quins professionals solen dur a terme la Mediació Penal? (3.1)

34. Què n'opines sobre la possibilitat de mediar delictes sexuals? (3.2)

35. Creus que la justícia restaurativa pot millorar la cohesió social? (4.2)

36. Què creus que s'hauria de millorar de la Justícia restaurativa en el nostre país? (5.1)

ANNEX 3

3. Transcripció entrevistes

3.1. Entrevista Agent 4

1. Preguntas introductorias:

1. ¿Cuál es tu edad?

22 años

2. ¿Cuáles son tus estudios superiores?

Segundo Curso facultad de biología

3. ¿Puedes contarnos tu historia brevemente?

Cuando tenia 16 años, cinco chicos se me echaron encima un día sobre las 19:30 de la tarde, me pegaron, me violaron, les mandaron fotos a mis padres y cuando acabaron me dejaron tirada hasta que me encontrara alguien.

Preguntas sobre la justicia penal tradicional:

4. ¿Cómo fue tu experiencia en el proceso judicial?

Bastante mala.

5. ¿Cómo percibes que la justicia reaccionó ante tu caso?

Lo único que hicieron fue ponerme zancadillas, diciendo que todo eran problemas y al final no se me dio la razón.

6. ¿Fuiste partícipe del proceso judicial? Fuiste en algún momento la protagonista?

Si, di varias veces mi testimonio frente a una jueza y una fiscal de menores. Puede ser.

7. ¿Obtuviste algún beneficio de este proceso judicial, o por lo contrario, crees que no obtuviste nada?

No, nada. Sentí en todo momento como que se querían quitar encima el caso, éramos todos menores y eso complicaba mucho las cosas.

Preguntas sobre el impacto:

8. ¿Qué impactos tuvo en tu vida la agresión sexual?

Me tocó de por vida, tardé años en poder estar con un chico a solas, en poder confiar en alguien, no me sentía segura ni conmigo misma, me daba miedo salir. A día de hoy sigo teniendo pesadillas, no tanto como antes pero ahí siguen. (4.1.)

9. ¿Te sentiste apoyada por tu entorno? Y por la sociedad?

Por mis padres si, por la sociedad no, me sentí rechazada por ellos. Hacían comentarios tipo “algo habrá hecho para buscárselo” “será mentira” “mira a esa la violaron” “maria...” “maria...” así todo el tiempo. (4.3.)

10. ¿Crees que a día de hoy lo tienes superado, o aún tienes secuelas por todo lo vivido?

Estoy mejor que al principio porque ya han pasado 6 años de ello y he hecho mucha terapia pero sigo teniendo secuelas. Además hace unos meses saqué mi libro en donde cuento lo que pasó y eso me sirvió de mucho, porque con ello ayudé (y sigo ayudando) a muchas mujeres que han pasado por alguna situación similar. (4.1.)

Preguntas sobre la justicia restaurativa:

11. ¿Has oído a hablar nunca de la Justicia Restaurativa?

Si

12. ¿En algún momento del proceso penal te ofrecieron algún tipo de proceso alternativo, como puede ser un proceso restaurativo?

No. En ningún momento se me ofreció nada así. Todo lo contrario, un ejemplo: Un día nos llamaron del juzgado para que fuéramos cuanto antes pudiéramos, mis padres y yo cogimos el coche y fuimos, cuando llegamos a mis padres les dijeron que esperaran en unas sillas sentados fuera de una sala (como si fuera una sala de espera) y a mí me metieron en una habitación con la fiscal de menores diciéndome cosas tipo “porque haces esto” “quieres llamar la atención” “déjalo ya pasar y así puedes continuar” “le vas a joder la vida a tus padres”. Así durante 1 hora u hora y media, salí de allí llorando sin poder más con todo por la presión que me estaban metiendo para que acabara voluntariamente con todo el caso ya. (3.2.)

13. ¿Qué necesidades no se cubrieron con la justicia tradicional? Qué necesitabas en el momento posterior de la agresión?

Ayuda a la víctima. Puede parecer una cosa muy tonta, pero no obtuve nada de ayuda por parte de la justicia. (3.2)

14. ¿Crees que es posible la justicia restaurativa en casos de agresión sexual?

Crees que en el tuyo hubiese ayudado?

Si, por supuesto en ambas. (1.3)

15. ¿Te hubiese ayudado poder hablar con los agresores y que te dieran explicaciones, se responsabilizan de sus hechos y te pidieran perdón?

Siempre tuve la pregunta de “¿Por qué a mi?” en la cabeza, y si que me hubiera gustado que me hubieran dicho el por qué de todo, bueno, que se lo dijeran a otra persona y esa a mi porque yo no quería ni verles, aunque con el tiempo me los he cruzado varias veces por la calle. (2.5.)

16. ¿Cómo crees que los agresores podrían reparar el daño que te causaron?

A mi me han marcado de por vida, eso no se repara. (2.5)

17. ¿Verías posible (por tu parte) un encuentro entre los agresores, tú y un mediador penal?

No, ya no tengo intenciones de abrir el caso ni saber nada de esa gente. (2.4.)

18. ¿Desde tu experiencia, en qué momento sería mejor tener este encuentro, es decir, después de mucho tiempo de la agresión, o crees que hubieses preferido no dejar pasar mucho tiempo?

No dejar pasar mucho tiempo, igual parece que es peor porque tienes muchas cosas encima, pero es mejor dejarlo todo al principio y después seguir adelante con tu vida. (2.2.)

19. ¿Qué les dirías si pudieras tener un encuentro con ellos?

Puede que les preguntara que si pueden dormir por las noches o el por qué.

20. ¿Si estuvieras en un encuentro con los agresores, como crees que te sentirías?

Agobiada, enfadada y con miedo. (4.1)

21. ¿Preferirías un proceso restaurativo en el cual no implicara un encuentro cara a cara? ¿Por qué?

Si. Porque no quiero verles. (2.4.)

22. ¿Qué crees que podría ofrecer a tu persona la Justicia Restaurativa? ¿Qué beneficios?

No sé, creo que en este caso hay una víctima y cinco culpables, nada más. (4.1.)

Preguntas de cierre:

23. ¿Crees que utilizar la justicia restaurativa sería banalizar el delito?

Depende el caso puede que si o puede que no, estos casos aunque parezcan siempre iguales no lo son. (3.2)

24. ¿Crees que realmente la justicia penal tradicional responde correctamente en casos como el tuyo? Deberían haber cambios legislativos?

No responde correctamente, mis agresores durmieron en sus camas desde el mismo día de la agresión y no hubo cargos contra ellos. (3.4).

25. ¿Crees que el castigo es más beneficioso para el proceso de cambio de los agresores que la reparación del daño a la víctima?

Creo que la persona que realmente necesita ayuda es la víctima, y en el 80% de los casos no se la dan. (3.2)

26. ¿Qué crees que podría aportar la justicia restaurativa en delitos sexuales? Y en tu caso en particular?

Puede que sí, pero yo no estaría de acuerdo en reconciliarme con ellos por ejemplo (4.1).

En mi caso no se hizo nada contra ellos, y en muchas entrevistas me preguntaron como me sentía yo en el caso de la manada que ellos obtuvieron una condena, y lo que respondo siempre es que si que “sienta mejor” (no quiero que esto se interprete mal) que ellos tengan su castigo porque han hecho algo malo, le han dañado a una persona la vida; así que no sé si este tipo de justicia podría ayudar del todo a la víctima, que como he dicho antes, es realmente la que necesita la ayuda. (3.2.)

3.2. Entrevista Agent 2

1. Preguntes introductòries:

1. Quins són els teus estudis superiors? I a que et dediques actualment?

Vaig estudiar dret, i després vaig fer un màster en mediació penal, i varies formacions amb cercles, conferencing...

2. Quin ha sigut el teu recorregut dins la Justícia restaurativa?

Des del 2005 al 2017 he estat treballant en Mediació Penal a l'Equip d'Adults de Mediació Penal de Catalunya.

2. Preguntes de desenvolupament:

1. Em podries dir quines són les finalitats de la Justícia restaurativa?

Busca oferir un espai perquè les persones afectades pel fet delictiu puguin parlar-ne d'una forma que els porti una millora, sobretot, personalment. Si resulta que aquest espai de diàleg i comunicació no et dona una millora personal, no s'hi ha d'imposar. Així com en la justícia penal es fa t'agradi o no, la JR es planteja des del principi des d'un espai que sigui necessari, i la necessitat només la defineixen les persones que estan vivint el problema.

La millora personal significa que rapares una part (4.1). Parlar de reparació és molt ambiciós, i en la meva experiència, t'adones que la JR ajuda a processar el problema, que puguis donar-li algun sentit al patiment i puguis conviure millor. El que és habitual és que t'ajudi a donar un sentit amb el qual pots conviure i et permet funcionar millor.

Reparació o restaurar s'ha d'entendre en un sentit molt ampli. No és que les coses tornin a estar com abans del delictes, és pràcticament impossible. La clau està en el fet que, la contraposició més gran envers el sistema judicial és que, és un espai en què les parts poden decidir, en canvi al sistema judicial no tenen pràcticament veu. I l'altra qüestió és que en la part judicial és una confrontació, és una competició a veure qui guanya. L'espai restauratiu és un espai de trobada i d'entendre coses, no és un espai competitiu. (1.1.)

2. Per què està prohibida la mediació penal en casos de violència de gènere? També en formen part els delictes sexuals?

Aquí a Espanya, la prohibició es va fer en un moment donat, en el que d'alguna manera el govern volia reaccionar i volia donar una imatge de què estava governant en l'àmbit de la violència de gènere. I es va fer en un moment i amb un objectiu molt concret per mostrar que s'estaven fent coses envers l'àmbit. Quan vas amb aquests objectius ràpids, i sobretot, amb un component d'imatge, és molt fàcil que se't quedin coses fora. I això que la mediació era molt coneguda, però no suficient perquè en els cercles legislatius es dominés el tema. Tampoc era la prioritat, i com que pensaven que no es podria mediar, van preferir no donar l'oportunitat de provar-ho. És totalment cert que en l'àmbit de violència de gènere es produeixen uns desequilibris de poder, i la mediació o JR té sentit quan el poder entre les parts es pot equilibrar d'alguna manera. Mediar en aquests contextos s'ha de fer d'una forma molt concreta i has de saber-ne molt i tenir molt present que has de treballar amb molta més intensitat per trobar l'equilibri. Tot i això, amb totes les mediacions et trobes que hi ha desequilibris de poder en les parts, i això com a mediadors ho veus i has de saber com actuar. El que passa és que amb violència de gènere hi havia com una sobreprotecció, es parteix d'un concepte de sobreprotecció de la víctima, té un component d'aquest tipus. Això és una realitat, no ens hem d'enganyar, i aquestes persones poder encara viuen juntes, has de tenir en compte que no només estàs treballant la relació o el diàleg amb ells, sinó que després es pot seguir exercint el poder, i què passa allà dins pot tenir un impacte protector o desprotector depenent com ho tractes. Jo recordo el cas d'una parella jove, que en la mediació l'actitud era una i fora de la mediació l'home encara l'assetjava. A vegades, controles només el que passa allà, però has d'estar atenent com continuen les coses. Si veus que a la mediació es compleixen els requisits però a fora no hi ha una coherència, s'ha de parar, però això en qualsevol delictes. Les agressions sexuals solen tenir a veure amb el gènere, però una cosa és la violència de gènere, i l'altra la violència sexual i això està tipificat d'una manera diferenciada d'alguns delictes sexuals. En algun procediment judicial on s'estiguin jutjant delictes de

violència de gènere, i dins d'un marc de parella s'hi hagi produït també un delictes sexual, queda englobat, i s'analitza tot com a violència de gènere.

No està prohibit, és la paradoxa que pot haver-hi en delictes de violència de gènere. Com que en el seu moment encara no es parlava de JR, es va prohibir la mediació, però no es va prohibir per exemple fer un cercle restauratiu. Tal com està descrit en la llei de protecció integral, es prohibeix la mediació durant la fase d'instrucció i fase del judici, per tant, durant aquesta fase podries fer un altre tipus de procediment restauratiu, perquè no queda prohibit. Un cop ja ha rebut sentència, durant aquest compliment de la pena es podria fer una mediació, perquè la llei, com està redactada, només engloba una de les fases del procés penal. (3.4.)

3. Quines altres tècniques restauratives es poden dur a terme al nostre país en casos de delictes sexuals?

Totes les que les persones tinguin la formació per dur a terme, no hi ha cap de desesió legal de cap mena. (2.4.)

4. Coneixes algun cas de delictes sexual en el qual s'hagi utilitzat la Justícia restaurativa?

Jo pel que recordo, perquè ja fa tres anys que no m'hi dedico i se me n'han anat del cap moltes coses. Però sí que s'han fet coses. S'ha fet mediació indirecta, abans que jo m'incorporés, per exemple, va haver-hi un delictes sexual, que es va fer una mediació, i es va fer una trobada directa entre l'agressor, el pare i el germà de la víctima, la víctima no va voler. El tema és que s'han fet coses, El que passa que no arriba gaire. (4.3). Es va fer una mediació indirecta entre una filla o un pare, o una neboda o un tiet, no ho recordo gaire. Són escassos però n'hi ha hagut. (2.4.)

3. Preguntes generals:

5. Quines competències creus que poden adquirir les parts implicades en un procés restauratiu?

Unes competències que poden arribar a adquirir, però que no és un objectiu, és saber identificar millor les teves emocions, i les teves necessitats i saber-te comunicar de forma més assertiva. (1.2.)

6. En què creus que pot ser beneficiosa la Justícia restaurativa per la víctima? I per l'agressor?

Un acompanyament en el procés penal, què pot esperar i què no en cada fase del procés. Tenir més previsibilitat sobre el procés judicial.

Un espai per sentir-te escoltat, que algú t'escolta envers què necessites a escala personal, perquè quan vas el jutjat el què t'escolten és bàsicament sobre els fets i d'una manera molt determinada. Sentir-te escoltat té moltes implicacions, tot el que comporta haver-te sentit escoltat de forma respectuosa i de forma restaurativa. Pots trobar moltes respostes del que t'ha generat el delicte, i això és molt important perquè dones li dones sentit. Poder no trobes respostes a les preguntes, però el fet de poder-ho parlar, que algú t'acompanyi, l'enfocament restauratiu ajuda a entendre també a tu com t'ha afectat.

Et pot aportar reparació emocional, econòmica, tranquil·litat en un futur perquè pots deixar de tenir por, per exemple, que hi hagi una represàlia, etc. Tenir clar com es tanca el pacta, quina és la posició de l'agressor i et dóna més tranquil·litat. (2.5.)

7. Quina tècnica restaurativa creus que és millor per dur a terme en un delicte sexual? O depèn molt del cas?

Depèn del cas com els altres delictes. No hi ha persona igual ni conflicte igual, les circumstàncies poden variar, pots trobar-te que algunes persones estan a la presó, que una persona viu lluny, que té molta por que, no en té. El millor procés restauratiu és el que s'adapta a les necessitats dels afectats. (2.4.)

10. Quin creus que és el millor moment per dur a terme un procés restauratiu?

L'ideal seria en el moment que les parts estan d'acord amb un determinat resultat. (2.2.)

11. Quins professionals duen a terme la Justícia restaurativa?

Depèn de si treballes amb menors o amb adults. En el cas dels menors, la cosa és molt més rígida perquè estàs dins l'àmbit de la Justícia Juvenil i per poder treballar en aquest àmbit els paràmetres són que has de ser Educadora Social, Treballadora Social, Pedagoga o Psicòloga. Amb adults hi ha una mica més de variació, no hi ha una exclusió, sempre que tinguis una bona formació en mediació o justícia restaurativa. La realitat és que la major part de les persones que formen part de l'equip de mediació penal d'adults tenen Dret, Psicologia, Educació Social, Treball Social i Pedagogia. (3.1.)

4. Preguntes envers els resultats:

12. Quin impacte té la Justícia restaurativa per a les víctimes? I pels agressors? I per la comunitat?

Pots trobar moltes respostes del que t'ha generat el delicte, i això és molt important perquè dones li dones sentit. (4.1.)

13. Quin impacte té en la societat la Justícia restaurativa? Quines millores socials creus que aporta?

Doncs en general, entendre millor el fet delictiu, entendre què vol dir ser víctima d'un delictu, entendre què vol dir haver comès un delictu, entendre el procés penal. (1.3.) D'una forma aporta maduració i millor comprensió, i si entens millor tens un comportament més racional davant d'aquestes coses i més constructiu. Quan entens què passa a les presons, quan entens què passa una víctima reacciona de forma molt més moderada i elabora una resposta més complexa que no pas blanc i negre. Mai hi ha bons i dolents al cent per cent. (4.3.)

14. Creus que la Justícia restaurativa resulta més beneficiosa en general que la justícia retributiva?

No sé si és més beneficiosa, el que sí que aporta coses que la Retributiva no aporta, són coses diferents i per tant no tenen per què ser incompatibles. Jo sóc més del corrent que pensa que no té per què desaparèixer la retributiva, no té per què ser l'una o l'altre. La retributiva compleix un rol important i gràcies a ella la JR es pot dedicar a una altra cosa. Si la forma de resoldre un problema no és compatible amb la decisió judicial, la ideal seria que prevalgués la decisió de les persones en forma de servei judicial. Si una de les parts no vol la JR, ha de poder tenir la resposta de l'Estat. El que jo no veuria bé és que la JR fos una imposició, només si les dues parts volen accedir-hi. (4.4)

5. Preguntes envers la societat:

15. Quina creus que és l'opinió general de la societat en vers la Justícia restaurativa? I si parlem d'aquesta però en casos de delictes sexuals?

Jo crec que en el fons tothom està d'acord en això, quan rasques una mica, el sentit comú és aquest perquè és el sentit comú que tenim en el dia a casa nostre. Tots sabem que quan algú la caga, en el fons tots compartim aquest valor, i tots sabem que és molt més útil. El què passa que quan hi ha una vulneració molt greu dels drets i es produeixen delictes més greus hi ha diversos components més simbòlics i, aquí és on entra aquest primer instint de voler castigar. Però havia sentit que hi havia recerques amb poblacions que molts preferien que les persones que havien comès delictes fessin treballs en benefici a la comunitat o reparessin el dany, que no pas que es podrissin a la presó. El tema és com formulem la pregunta, segons com la formulis tindrà una resposta més venjativa. Els delictes sexuals tenen una connotació simbòlica molt gran, i perquè de fet ho és, però és el de sempre, què necessita la víctima, i perquè en aquests delictes tenim tanta tendència a ignorar el què necessita la víctima. (3.2.)

16. Quins elements creus que podria aportar l'Educació Social a la Justícia restaurativa?

Jo crec que treballar processos restauratius en el sentit de processos de diàlegs i comunicació i fomentar aquests valors. Fomentar valors de diàleg, de parlar des de les seves necessitats, emocions, treballar que vol dir càstig, responsabilitat, culpa i perdó és fonamental. (5.1)

17. Què n'opines sobre la possibilitat de mediar delictes sexuals?

Com qualsevol altre. Si tu fas bé la teva feina, només faràs un procés restauratiu quan les parts vulguin i perquè entenen quines són les repercussions. (3.2.)

18. Què creus que s'hauria de millorar de la Justícia restaurativa en el nostre país?

A Espanya hi hauria d'haver una certa legislació una mica més explícita, perquè ara per ara està contemplat que es pot fer però segueix deixant-ho molt als jutges que ho coneixen, i en l'àmbit legislatiu s'hauria de preveure d'una manera, en la qual els jutges poguessin recórrer del mateixa manera que una mesura penal alternativa,. Que també existís com una mesura més, o alternativa o complementària. LA JR hauria de ser una possibilitat en la qual el jutge pogués recórrer per tota mena de delicte i que fos més obvi en el codi penal.

Això té moltes implicacions, molta més educació, molta més formació a tots els nivells que tenen una influència en el procés penal: jutges, fiscals, magistrats, advocats... Fa molts de temps que es fan formacions, però no hi ha una forma sistemàtica de formació. Les escoles judicials parla i als jutges nous els hi sona campanes, cosa que és un avenç considerable, però clar, els jutges van al que els hi dona seguretat. Es produeix una situació de molta desigualtat, perquè a Catalunya hi ha un servei públic, al País Basc també, però en altres zones d'Espanya hi ha petits programes, que a vegades desapareixen. Depèn on visquis, si tu fas de jutge a Catalunya pots fer servir aquest servei, però si fas de jutge a un altre lloc no. Llavors un jutge deu pensar que aquest servei és de més a més i no fonamental.

També més pedagògica per la societat, estaria bé que a les sèries de TV per exemple, sortís el tema, d'aquesta manera s'educa a la gent, o almenys ho coneixen. (5.1.)

3.3 Entrevista Agent 1

1. Preguntes introductòries:

1. Quins són els teus estudis superiors?

Sóc llicenciada en dret, i vaig estudiar un màster de mediació a Barcelona, i tenia a veure amb la gestió alternativa de conflictes: justícia restaurativa, mediació familiar, mediació

comunitària, empresarial. També vaig fer un curs de comunicació no violenta, Coaching apreciativa, i un curs de supervisió, tot això per poder fer un bon acompanyament i tenir una bona comunicació.

2. Quin és el teu lloc de feina i quines funcions fas?

Sóc mediadora penal del programa de Justícia restaurativa de la Generalitat de Catalunya, i abans era mediadora penal i familiar del programa del País Basc. (3.1)

2. Preguntes de desenvolupament:

3. Em podries dir què és la mediació penal, i què la diferència de la Justícia restaurativa?

Des del meu punt de vista, en aquest país, només es parla de mediació penal, quan la mediació penal és només una eina dins del paradigma de la mirada de la JR. A la JR hi ha molts processos, i la MP és una tècnica més dins del paraigua del paradigma de la JR. El que passa és que sembla que en aquest país, quan es parla de JR només hi hagi la MP, perquè és la que fem més a la pràctica. És per això que es confon. I els textos legals només parlen de MP, però n'hi ha més. (2.4)

4. Quina és la finalitat principal de la justícia restaurativa?

Trobar un espai de reparació per a la víctima. És un procés a través del qual les persones afectades per una infracció específica resolen col·lectivament com reaccionar a aquella infracció o aquell dolor. Aquell procés intenta involucrar totes les persones afectades, en la seva responsabilitat i per tal de reparar el dany, amb l'ajuda d'una tercera persona que és la facilitadora.

Posem l'accent a pensar que petits detalls no són reparadors per a la víctima, les víctimes de delictes greus, el què més els importa és que no es torni a repetir. Volen deixar de ser víctimes. I pot ser, gràcies a trobar-se amb l'ofensor, això la repara. (1.1)

5. Quin és l'estat actual a Espanya i Catalunya de la mediació penal? Hi ha hagut canvis legislatius?

Amb justícia juvenil tenim llei, la Llei de Responsabilitat del menor, la MP està totalment legislada. En canvi, en adults, no tenim una llei de MP, tenim l'Estatut de la víctima com a "gran novetat", que d'alguna manera, ja posa sobre la taula els processos de JR. Abans, com que treballàvem amb programes d'acord amb normes europees, de l'ONU, al final, no teníem un procés tancat, i això també és una oportunitat, perquè molts jutjats, igualment aplicaven la JR, fent programes pilot amb fiscalia, o amb un jutjat determinat, i al final, es treballa amb el que es té. Hi ha pocs articles agafats al Codi penal, de la llei processal, però no hi ha una llei de mediació penal d'adults, i ara la base, és l'Estatut de la Víctima,

però no hi ha una regulació específica encara. En definitiva, avui dia no tenim una legislació que qualsevol operador jurídic pugui estar tranquil utilitzant-la. Això sí, la mediació penal està prohibida específicament en delictes de violència de gènere. D'alguna manera, legisla en negatiu. Ara queda que la llei 4/2015 de l'Estatut, ha estat com una gran fita, aquest article regula els serveis de JR. (3.4)

6. Està permès mediar un delicte sexual?

Sí. (3.4)

7. Has mediat algun cas de delicte sexual, o bé en coneixes algun?

Sí, he dut un cas d'assetjament sexual i d'abús sexual.

8. Com definiries el teu rol com a mediadora penal en casos de delictes sexuals, o com creus que hauria de ser?

Quan estem treballant casos de delictes greus, per a mi, els mediadors fan una intervenció més directiva, facilitadora, més de presència, amb un enfocament de la corrent més transformativa. El rol del mediador és un acompanyament des de la imparcialitat i la neutralitat que sempre es diu, a mi més que imparcialitat, m'agrada més, multiparcialitat, és a dir, estem amb tothom. Això no significa, que hi ha una simetria moral entre les persones que estan a taula, entre l'ofensor i la víctima. Apliques el mateix acompanyament, però intentant buscar objectius diferents, que la víctima pugui dir el que necessita per reparar el dany, si és possible, i l'ofensor que faci un procés de consciència. (1.2)

3. Preguntes sobre el procediment general:

9. Com es fa un procés de mediació penal? És el mateix en tots els delictes?

Aquí hauríem de diferenciar dues coses: la JR s'aplica fora del procés penal també, jo perquè estic dins, i nosaltres estem com més limitats pels tempos del procés. Cada mediació és molt personalitzada, mai és igual, perquè les persones no sempre te les trobes en el mateix moment, ni són iguals, i necessiten altres coses. El que sí que fem igual és l'inici. Quan són víctimes greus, el nostre programa ens adrecem a vegades amb una carta, i no una trucada a la víctima, per tal de no posar-la en un compromís o revictimitzar-la, és a dir, t'envio una cara, et dono les meves dades, et dono informació del programa, i si tu vols, et poses en contacte. A vegades és l'ofensor qui s'ha posat en contacte amb el programa, a vegades és la víctima, a vegades ho deriva fiscalia, a vegades l'oficina d'atenció a la víctima, això dins el procés penal. Però pensa en els delictes sexuals que tinguin prescripció. A Irlanda, hi ha associacions que s'ocupen d'aquests temes, d'acompanyament a víctimes que no tenen una resposta judicial. Llavors

també és una oportunitat poder fer un procés de JR fora del procés penal. El meu dia és dins el procés penal, abans de la sentència i postsentència, podem actuar en tota la fase processal, és a dir, també en execució, que és interessant per delictes greus, perquè poder la víctima està més preparada i l'ofensor també.

Es comença llegint una mica de la literatura judicial, sempre toquem la porta a la víctima perquè pensem que el programa no vol ser tan paternalista, és a dir, abans sempre els facilitadors tenien com aquest neguit que l'ofensor estigués preparat, per poder tocar la porta a la víctima, i ara pensem que no, perquè al final, la JR surt per molts moviments, i un d'ells és a favor de les víctimes, que veuen en el procés penal que són unes convidades. Comencem per elles, ho has de fer molt bé, perquè obres una ferida, però li remarques que parlem primer amb ella, per si això li interessa, per si vol utilitzar aquest programa, però t'ho diem a tu primer. Per a mi és una visió molt bona, perquè al final, poses el focus a la víctima i no a l'ofensor, ja que molts programes, estan pensats per les persones que han comès el delicte.

10. En quins espais se sol dur a terme la mediació penal?

Generalment utilitzem les seus judicials, nosaltres estem dins dels jutjats, tenim les nostres sales, i en diferents partits judicials, doncs tenim a mediadors que fan aquesta tasca, però sempre dins de la seu judicial. Això no significa que algun mediador amb creativitat, i si val la pena, pugui fer alguna entrevista fora en víctimes greus que no vulguin tornar als jutjats perquè els hi recorda coses. Nosaltres podem anar a domicilis, passejos per fora, etc. A dins la presó també es fan entrevistes, i hi ha un mediador que va específicament a fer entrevistes als centres penitenciaris quan la junta de tractament ha vist possibilitats de poder incorporar-se al programa. (2.1)

11. En quin moment de la pena de la persona que ha comès el delicte, es fa la mediació penal?

Depèn del moment personal. Algunes víctimes, quan han patit un delicte greu, hi han sofert un trauma, necessita un temps, generalment. Jo quan vaig estar intervenint en el cas d'assetjament sexual, era abans de sentència, ell estava en un moment de molt fàstic, de vergonya, de culpa, es van poder fer tres sessions, però no es va acabar amb un acord restauratiu. Hi ha víctimes que prefereixen que passi el temps, de fer teràpia, i generalment, els delictes greus necessiten un cert temps, però això no significa que la persona vulgui intervenir abans. Depèn de la persona, del seu entorn, de com estigui, i que realment això sigui quelcom per pal·liar el dolor. (2.2)

12. Com és la preparació prèvia de les parts implicades?

Des del principi s'expliquen les normes que inspiren al procés, els principis, quines conseqüències jurídiques i legals tindrà un acord de reparació, quin és el nostre rol, quantes sessions hi haurà. Es dóna una informació molt clara a les parts, amb paraules que et puguin entendre, amb preguntes. També escoltes què ha passat i fas preguntes sobre el fet delictiu. Però nosaltres no utilitzem un llenguatge jurídic a les sales de mediació, no cal, ja tenen advocats, utilitzem un llenguatge d'escolta. Intentem amb les entrevistes prèvies, primer la informativa i d'anàlisi de conflicte, veure si és viable, veure la voluntarietat, la persona ha de sentir que té el control sempre per abandonar el procés, i no passaria res. Donar protagonisme i a poc a poc descobrir, si el procés restauratiu dóna ajuda per aquesta persona, i veure quines necessitats de reparació, com està el seu entorn, quines víctimes indirectes hi ha, etc. (2.2) Es va explorant a poc a poc amb sessions per poder tirar endavant un procés que no sempre les persones volen veure la cara. Poden ser mediacions indirectes, poden ser a través de carta, poden ser a través de vídeo, i a vegades volen fer una trobada conjunta, per poder preguntar per poder mirar a la cara, per tenir una sensació de ja no em fas por, també per reconciliar la història de dolor que tenen en comú els dos. Hi ha mediadors que diuen per treure el vincle afectiu dur emocional entre ells, com una espècie de cordó umbilical, que encara que no siguin coneguts, tenen una història comuna. (2.4)

13. Coneixes algun tipus de procediment restauratiu que no impliqui la presencialitat de les parts? (2.4)

14. Com es controla la lliure voluntat en participar durant totes les fases del procediment?

Des del principi, és a dir, en realitat la persona quan ve a mediació no ha de dir que si ni que no al primer dia, és a dir, tu com a professional has de tenir molt clar, que la informació la té la persona, que està assessorada.

Pot venir acompanyada de familiars, d'amics, és a dir, és un entorn molt diferent del judicial, on et pregunten i contesten. Com a professional ho saps, i és un tema que saben que ells tenen el control, i que no hi ha cap conseqüència negativa per abandonar, i ho saben. I després, el professional ha de saber acompanyar i estar molt atinent i per això has de tenir estudis específics en JR i en acompanyament a víctimes greus. Però per mi, una de les claus, és tenir clar que la persona té el procés de la mà, i que és seu. Cal dir, que és important distingir el tipus de delictes sexuals, no és el mateix d'un pare cap a una filla que amb un desconegut, i s'ha de detectar que no hi hagi pressions externes, de per exemple familiars.(3.3)

4. Preguntes sobre les diferents etapes del procediment:

15. Des d'on es deriven majoritàriament els casos de delictes sexuals?

Es deriven d'ofici del mateix òrgan judicial, però es pot derivar de diversos llocs: fiscalia, policia, oficina d'atenció a les víctimes, equip de tractament, es pot iniciar a partir d'una sol·licitud de part. (2.2)

16. Quins factors teniu en compte per escollir quins casos poden participar en un procés de mediació penal?

A priori no descartem ningú, una altra cosa és que amb els primers contactes, amb l'anàlisi del conflicte, si veiem que vénen a utilitzar-ho, a pervertir-ho, te'n vas adonant a mesura que tens contacte amb la gent. A les entrevistes presencials es descarta. (2.3)

17. A qui se li ofereix primer la participació, a la víctima o a l'agressor?

La víctima. (2.3)

18. Quines característiques ha de tenir la víctima per optar a la mediació penal? I l'agressor?

Ha de començar a fer un procés de pressa de consciència i de responsabilització, de les accions que ha fet i reconèixer el dany causat, però no el dany causat judicial, sinó en l'espai íntim, fiable d'un espai de JR. També ha de voler mirar la víctima, el seu dolor, saber què necessita per poder-la reparar i quan sigui possible fer-ho. Ganes de mirar el mal que ha fet. És una fase que no moltes vegades et ve l'ofensor amb els deures fets, és a dir, és un procés la responsabilització, la persona que ha fet mal, com a persona que és té les seves resistències, els seus punts negres, hi ha un procés darrere per adonar-se'n de què he fet. Conèixer el seu entorn, si està fent algun tipus d'acompanyament terapèutic o no. Sobretot és tenir la valentia, les ganades i l'honestedat de tirar endavant sobre el que ha passat. (2.3)

19. Què es treballa amb cada una de les parts implicades abans del procés? (2.3)

20. Tant la víctima com l'agressor es preparen anteriorment el què diran? Hi ha algun guió?

Sí, hi ha unes preguntes restauratives. Depèn del facilitador, es pot establir la mediació cara a cara, un cercle, una conferència, o estar acompanyat per una persona de suport. Les trobades es preparen, es prepara tot, es prepara on serà, quines preguntes vull formular, és a dir, els mediadors no controlem el contingut de les coses però sí el procés. Mirem què necessita la persona per estar allà, què voldria sentir, què espera, què li vol preguntar, etc.
Una cosa és la preparació i l'altre és el que passa. L'energia que hi ha és molt especial i bonica. Quan la gent realment vol veure's és perquè s'han preparat i ho volen fer. (2.3)

5. Preguntes sobre la mediació:

21. Hi ha unes regles establertes pel moment de la trobada? Com per exemple?

Els torns de paraula, que se solen respectar molt. Els silencis, no és una norma però el mediador ha de saber sostenir els silencis que pot haver-hi. Respecte, torns de paraula, com ens volem seure, si volen estar acompanyats o no, poden portar algun escrit o carta que han fet per llegir aquell dia. Les normes són bàsicament de dignitat, de respecte, respectar sobretot l'escolta. Has de saber que les emocions poden sortir, i s'han de respectar. (2.2)

22. Existeix algun protocol per evitar que es posi en risc la seguretat de la víctima?

Protocol com a tal no, però si tu has fet un bon procés i ets un bon professional, tu has tingut senyals durant tot el procés. El dia de la trobada mai m'ha passat pel cap que ningú pugui exercir violència cap a l'altra. Una persona no dedica ni temps ni esforç en un procés si no vol estar-hi. (2.3)

23. Com actues per tal que les dues parts implicades puguin expressar-se?

Això des del principi del procés, des del vincle que fas amb la persona. Des del principi, la persona facilitadora ha de crear un clima de confiança, de seguretat, de voluntarietat. Com ho fas? Amb la teva perícia professional i també personal, al final el facilitador no deixa de ser una persona que ha d'estar molt entrenada, no només amb la seva comunicació, sinó també entrenada amb la seva part de sentiments. Això és important, que tu mateix et treballis, per poder estar acompanyant coses molt greus, perquè l'impacte emocional és molt elevat. I tu ets una eina per l'altre, i has de saber què sents, com estàs tu com a facilitador, que sents amb aquest tema, fer supervisions. Una cura personal del professional per poder fer un bon acompanyament. També és important ser molt hàbil en buscar fortaleces de les persones. El mediador penal té una mirada molt possibilitadora de les persones, és a dir, rasquem molt amb les fortaleces, amb la resiliència. Sobretot molt de respecte, tu no has de tenir interès en què arribin a cap lloc, has de respectar la voluntat, si és el seu moment, has de saber escoltar i sentir amb l'altre. (2.3)

24. Quina és la finalitat d'aquestes trobades? El perdó és una d'elles?

El perdó és un tema molt personal. Nosaltres no tenim el perdó com a meta, això depèn de les persones. El perdó és una construcció, un acte de generositat, és un acte de valentia, un acte de cura. La MP i la JR és molt més que el perdó, és voler saber respostes, preguntar-se, dret a explicar tot el teu patiment. És quelcom que surt espontani, quelcom molt més genuí. (1.1)

6. Preguntes un cop realitzada la trobada:

25. Quins efectes pot tenir sobre la pena de l'agressor? Creus que això pot condicionar a la voluntarietat de participar en l'ofensor?

Podria tenir, el tema és que això ja s'explica a l'entrevista informativa. Nosaltres sempre pensem, és molt legítim voler tenir una resposta més positiva després d'una reparació, però un procés no l'aguantes només per això. M'explico, em detenen avui, vaig al jutjat, dic que si a tot, i em rebaixen la pena un terç. No cal anar a un procés restauratiu per tenir el mateix premi. És veritat que la llei mirarà, quina reparació s'ha fet i la valorarà, però no és una cosa automàtica. A vegades, si estàs a presó i has passat per un procés restauratiu, de veritat, honest i que hagi estat positiu, per la persona pot ser una progressió de grau, o tenir-ho en compte per sortides, però no és immediata. L'article 8/84 del Codi penal diu que "el cumplimiento de la culpa alcanzado por las partes en virtud de mediación". Quan parla de condicionar la suspensió de l'execució de la pena, per exemple, hi ha altres possibilitats a apreciar en processos restauratius en l'execució penitenciària: informes favorables a l'indult, valorar permisos de sortides, progressió de grau, són coses que posa la llei. A mi em sembla bé que puguin tenir algun tipus de resposta per part de la justícia, perquè és important, i sobretot, que l'acord restauratiu es pugui posar en sentència, i això encara no passa. La valoren com un atenuant molt simple qualificat, però clar, a vegades hi ha l'esforç de molts mesos. (4.4)

26. Quins guanys creus que obtenen de la justícia restaurativa els agressors? I les víctimes? I la comunitat?

La víctima pot trobar la veritat, justícia, protagonisme, dignitat, capacitat d'enfrontar els fets i les conseqüències. L'ofensor una manera de responsabilitzar-se honestament, que el dignifiqui, que d'alguna manera pugui tenir un procés personal de cura. Pugui donar-se una segona oportunitat, pot fer quelcom en un futur per reparar a la persona a la qual he fet mal, amb el tema de no repetició, de creixement personal. Poder tancar una història de forma molt més positiva i poder passar pàgina. Per la comunitat el tema de com utilitzen les penes, és a dir, la pena se suposa que també hi és per resocialitzar. La comunitat es pot veure reparada. (2.5)

27. Quin impacte té per a les parts la mediació penal un cop realitzada la trobada? (4.1)

7. Tancament:

28. Què creus que pot aportar la Justícia restaurativa a la societat? (1.3)

29. Coneixes projectes relacionats amb l'Educació Social i la Mediació Penal?

No, però estaria genial. Penso que l'Educació social des d'aquesta basant pedagògica, es podrien utilitzar molt les eines de JR en conflictes en general, no només penal.

30. Quins elements creus que podria aportar l'Educació Social a la Justícia restaurativa? I més en concret, a la mediació penal?

Els valors de l'Educació social tenen a veure amb la Declaració de drets humans i això també té a veure amb dignitat, té a veure tot. Tant de bo tinguéssim al cap que nosaltres podem intervenir més amb el conflicte i amb el nostre dolor, perquè no es coneix gaire.(5.1)

31. Quins professionals solen dur a terme la Mediació Penal?

En el meu programa tenim filòsofs, historiadors, psicòlegs, dret, educadors, criminòlegs... Has de tenir formació especialitzada en JR.(3.1)

32. Què n'opines sobre la possibilitat de mediar delictes sexuals?

Jo sí que ho veig, amb tota mena de delicte. Al final, la viabilitat del procés, no ve tant pel delicte en si, sinó pels protagonistes. És molt important que en delictes greus, els facilitadors siguin professionals amb experiència, però no descartaria mai pel delicte en si mateix. Per exemple: víctimes i exterroristes, és a dir, ells tenen unes trobades, un procés que ha ajudat moltíssim a la seva curació, i a part, ha fet una implicació a la seva família i a la societat basca. Això no és una mediació penal, són trobades restauratives, hem d'introduir eines diferents de la mediació penal per arribar més enllà i perquè sigui més restaurativa encara. La mediació penal té les seves carències. És molt millor fer altres models d'intervenció si es poden donar i si es dona la possibilitat. (5.1)

33. Creus que la justícia restaurativa pot millorar la cohesió social?

Sí, i tant. El que passa que els mitjans de comunicació, els operadors jurídics, les carreres universitàries, se'n parla molt poc. (4.2)

34. Què creus que s'hauria de millorar de la Justícia restaurativa en el nostre país?

Més formació, més informació, operadors jurídics, totes les carreres que tinguin a veure amb l'acompanyament. La confiança amb el procés, més intervenció per part de la responsabilitat de les persones, que puguin intervenir més, que deixin un espai per fer-ho. (5.1)

3.4. Entrevista Agent 3

1. Preguntes introductòries:

1. Quin és el teu lloc de feina i quines funcions fas?

Jo vaig començar a treballar de mediador en l'àmbit penal i vaig entrar a un programa que es deia Mediació i reparació penal. Actualment estic al programa de Justícia restaurativa.

També estic habilitat com a mediador pel centre de mediació en dret privat i he col·laborat amb processos de gestió de conflictes comunitaris com mediació familiar. (3.1)

2. Preguntes de desenvolupament:

2. Em podries dir què és la mediació penal, i què la diferència de la Justícia restaurativa? (2.4)

La JR és un paraigua molt més ample, que té moltes més tècniques, és a dir la reparació de la víctima i la comunitat. Aleshores, una d'elles és la reparació, la clàssica és la VOM (Victim offender mediation) seria la més clàssica de totes com a eina. Totes les tècniques de JR actuen en principi, un cop hi ha hagut aquest delictu o conflicte. Això t'ho dic perquè hi ha les pràctiques restauratives i després la JR, i dins la JR una de les pràctiques restauratives seria la MP. Però per exemple, les pràctiques restauratives poden prevenir el conflicte, la JR s'aplica en el moment que ja hi ha hagut aquest conflicte. El nostre programa només té sentit quan ja hi ha un fet delictiu, és a dir, ja s'ha fet el mal, aleshores nosaltres podem utilitzar la MP, o depenent de les possibilitats de reparació, treballarem amb una eina o altra.(2.4)

3. Quina és la finalitat principal de la justícia restaurativa?

Interès a reparar aquelles necessitats que la víctima ha patit per un fet delictiu. Qui és el que ha patit i què ha patit, i a partir d'aquí intentar reparar-ho. I reparar-ho per la persona que li ha produït aquest mal. I ja no només el tema d'una reparació individual, també servei per reparar les relacions i les relacions comunitàries. Seria com un procés el qual hauria d'intervenir la persona victimitzada, la persona ofensora i d'alguna forma també, la comunitat que sustenta a les dues persones.(1.1)

4. Quines altres tècniques restauratives es poden dur a terme al nostre país?

Es pot fer qualsevol. Nosaltres principalment estem fent MP i cercles restauratius. També hi ha com a tècniques, el conferencing i el family group conference. No som precisament un país amb una tradició restaurativa amb molta història, aleshores les pràctiques que estem portant són aquestes. I dins d'aquests cercles, com que no som anglosaxons, i la comunitat queda una mica lluny, són cercles de pau normalment. (2.4)

5. Quin és l'estat actual a Espanya i Catalunya de la mediació penal? Hi ha hagut canvis legislatius?

En l'àmbit penal realment, fins que no hi ha l'estatut de la víctima, tot lo altre no havia estat legislat. De fet ni el Codi Penal, ni la llei d'enjuiciamento criminal considera els processos restauratius com un procés dintre del procediment penal. Aleshores és amb la llei 4/2015 que és la llei de l'Estatut de la víctima, llavors aquí, sí que surt expressament

que les víctimes tenen dret a ser informades dels serveis de JR que tingui l'administració. Però no està desenvolupat amb cap altre aspecte més. Queda en el fons, sota el criteri dels operadors judicials que es pugui utilitzar aquesta eina. (3.4)

6. Està permès mediar un delicte sexual?

Sí. Es prohibeix en els casos de violència de gènere, en la qual la llei de protecció integral, estableix que la mediació no es pot dur a terme.(3.4)

7. Has mediat algun cas de delicte sexual, o bé en coneixes algun?

Sí, és a dir, sí que hi ha hagut experiències dins del programa on hem tingut delictes d'abús sexual, i sí que hem pogut dur a terme les entrevistes, el que sí que no hi ha hagut tantes, no és el més habitual.

8. Com definiries el teu rol com a mediador penal en casos de delictes sexuals, o com creus que hauria de ser?

Per aquests casos, jo mels plantejaria primer perquè sóc un home, aleshores hauria de veure com ha sigut aquest delicte sexual, com ha estat comès, i com el meu rol d'home pot influir en la meua tasca a l'hora de treballar. El tema tècniques i preguntes, no crec que vari molt d'altres delictes.(2.3)

3. Preguntes sobre el procediment general:

9. Com es fa un procés de mediació penal? És el mateix en tots els delictes?

Normalment, primer hi ha unes entrevistes individuals. Són per conèixer les necessitats i interessos de les parts. Habitualment comencem per la víctima, sobretot en delictes greus, tantes com puguis establir la confiança en el procés, i que puguis veure que la posició voluntarietat està presa des de la llibertat.

La segona part, treballes molt el tema de la voluntarietat. Per poder fer una trobada conjunta, han de voler trobar-se.

Lavors la preparació de la trobada i la trobada. Després de la trobada, en el cas que hi hagi acords, es fa un seguiment, perquè els acords es compleixin.

8. En quins espais se sol dur a terme la mediació penal?

Nosaltres ho fem en una seu judicial. Excepte en els casos que estan en un centre penitenciari. (2.1)

9. En quin moment de la pena de la persona que ha comès el delicte, es fa la mediació penal?

Nosaltres ho estem fent en qualsevol moment del procés judicial, és a dir, ho estem fent en fase d'instrucció, un cop ja ha passat aquesta fase i està a l'espera, i fins i tot després,

un cop hi ha hagut la sentència. Estem oberts a rebre una sol·licitud, després es durà a terme en un moment o altre depenen de la persona.(2.2)

10. Com és la preparació prèvia de les parts implicades?

Totes les entrevistes individuals són la preparació, i en fan tantes com siguin necessàries. I concretem certs aspectes: qui arribarà primer a la sala, què farem ens saludarem, no hi haurà contacte físic, tota la preparació de la trobada està feta amb sessions individuals. (2.2)

11. Coneixes algun tipus de procediment restauratiu que no impliqui la presencialitat de les parts?

Nosaltres n'hem fet, mediacions indirectes, aleshores aquestes per un tema que la gent no vulgui trobar-se, es fa mitjançant una carta. (2.4)

12. Com es controla la lliure voluntat en participar durant totes les fases del procediment?

No podem estar segurs al 100%, però a les entrevistes has fet moltes preguntes sobre aquest procés, aleshores estàs gairebé segur que aquest procés no produirà més mal. Jo crec que és més fàcil anar a un judici, que seure davant d'una persona que has fet mal, al judici no és necessari explicar tot el que ha passat. Quan una persona decideix participar, jo crec que sempre és voluntari. La voluntarietat està reforçada per la confidencialitat, és a dir, a cap jutge se li dirà que l'ofensor ha deixat el procés.(3.3)

4. Preguntes sobre les diferents etapes del procediment:

13. Des d'on es deriven majoritàriament els casos de delictes sexuals?

Arriben via judicial, hi ha molt poc de la boca orella, normalment són els oficis i els lletrats, i els equips de tractament de centres penitenciaris. (2.2)

14. Quins factors teniu en compte per escollir quins casos poden participar en un procés de mediació penal?

La voluntarietat, la responsabilització de la situació i la seva capacitat cognitiva. Realment no queda ningú fora, podem adequar la mediació sempre que entenguin què és el procés i saber en què consisteix. (2.3)

15. Quines característiques ha de tenir la víctima per optar a la mediació penal? I l'agressor?

No hi ha cap característica que les pugui excloure. Els processos de desvictimització no són estàndards, cada persona presenta unes característiques que faran que la seva desvictimització sigui més ràpida o no. Aleshores no hi ha ningú que quedi descartat d'un procés restauratiu. (2.3)

16. Tant la víctima com l'agressor es preparen anteriorment el què diran? Hi ha algun guió?

Sí, però no hi ha un guió. Normalment es preparen preguntes, i amb això saps que la conversa anirà fluint. (2.3)

5. Preguntes sobre la mediació:

17. Hi ha unes regles establertes pel moment de la trobada? Com per exemple?

Les normes les posen les parts que participen a la trobada. (2.2)

18. Existeix algun protocol per evitar que es posi en risc la seguretat de la víctima?

El procés de mediació encara que no quedi explícit, hi ha una part de: quin és el teu poder i quin és el teu espai. A les trobades, tu vas generant cert tipus de confiança perquè siguin espais segurs. Si en algun moment sento que alguna cosa molesta, o genera agressivitat treballo aquesta agressivitat. Els mediadors ho treballem prèviament per assegurar que a l'espai es podrà parlar de tot amb respecte i seguretat. (2.3)

19. Com actues per tal que les dues parts implicades puguin expressar-se?

El meu treball principalment està a generar confiança a les entrevistes individuals, tinc la certesa que treballar bé les entrevistes individuals ajuda al fet que les trobades siguin més fructíferes, i haver tingut molt en compte les necessitats per tal que es puguin assolir.(2.3)

20. Quina és la finalitat d'aquestes trobades? El perdó és una d'elles?

El perdó és una cosa curiosa. Quan el plantejes a la primera entrevista ningú vol el perdó, els ofensors desitgen ser perdonats, i les víctimes diuen que no volen que li demani perdó. Tinc la sensació que després de les trobades hi ha hagut satisfacció en com s'ha produït la trobada i s'ha pogut tancar aspectes i arribar no sé si al perdó, però a la tranquil·litat, a la confiança, a la satisfacció amb les explicacions. El perdó és un regal que es produeix amb la trobada. Treballar-ho prèviament és inútil. Prefereixen esperar-se al dia de la trobada per decidir si perdonen. (1.1)

6. Preguntes un cop realitzada la trobada:

21. Quins efectes pot tenir sobre la pena de l'agressor? Creus que això pot condicionar a la voluntarietat de participar en l'ofensor?

Realment la mediació no rebaixa la sanció punitiva, ni de forma automàtica ni directa. No quedés amb menys pena, però sí que és cert que en el sistema penal, abans de la sentència, existeix la conformitat. (4.4)

22. Quins guanys creus que obtenen de la justícia restaurativa els agressors? I les víctimes? I la comunitat?

Nosaltres som un grup molta d'acció i poc de reflexió, i això vol dir que tenim molt pocs estudis d'avaluació de la nostra tasca i la nostra feina. Les víctimes valoren ser escoltades, que puguin explicar les seves necessitats i poder-se esplaïar. Un procés de mediació suposa tancar, en el sentit positiu, deixar endarrere una experiència en la qual, ja has aclarit moltes coses, i donar sentit novament al teu procés de desvictimització. Per l'ofensor han passat per processos de treball personal, és com acabar de finalitzar la responsabilització personal d'uns fets que han produït mal. Això els dóna tranquil·litat. (2.5)

23. Quin impacte té per a les parts la mediació penal un cop realitzada la trobada?
(4.1)

7. Tancament:

24. Què creus que pot aportar la Justícia restaurativa a la societat?

Una de les primeres coses que aporta és responsabilitzar-nos, la possibilitat de resoldre conflictes. L'estat s'apodera d'aquesta capacitat i intervé en un sistema on les persones estan molt lluny de la participació en els fets, sobretot en la reparació. Aporta maduresa social. (1.3)

25. Coneixes projectes relacionats amb l'Educació Social i la Mediació Penal?

No. Però un home anomenat Alberto Alalde tenia una estudi sobre el treball social i la JR.

26. Quins elements creus que podria aportar l'Educació Social a la Justícia restaurativa? I més en concret, a la mediació penal?

Apoderar a les persones perquè puguin prendre les seves decisions. (1.3)

29. Quins professionals solen dur a terme la Mediació Penal?

Hi ha de tot, jo sóc polític, en el meu equip hi ha persones llicenciades en filosofia, criminologia, dret, treballadores socials, psicòlegs... El col·lectiu de mediadors és especial, perquè tenim formacions acadèmiques diverses i el que ens uneix és la pràctica dels processos de mediació. Com més diversitat més creativitat per posar en marxa processos. (3.1)

30. Què n'opines sobre la possibilitat de mediar delictes sexuals?

Si les persones victimitzades necessiten un espai per la seva desvictimització, doncs endavant, com qualsevol altre cas. (3.2)

31. Creus que la justícia restaurativa pot millorar la cohesió social? (4.2)

32. Què creus que s'hauria de millorar de la Justícia restaurativa en el nostre país?

Els processos restauratius haurien de formar part del dia a dia, i no haver d'arribar al conflicte agressiu i més violent per utilitzar-los.

Els pressupostos per part de l'administració. Dignificar la professió, ja que no tenim col·legi de mediadors penals. (5.1)